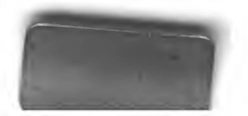

Topographie der historischen und Kunst Denkmale im Königreiche Böhmen

Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. Archaeologická komise, Josef Hlávka

Dei
Sub Numine
Viget

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XXIII

POLITICKÝ OKRES CHOTĚBOŘSKÝ.

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

V PRAZE 1906
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

Výňatek z proslovu

k Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém.

Království Českému pro polohu a přirozené bohatství jeho připadla v dějinách střední Evropy od pravěku vynikající úloha po stránce nejen politické ale i kulturní. Již od časů prvého osídlení nalézáme v Čechách stopy zámožnosti a vkusu, stopy cizích vlivů, které přes přirozené ohraničení země přece tam vnikaly a pak přečasto samostatně se vytvářely. Nebylo motivu v politickém, duševním a uměleckém životě střední Evropy, který by nebyl nalezl v Čechách ozvěny neb i samostatného rozvoje, a jako letopisy hlásají obšírně doby slávy a úpadku politického i duševního, tak i památky umění na všech stranách země živě svědčí o kulturním rozvoji tohoto království i občasném jeho poklesnutí.

Dějiny politické i literní od doby Kosmovy měly své pěstitele i čtenáře; než i to, co umělou rukou, domácí či cizí, bylo vytvořeno, nezůstalo bez povšimnutí. Teprve naší době náleží však zásluha, že soustavněji bádala v oboru historicko-uměleckém; zejména sluší tu věnovati vzpomínku Hebrovi, který se svými soudruhy soustavně popsal stavitelské památky historické, dále Mikovcovi a Zapovi, kteří pozornost obrátili na památky umělecké, konečně Wocelovi, který se prohloubil v minulost předhistorickou. R. 1854 založen při *Museu království Českého Archaeologický Sbor*, později i časopis »Method« a staly se orgánem pro historii umění výtvarného v Čechách.

Když pak zahájila svou činnost *Česká Akademie pro vědy, slovesnost a umění*, zřízena při ní na základě § 2. lit. c) stanov, pak §§ 18. a 50. jednacího řádu *Archaeologická kommisse* k vědeckému zkoumání v oboru památek uměleckých, historických, písemných i slovesných, jakož i k ochraně těchto památek. Tím založena organisace aktivní s určitým účelem, probádati království České v příčině památek umění výtvarného, stanoviti, které památky stavitelské, sochařské, malířské, zlatnické, konvářské a j. dotud se

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XXIII

POLITICKÝ OKRES CHOTĚBOŘSKÝ.

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

V PRAZE 1906.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

CHOTĚBOŘSKÉM.

NAPSAL

ZDENĚK WIRTH.

(SE 104 VYOBRAZENÍMI, 7 NÁPISY A 7 ZNAČKAMI V TEXTU.)

V PRAZE 1906

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CISAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PŘEDMLUVA.

Politický okres Chotěbořský (soudní a zastupitelské okresy Chotěbořský a Přibyslavský) zabírá krajinu geograficky zajímavou: severní část náleží ještě kraji, jenž pod Železnými horami přechází v širou rovinu Čáslavskou, střed a jižní cíp zabíhá již do pahorkatiny pohraniční. A tento dvojí ráz ukazují i památky výtvarného umění zde zachované: v kraji zámky a bohaté kostely, v horách prosté stavby bez dekorace a malých rozměrů. Také materiál stavební se poněkud liší: na severu pískovec a opuka, na jihu žula a hrubý mramor. Jako všude na hranicích, i sem zasahá vliv Moravy a to působením kláštera Žďárského. Formálně není však zvláštních typů, jež by se v království jinde nevyskytovaly.

Celý okres jsem procestoval v srpnu roku 1902 a snesenou látku zpracoval do konce listopadu téhož roku. Část obrazovou, stejně důležitou, obstarali milý můj spolupracovník, pan *Antonín Martínek*, professor c. k. reálky v Jičíně (kresby) a pan *Gustav Dvořák*, fotograf v Německém Brodě.

Za podporu při práci, jakkoliv poskytnutou, děkuji srdečně všem pánům učitelům, duchovním, majitelům zámků nebo jejich správcům. Zejména rád vzpomínám srdečného přijetí, jehož se mi dostalo na zámku Malečském od † p. barona Dra Lad. Riegra a celé jeho ctěné rodiny, a dále ochoty pana hraběte Jana Dobřenského z Dobřenic v Chotěboři, pana V. J. Neudörfla, učitele a správce musea tamtéž, pana Dr. F. Ryby, professora c. k. hornické Akademie v Příbrami a pana Em. Činčery, říd. učitele v Přibyslavi.

V Praze, dne 2. prosince 1902.

Změny, nastalé v době, než k tisku této knihy došlo, zanesl jsem do rukopisu jen, pokud mi byly známy, ale doufám, že mi jich mnoho neuniklo a že se týkají jen předmětů méně důležitých. Na konec konám milou mi povinnost děkuje za hmotnou podporu knihy zakoupením 60 výtisků pro školy v okresu, jíž dalo okresní zastupitelstvo Přibyslavské výraz svého pochopení pro všeobecnou důležitost Soupisu.

V Praze, dne 30. října 1906. *Zdeněk Wirth.*

Běstvina.

Aug. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze české XII. 297. — Sommer J. G., Das Königreich Böhmen XI. 276—280. — J. V. Neudörfel, Okres Chotěbořský, 22. — Lehner J., Dějiny umění I. 86. — Album Svatovojtěšské 37. — Ottovy „Čechy“ XIII. 431. — Pamětní kniha na faře od r. 1835. (Matriky od r. 1700.)

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (farní) jest připomínán již v XII. století (1127) jako farní. V XVII. století byl filiální do Heřmaně, r. 1726 stal se opět farním a v tom čase přestavěn zcela nákladem hraběte Leop. z Birkenštejna. Vnitřní zařízení skončeno kolem r. 1740. Opravován r. 1876 a 1888.

Barokní budova jednolodní s věží, orientovaná, vystavěná na návrší uprostřed hřbitova (obr. 1. a 2.). Od brány v ohradní zdi vedou k západnímu průčelí dvojkřídlé schody, v půdorysu ellipsovité.

V průčelí budovy vystupuje užší věž čtyřboká, dvojpatrová, krytá plechovou cibulí s lucernou. Na průčelní straně na nárožích postavena diagonálně křídla jako opěráky, v předu dle schodů segmentem prohnutá, s dekorativními výklenky, v zadu plochá. Stěny po výšce děleny dvěma římsami, prejzy krytými; v obou patrech nakupeny na rozích pilastry s plochým kládím; okna, polokruhem sklenutá, barokně upravená, s chambranami; okapní římsa prohnuta v průčelí polokruhem nad ciferníkem hodin. Přízemí věže, valeně sklenuté — klenba přepásána silnými pruhy, jež se kříží a sbíhají až k zemi — tvoří předsíň otevřenou na jih a sever polokruhovými oblouky; na západ vede hlavní portál, ozdobený na straně průčelní úseky segmentové římsy štítové a plastickým dvojznakem Birkenštejnským z pískovce, na východ vchod do kostela s pravoúhlou kamennou chambranou (železné dvéře mají rytou příražnici, slušně tepaný štítek a přítuhu).

Stěny budovy kostelní opřeny na místech záklenků klenebních hranolovými opěráky barokní úpravy, dělenými římsami, svrchu skosenými a zpředu lisenou zdobenými. Nároží zatupena, někde bossážována,

na stěnách jinak hladkých dvojice neb skupení pilastrů nad kordonovou římsou vystupujících, s prázdným kládím. Kolem oken chambrany ploše profilované, s klenáky a lisenami v náběhu oblouku. Na železných dveřích slušně tepané zámky a závěsy. Valba tašková, nad kněžištěm sanktusová vížka.

Vnitřek k n ě ž i š t ě zakončen polokruhem a osvětlen třemi okny polokruhem sklenutými; po stranách vedou pravoúhlé vchody s kamenným opažením do přístavků: sakristie a Božího hrobu, nad nimiž umístěny

Obr. 1. Běstvina. Kostel sv. Jana Křt. Pohled od jihozápadu.

oratoře, otevřené do kněžiště širokými oblouky zasklenými. Všechny tyto prostory jsou klenuty křížem bez žeber; oratoře přístupny jsou šnekovitými schodišti v síle zdiva. (Obr. 3.)

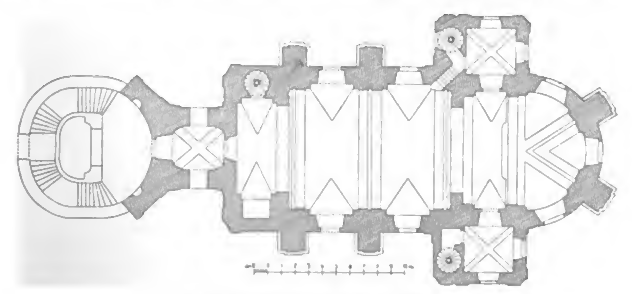
Kněžiště odděleno od lodi segmentovým o b l o u k e m, nad nímž zavěšena ze dřeva řezaná kartuš s dvojznakem pod korunou.

L o ď obdélná má dva páry polokruhových oken, páté okno po straně na kruchtě, šesté v západním průčelí. Kruchta oddělena od lodi stejným obloukem jako kněžiště a podklenuta valeně segmentem; balustráda zděná, plná. V dlažbě oválný otvor, zavřený kutou mřížkou, vede do hrobky, sklenuté pod lodí.

Celý prostor pokrývá stejně vysoká (12·90 *m*) valená klenba: v kněžišti koncha s dekorativními pásy a jedno pole, v lodi dvě pole, nad kruchtou

jedno pole klenební. Pole dělena dvojpásy, pod cípy lunett nadokenních probíhá kládí s prázdným vlysem, nesené zdvojenými nebo (v koutech) skupenými pilastry s korinthskými hlavicemi, hladkými dříky a vysokým společným soklem. Stěny hladké.

H l a v n í o l t á ř tvoří barokní dřevěná architektura, široce do předu rozevřená. Ve středu nad tabernaklem jeskynní výklenek se sochou

Obr. 2. Běstvina. Kostel sv. Jana Křt. Půdorys.

sv. Jana Křtitele s beránkem a andílky; nad výklenkem nesou okřídlení andělé obraz Zasnoubení P. Marie. Po stranách pilastry, svrchu spojené prohnutou římsou, a sochy P. Marie a sv. Jana. Tuto střední plochu po stranách obstupují křidla, dvakráte v úhlu lomená: dole branky se sochami sv. Václava a Zikmunda na vrcholech, nad nimi sloupy a pilastry korinthské na podstavcích s vydutými boky nesou lomené kládí, tvořice široké brány, v nichž napjaty guirlandy z akanthových listů. Na nárožích stojí sochy čtyř světců a světic. Střed zvýšen ještě nástavcem, pilastry obstaveným, s úseky štitového římsoví; v jeho ploše sousoší sv. Trojice, nad římsovím sv. Michal (?) a sošky andílků.

Dva postranní o l t á ř e rokokové, z polovice XVIII. stol., mají prosté zděné mensy bez tabernaklu, na predelle nové sošky a obrázky. Obrazy na plátně v úzkých rámech, s mřížkovitými nástavci: (na pravém) andělé nesou do nebe sv. Barboru, její kalich, meč a ratolesti, svrchu v otevřeném nebi sv. Trojice, dole v levo chrám, v pozadí utíká světice do jeskyně a za ní muž s obnaženým mečem, v pravo brání andělé vystřeliti z kuše kostlivci, nejníže dvojznak p. z Birkenštejna; (na levém) andělé nesou Jana Nep. do nebe, držíce nad ním věnec a oheň na zbrojnoše svalujíce, v pravo most Karlův a Hradčany. Po stranách obrazů sochy (na pravém oltáři) andělů, (na levém) panoše s korunou v ruce a černocha s konvicí na míse a mušlí v ruce. Šest dřevěných řezaných svícnů.

V božím hrobě o l t á ř zručně řezaný z lípového dřeva, nepolychromovaný. V otvoru mensy leží korpus, po stranách sošky andělů; uvnitř

tabernaklu relief: duše v očistci svírány hady a mučeny plameny; po stranách tabernaklu sedí andělé s nástroji umučení, plačící a nesoucí kartuše s reliefy: bičování Páně a Kristus spí v zahradě Getsemanské. Nad tabernaklem na podstavci (s reliefem: stavění kříže na Kalvarii) stojí hladký kříž, po jeho stranách klečí andělé nesouce rohy hojnosti jako svícny. Zadní plochu za křížem tvoří řezaný baldachýn, pěkně řásněný; po stranách shrnují jej andělé nesoucí kartuše s reliefy: korunování

Obr. 3. Běstvina. Kostel sv. Jana Křt. Pohled do vnitřku.

trním a Kristus klesá pod křížem; svrchu lambrekin, pod ním trojdílná kartuš s reliefy: krucifix, Šimon a Kristus nesou kříž.

K a z a t e l n a barokní. Poprsnice s prohnutými boky, v kužel dole vybíhající, ozdobena guirlandami a volutami z akanthů, růží a slunečnic; na nárožích sochy sv. evangelistů, na plochách reliefy v kartuších: anděl nese nástroje umučení, Kristus vykládá v chrámě, Ježíš a žena u studny. Na stěně nad řečništěm baldachýn, monogramy MARIA a IHS a okřídlená srdce plamenná, na stříšce spodem holubice a lambrekin, svrchu na nárožích sedící postavy sv. Ambrože, Augustina, Řehoře a Jeronýma, na nástavci v zástupu stojící socha Mojžíšova, jenž ukazuje na desky přikázání nad ním upevněné.

V a r h a n y s chudou řezbou. K ř t i t e l n i c e vys. 2·40 *m*, vásovitá, ze dřeva řezaná: noha balustrová s ozdobou akanthů, na kotli píšťaly, na věžovitém víku křest Páně a andílci.

V sakristii barokní zpovědnice dubová, s řezbou akanthů a květinových festonů. Dubové lavice prosté, barokních forem, bez řezeb.

Pod kruchtou ve výklenku dřevěná socha sv. Jana Ev. s orlem a andělem, v životní velikosti, krásná barokní práce.

Před hlavním oltářem dva svícny ze dřeva řezané, trojboké; na podstavcích stojí andělé okřídlení držíce rohy hojnosti. Počátek XVIII. století.

Obrazy na plátně, rozvěšené po stěnách:

Pod kruchtou: 1. Narození Páně; v pozadí zimní krajina, v předu pastýři u kolébky; živě malováno. Konec XVIII. stol. 2. V pozadí nádvoří barokního paláce, do předu táhne se arkáda ochozu, v ní visí feston

Obr. 4. Běstvina. Kostel sv. Jana Křt. Obraz čís. 3.

kalin, lilií a růží; na zemi na podstavci slamou postlaném kupa ovoce, vedle košík s hrozny; po straně sedí muž v selském šatě, s lopatou v ruce, u nohou mu leží lebka. Z pol. XVIII. století.

Pět obrazů na plátně (čtyři pendanty), malovaných *V. Hrdličkou* r. 1746 nákladem různých dobrodinců, jak obšírně udáno na foliích pod obrazy; jeden (Maria s Ježíšem) signován v rohu monogramem: VH. Rozměrná plátna svědčí o zručnosti technické i jisté vyspělosti komposiční, o zálibě v přeplněné a rušné scenerii, ale i o nedostatcích v porozumění sujetu a naivnosti malířově. Na poprsnici kruchty: 3. Obdélný formát po délce. Vjezd Kristův do Jerusalema (obr. 4.). Obyvatelé města strou roucha po zemi, jásají a veselí se. Město rázu jižního. V levém rohu na folii: NabožnI FarnICI beſtWInſſtI pro OkraſV ChraMV božIho za Dar PanV BohV obětVgoV. 4. a 5. pendanty, v stejných rámech, s mušlovou a mřížkovou ozdobou: 4. Kristus vyhání penězoměnce z chrámu; chrám tvoří rozlehlá barokní architektura sloupová, s dalekým výhledem do nádvorních volných síní, balkonovitých sloupořadí a terass; obchodníci v dobových krojích utíkají převrhujíce stolky. Na folii:

Pan Pan FranzC WaCsLaW HaVgWIC z ZIſkVpIC ProzřeteDLně zIDoWſtWo BeſtWInſke gah zaſLoVzILo pokVtoWaL. 5. Vraždění neviňátek Betlemských. Široká ulice městská s bohatými domy s portály, věžovitými stavbami, divadelní rotundou, dekorativními jehlanci na

Obr. 5. Běstvina. Kostel sv. Jana Křt. Kalich z r. 1739.

rozcestích, v zadu zahrady a výhled do hornaté krajiny. Na ulici matky s dítkami pronásledovány jsou žoldnéři a jezdci s praporci. Na folii: SaVſeDſtWo naM obWzLaſſtně WzaCtne poſtaWILo. 6. a 7. pendanty; rámy mají ozdobu z mušlí a pásků: 6. Útěk do Egypta: vzadu krajina s hradem a mostem, v levo jdou Josef a Marie, nahoře andělé je provázejí.

Bez nápisu. 7. V barokně upravené zahradě sedí Maria s Ježíšem; kolem andělé snášejí mu ovoce, jiný u vodotrysku vody nabírá, třetí přináší víno v konvici, ostatní jahody a květy trhají a jej věnčí, svrchu celý zástup snáší se nesa květinové guirlandy a festony. Na folii: P: P: AntonIna hrabIete z WIeznIkV PanI OffICIřI RonoWſtI MaLoWat DaLY. ⁓ VH.

M o n s t r a n c e 0·635 *m* vys. Noha rocaillová, nodus litý, dva hřebenovité rámečky s festony klasů a růží, svrchu tepané poprsí Boha Otce, dole holubice. Měď stříbřená a zlacená. 2. polovice XVIII. stol.

C i b o r i u m 0.35 *m* vys. Noha a nodus nové, kuppa 0.105 *m* v průměru, s pláštíkem prolamovaným z akanthů a stuh, s vkládanými hlavami andílčími. 1. pol. XVIII. stol.

K a l i c h 0·258 *m* vys., stříbrný, zlacený. Noha šestidílná, na ní vytepány stuhové ornamenty a hlavy andílčí pod baldachýny, nodus vásovitý, třístranný, na kuppě, 0·095 *m* v průměru měřící, tepaný plášť podobných motivů jako noha. Na spodu nohy vyryto: A · M · F · PEST WIENN 1739. (Obr. 5.) Značky: I . C . K a druhá s letop. 1739.

V lodi dvě k r o p e n k y (u jedné nová noha) 1·04 *m* vys., z pískovce; na balustrových nohách kulaté mísy.

Dva železné s v í c n y z XVIII. stol., dva z á v ě s y na lampy současné, několik cínových s v í c n ů barokních, šest kroužených z bronzu, renaissančních. Barokní k r u c i f i x ze dřeva. V oratoři barokní k a m n a, hrubá, hnědě polévaná.

Z v o n y: 1. Výška 0·80 *m*, průměr 0·83 *m*. Ucha ozdobena mužskými maskami ukončenými v akanthový lupen, na svrchní ploše koruny vztýčené akanthy, kolem koruny široký pás renaissančních rozvilin, vyvíjejících se z hlaviček andělských a převázaných stuhami a propletených draperiemi, pod tím nápis: CHWALTEZ PANA NA CYMBALYCH DOBRZE ZNIEGICZICH CHWALTEZ HO NA CIMBALICH VTIESSENI WSSELIKI DVCH CHWAL HOSPODI NA ZNIEM 1617. Na plášti vysoko plastický znak a nad ním nápis přerývající pás visutých akanthů, zavěšených na pásku perlovce:

KRYSTOF KAPAVN Z S
WOGKOWA NA BIEST
WINE HLVSSCYCH A
ZAMKV WALECZO
WIE.

Na druhé straně podobný znak a nápis:

CECYLIE KAPAVNOWA RO
ZENA Z WONSSOWA NA
BIESTWINE HLVSSCYCH
A ZAMKV WALECZOWIE.

Na věnci hmotné oblouny a pásek ornamentu květinového s vkládanými hlavičkami andělů.

2. Výška 0·65 *m*, průměr 0.73 *m*. Ucha na všech stranách pokryta listy akanthovými, na svrchní ploše koruny rovněž akanthy, kolem koruny nápis: CHWALTEZ PANA NA CYMBALYCH DOBRZE ZNIEGICZICH CHWALTE HO NA CYMBALYCH VTIESSENI WSSELIKY DVCH CHWAL HOSPODIN. Pod tím pásek perlovce a svislé akanthy. Na plášti dva znaky v laurových věncích, na druhé straně nápis:

TENTO ZWON DAN GEST DIELAN
NA NAKLAD VROZENEHO A STATE
CZNEHO RYTIRZE PANA KRYST
OFFA KAPAVNA Z SWOGKOW
A A NA BESTWINIE TEZ PA
NI CZECZELIGE MANZI
ELKY GEHO 1610.

Na věnci oblouny a pásek ornamentu.

3. Nový, přelitý ze staršího (z r. 1723) r. 1868 v dílně dcery *Karla Bellmanna* v Praze, *Anny*.

4. Sanktusník. Výška 0·30 *m*, průměr 0·365 *m*. Ucha hladká, u koruny řada svislých listů akanthových, na plášti nápis: FRANCISCUS : IOSEP : LEOPOLD : S : R : I : R : B : | LIBER BARO DE BIRCKENSTEIN. Na druhé straně relief sv. Barbory s podpisem: S : BARBARA na folii; na věnci: IN HONOREM S : BARBARAE & MART., pod tím plastická kartuš s nápisem:

ME FECIT
ANTONIUS SCH
ÖNFELDT CAM
PANARUM FUSOR
PRAGENSIS.

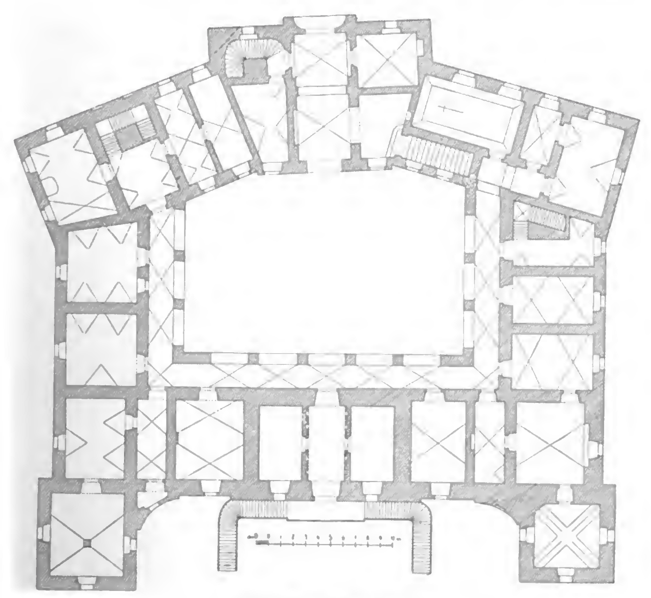
Po stranách letopočet: 17—23.

ZÁMEK vystavěn v XVII. století, snad na místě staré tvrze. V XVIII. stol. (asi od Fr. L. z Birkenštejna) byl přestavěn; nynější úprava jest z XIX. století. Zámek náleží nyní sv. pánu z Herzogenburka.

Střízlivá jednopatrová budova byla původně o čtyřech křídlech, rozložených pravidelně kolem obdélného dvora, s nárožními hranolovými věžemi. Při přestavbě v XVIII. stol. vybourána jedna strana a nahražena risalitem s dvěma do úhlu zalomenými křídly, tvořícími hlavní průčelí s portálem. Zadní průčelí, obrácené do zahrady, má zachovány po stranách čtyřboké, věžovité stavby o dvou patrech; kouty mezi nimi a risalitem, k němuž bylo přistavěno moderní schodiště, vyplněny segmentovou vyzdívkou. Nad středem trojúhelníkový nízký štít. Postranní facády

jsou hladké. Úprava všech stěn moderní. Budova kryta taškovou valbou, nad risalitem mansarda. (Obr. 6.)

Do dvora vede z předu průjezd, sklenutý křížově bez žeber; ze zahrady chodba užší, ploše krytá, s dekorativními nikami štukem zdobenými nad postranními vchody. Dvůr původně obdélný má nyní jen kolem tří stran ochoz s arkádami segmentem sklenutými na čtyřboké,

Obr. 6. Běstvina. Půdorys zámku.

hladké pilíře, s plochou římsou a moderní bossáží; původní otvory loggie v patře nad ochozem zmenšeny na okna. Čtvrtá strana z přístavby bez ochozu a loggie. Ochoz i celý přízemek sklenuty křížem bez žeber, v patře ploché stropy. Ve schodišti dekorativní výklenky. Kolem oken a dveří kamenné chambrany.

Vnitřek zařízen moderně. Na chodbě v patře 13 portraitu šlechticů, na plátně (nejstarší z r. 1607, až do konce XVIII. stol.), na schodišti dvě rozměrné krajinomalby — záliv a večerní krajina —

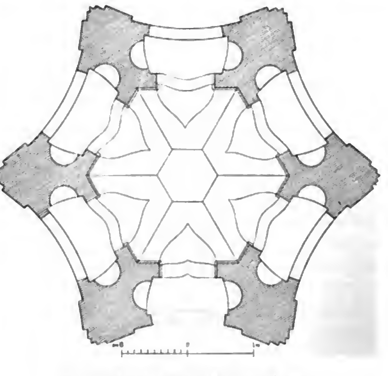

Obr. 7. Bĕstvina. Kaple Jana Nep. Pohled od zámku.

z pol. XVIII. stol. V pokojích starožitné nářadí, z něhož vyniká starovíd. porcelán.*)

Kaple sv. Vojtěcha ve východním rohu budovy; obdélná místnost jdoucí přízemím i patrem, s plochým stropem, moderně polychromovaným, osvětlená třemi okny. Zadní díl zabrán kruchtou s plně vyzděnou poprsnicí.

Oltář z počátku XVIII. st., ze smrkového a částečně (řezby) z lípového dřeva, bez nátěru. Sloupová architektura pěkných poměrů, zručně řezaná, bohatě zdobená. Tabernakl schodovitý (na něm čtyři svícny ze dřeva řezané), zdobený řezbou listů akanthových a hlav andílčích; ve výklenku točivého středu krucifix. Nad mensou nástěnná třídílná architektura: střed širší obstaven sloupy s točenými dříky (ovinutými ratolestmi z akanthů) a korinthskými hlavicemi, v něm obraz na plátně: sv. Vojtěch uděluje želmání andílku s veslem, v pozadí světec ve středu zbojnických plavců; nad obrazem sošky dvou letících andělů. Po stranách středu úzká křídla ven rozevřená s výklenky, v nichž na ozdobných konsolách stojí sochy sv. Františka a Antonína, ukončená na nárožích sloupy na vysokých piedestalech s ornamentovanými výplněmi. Nad celou architekturou probíhá kládí, bohatě lomené, s řezbou z akanthů ve vlysu, s vyloženou římsou a řezaným znakem nad středem; nad kládím nástavec, řezaný z rozvilin akanthových,

Obr. 8. Bĕstvina. Půdorys kaple Jana Nepom.

*) Viz Kat. der Ausstellung von Alt-Wiener Porzellan. Kaiser Franz Josef-Museum in Troppau 1903, str. 86, čís. 825—34.

v něm obraz na plátně: sv. Trojice, kolem něhož řezané oblaky a paprsky; na nárožích kládí sochy andělů. Před oltářem po stranách na vysokých podstavcích sochy sv. Floriána a sv. Pavla.

Lavice s ozdobou z pásek řezanou na postranicích i poprsnicích.

Na stěně visí ze dřeva řezaný baldachýn se dvěma znaky pod korunou, pod nímž na folii vyřezán letopočet: ANNO : M : D : C · C · XXIII.

Dvířka z tabernaklu postranního oltáře (nyní odstraněného) s rokokovou řezbou reliefní: Jan Nepomucký. Dva řezané barokní svícny. Dvě kutá ramena na lampy z poč. XVIII. stol.

Obrazy: sv. Trojice, kopie renaissančního originálu z r. 1822, darovaná hrab. Schönovitzem; Tři Marie obvazují Krista, z poč. XIX. st.; Ecce Homo! a Jan Nepom., z pol. XVIII. stol.

Před zámkem u silnice nad pískovcovou sochou Jana Nepom. stojí šestiboká KAPLE, taškami krytá. (Obr. 7. a 8.) Na stěnách na nárožích nakupeny pilastry s římsovím, nad střechou zdvihá se lucerna šestiboká s okny v podobě šesticípých hvězd, na vrcholu kutá hvězda. Ve stěnách kaple otvory sklenuté kýlovým obloukem a výklenky s nikami. Stěny konkávní. Vnitřek sklenut a pilastry vyzdoben. Počátek XVIII. století.

Nade vsí na návrší KAPLIČKA z poč. XIX. století, čtyřboká, plackou sklenutá, šindelem krytá. Průčelí vyzdobeno jonskými pilastry a štítkem.

Bezděkov.

O zaniklé tvrzi tu stávající viz: A. Sedláček l. c. XII. 294—295.

Bohunkov.

O tvrzi, pusté již r. 1544, viz: A. Sedláček l. c. XII. 298.

Borek.

U silnice z Borku ke Kraborovicům pískovcový KŘÍŽ t. zv. Cyrilomethodějský, novějšího původu. Na přední straně stopy po připevněné kdysi desce, reliefu nebo kříže, vzadu stopy nečitelného již nápisu frakturou.

Borová (Borová Rudná, Borau).

V. J. Neudörfl: Okres Chotěbořský (1892), str. 83. — J. Schaller: Topographie des Königreiches Böhmen VI. 134—5. — Sommer l. c. XI. 169—170. — Čechy XIII. 446. — Pamětní kniha na faře z r. 1842. (Matriky od r. 1750.)

KOSTEL SV. VÍTA (farní) připomínán jest již v XII. století jako farní.*) V XVII. stol. byl filiální do Polné až do r. 1696, kdy stal

Obr. 9. Borová. Kostel sv. Víta. Pohled od jihovýchodu.

se opět farním. Opravován r. 1695 a 1755—6. Věž shořela při požáru r. 1875 a zvony se rozlily.

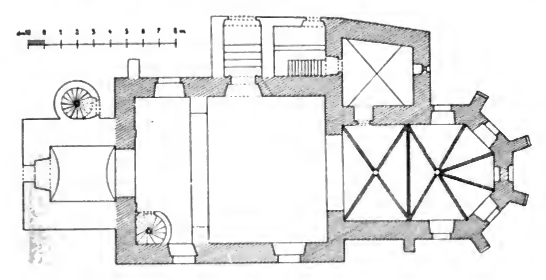
Gotická budova jednolodní s věží, orientovaná, z XV. — z počátku XVI. stol., stojí na návrší (630 *m* vys. nad mořem) uprostřed hřbitova (obr. 9. a 10.).

Kněžiště zvenčí opřeno pěti opěráky, 0·66 *m* šir., s kosinou; čtyři v polygonu mají ústupek. Na severní straně přiléhá k němu sakristie,

*) V pamětni knize farni jest opsáno ze staršího zápisu, že při opravě, r. 1747 podniknuté, objeveny pod omítkou v lodi na jižni straně u prvniho okna stopy malby a části nápisů, z nichž bylo lze čísti: Czechorod 1+1+8+0, pak slova: Urozeny — apparuit. Ze zápisu není zjevno, byl-li první nápis současný s letopočtem (je-li tedy zdivo lodi původní) nebo pozdější. Zdá se, že nápis pocházel ze XVI. stol a obsahoval i starši údaje o stavbě, před touto zde stávavši.

k lodi předsíňka (valeně sklenutá, v níž vede šest schodů do lodi); tyto přístavky spojeny zdí a celek kryt pultovou společnou střechou. Západní nároží lodi na severu opřeno pozdějším zděným pilířem bez ústupku. Celá budova kryta společnou sedlovou střechou šindelovou, bez sanktusu. Stěny, hladké, bez soklu.

V západním průčelí přistavěna věž čtyřboká, dvojpatrová, krytá šindelovým stanem; ve zdivu ústupek ve výši kostelní budovy. Přízemí s prostým vchodem, sklenuté valeně, tvoří předsíň, do lodi segmentovým obloukem otevřenou. Na severu přistavěné schodiště se střílnami a kuželovou stříškou vede do prvního patra. Zde zazděná dvě okna, polokruhem sklenutá, třetí jest nyní vchodem, čtvrté, níže položené, vede na půdu. Jest hrotité, 0.95 *m* šir., 2.10 *m* vys., s vytlučenou kružbou (obr. 11.), jež byla

Obr. 10. Borová. Kostel sv. Víta. Půdorys.

tvořena čtyřlistem nad dvěma nosy; ostění žlábkováno, špaleta hladká. Dle stop v podkroví lze souditi, že strop lodi — hrotitá klenba — byl vyšší než nynější a že západní průčelí bylo volné a věž teprve později (nejspíše v XVII. století) přistavěna. V druhém patře věže barokní, polokruhem sklenutá okna s chambranou.

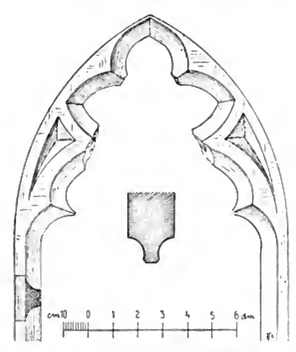
Vnitřek kněžiště, uzavřený třemi stranami osmiúhelníka, 10·15 *m* dl., 5·78 *m* šir. a 6·55 *m* vys. (strana polygonu 2·50 *m* dl.), sklenut závěrem a jedním travée křížovým. Svorníky hladké, kulaté, žebra profilu prohlé hrušky (obr. 11.) hrotitě vybíhají. Z pěti oken čtyři moderně upravena v polokruhová, závěrové (zazděné) zachovalo ráz gotický; jest hrotité, vyšpaletované, 3·53 *m* vys., 0·83 *m* šir.

V severní zdi sanktuarium, 1·40 *m* vys., 0·72 *m* šir. Pod výklenkem římsa ploše vyžlabená, ve středu erbík se značkou. Kolem výklenku obdélný rám vyžlabený a na vnějšku sešikmený, nahoře vybíhá v oslí oblouk; v ploše oblouku panel ze tří trojlistů. (Obr. 12.) Na jihu barokní výklenek pro oleje.

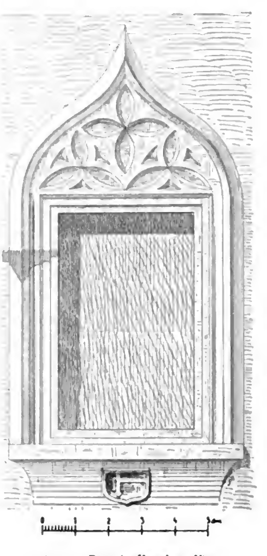
Vchod do sakristie na severu polokruhový, mírně vyžlabený. Sakristie sklenuta křížem bez žeber; *) na východě původní okénko hrotité s vyžlabeným ostěním, 0·70 *m* vys., 0·20 *m* šir. Nad sakristií oratoř v podkroví nuzně ze dřeva bedněná, stropem rákosovým krytá; otevřena jest segmentovým obloukem (těsně pod klenbou proraženým) do kněžiště a opatřena vyloženou ballustrádou na rákos omítnutou. K oratoři vedou dřevěné schody, umístěné v přístavku mezi sakristií a předsíňkou.

Oblouk triumfální hrotitý, 4·53 *m* šir., 1·14 *m* silný, se soklem; v náběhu rokoková čabraka štuková. Nad ním upevněna plechová kartuš se zbodenými údy a slovy: HIS ConCLVDaM (= 1756).

Loď obdélná, 11·60 *m* dlouhá,

Obr. 11. Borová. Kostel sv. Víta. Zbytky kružby v okně byv. záp. průčelí a řez žebrem klenby.

Obr. 12. Borová. Kostel sv. Víta. Sanktuarium.

8·85 *m* šir., stropem rákosovým krytá; na sever jedno, na jih dvě okna, polokruhová, hladká. Na západě barokní kruchta, podklenutá valeně segmentem, zděná poprsnice dělena pilastry; ve středu pod skříní varhan znak Dietrichštejnský ze štuku a nápis:

HoC FLORENS PIÆ PROSAPIÆ
DITRIChSTEINIANÆ NoMEN PERENNET (= 1756).

V koutě vede šnekové schodiště na kruchtu.

---

*) Že tu asi byla dříve křížová klenba do žeber, ukazují stopy konsol v koutech čelní zdi východní.

Hlavní oltář má původní mensu zděnou, jejíž profil římsy osekán; obraz nový, architektura sloupová, střízlivá, z poč. XVIII. století. Po stranách sochy sv. otců, na římse sochy sv. Antonína, Alojse a andělů.

Postranní oltáře v lodi, se stejně řezanými akanthovými rámy kolem obdélných obrazů, hrubá práce 1. polovice XVIII. stol.; na pravém původní obraz: zavraždění sv. Václava, na levém novější Jana Nep., bez ceny. Svrchu nástavce se soškami andílků. Dřevěné řezané svícny. Na pravém antependium s malovaným Kristem v hrobě.

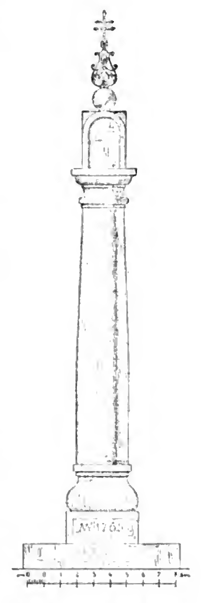
Kazatelna bez umělecké ceny; na poprsnici obrazy Mojžíše a Petra s chronogrammy:

IMo In hIs ÆCCLesIÆ obeDIre.
et præCepta a te Deo Data præsta
nos CorDe ore et opere fLa
granter serVare (= 1755).

Křtitelnice kamenná, 0·97 *m* vys., kalichovitá; kotel osmiboký, nodus římsovitý, noha osmiboká, komolý jehlan. Na víku nová soška sv. Jana Křtitele, uvnitř cínový kotlík.

Barokní kropenka kamenná (u severního vchodu), v ní cínový kotlík z r. 1795, se značkou:

Obr. 13. Borová. Boží muka před farou.

V sakristii kredenční skříň z počátku XVIII. stol., bez ceny.

Monstrance, neumělá práce z počátku XIX. století.

Zvony: 1. Ze staršího, zničeného ohněm r. 1875, slil *Jos. Hilzer* v Jihlavě.

2. Slit r. 1729, přelit r. 1804 a opět r. 1899 od *Ad. Hillera* vdovy a syna v Brně.

3. Slit od *Jos. Hilzera* v Jihlavě. Bez letopočtu.

Náhrobky: 1. V kněžišti v dlažbě, 1·92 × 1·05 *m*, z bílého mramoru, z poč. XVII. století. V rozích kruhy; nahoře čtverečná kartuš s nápisem vyšlapaným,*) dole znak ve věnci.

*) J. Schaller l. c. 135 uvádí ještě nápis: Leta 1605. we Strzedu po ſmrtedlny NedIely dokonal ziwot ſwug czaſuy w Panu Vrozeny a Stateczny Rytirz P. Pawel Mytrowſky z Nemiſle na Gitkowie a Smilowie kteryz tuto ſ Tiedyczy ſwimy odpoczíwa w Panu.

2. Před kostelem, 1·60 × 0·76 *m*, z bílého mramoru, z konce XVI. nebo zač. XVII. století. Vyšlapaný zcela.

FARA barokní budova z r. 1726, v přízemí sklenutá. V patře domácí kaple (mešní) P. Marie, s plochým stropem. Oltářík z r. 1806.

U silnice do Ždírce KAPLIČKA z XVIII. stol., sklenutá valeně, s šindelovým stanem; uvnitř kamenná socha Jana Nep.

BOŽÍ MUKA před farou, žulová; podstavec hranolový, noha vydutá, dřík dolů i nahoru súžený, hlavice toskánská, na ní na římse plná kaplice s lichými polokruhovými výklenky, svrchu koule s železným křížem. Na podstavci letopočet porušený: A. 1765. (Obr. 13.)

Ve sbírce topografické v archivu Musea král. Čes. jest otisk městského PEČETIDLA z poč. XVIII. stol.

Čachotín.

Sommer l. c. XI. 247. — Na faře pamětní knihy od r. 1790 a 1836. (Matriky od r. 1784.)

KOSTEL SV. VAVŘINCE (farní) byl v XVII. stol. filiální do Chotěboře, lokalií od r. 1788, farní opět od r. 1845.

Chudá budova barokní ze XVII. století, hladkých stěn, krytá šindelovou valbou s plechovým sanktusem. Na nárožích liseny, okna bez lemování, vchod na západě s dekorací plochých sloupů; po stranách dva výklenky s dřevěnými sochami andělů, bez ceny. U lodi předsíňka — nový přístavek.

Kněžiště zakončeno třemi boky, osvětleno dvěma okny segmentovými a sklenuto závěrem a polem valené klenby lunettové s příčnými pásy, jež neseny přízedními hladkými pilastry s římsovitou hlavicí. Vchod do sakristie pravoúhlý, nad ním v akanthových rámech, ze dřeva řezaných, erby s korunou (1. pol. XVIII. stol.). Sakristie sklenuta hladce křížem. Naproti sakristii oratoř s malým oknem.

Oblouk triumfální polokruhový, v náběhu ořímsovaný, dole se soklovou patkou.

Loď obdélná, s dvěma páry segmentových oken, krytá plochým stropem; na stěně dvojice lisen. Na západě zděná kruchta, podklenutá třemi klenbami křížovými bez žeber, na dvou pilířích hranolových s krychlovou patkou a skosenými hranami. Poprsnice plná. Vchod na západě a na severu (s předsíňkou).

Hlavní oltář, přenesený sem z Polné, běžná práce rokoková s novým obrazem; pod obrazem nápis:

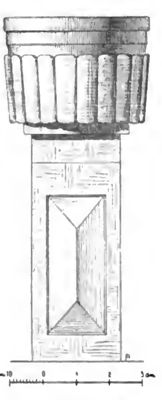
ÆDIFICARAT AVVS. PIETAS SACRA
ADORNAT ADOLPHI (= 1764).

Po stranách oltáře na zděných podstavcích slabé sochy světic.

Postranní oltáře rokokové: levý s novým obrazem, pravý s původním obrazem Jana Nepom. z roku 1771; obrazy v nástavcích oba nové.

Oltář sv. Linharta z r. 1765 (kolem v řezaném rámu obrázky 14 pomocníků) a oltář sv. Trojice a P. Marie, přenesený sem r. 1760 z Dolní Krupé — odstraněny. (Zbytky na faře.)

Kazatelna z konce XVII. století, hrubá v řezbě i malbě. Stěny čtyřbokého řečniště děleny pilířky s nasazenými hlavami andílků, mezi nimi v oblomených rámcích obrazy sv. evangelistů olejem malované. Ve vlysu okřídlené hlavy andilčí. Na schodišti dvě obdélné výplně s obrazy sv. Jeronýma a Ambrože, dělené řezanými větvicemi růže a révy. Na dolním okraji řečniště i schodiště visutá řezba akanthových spirál. Stříška osmiboká se sochami andělů.

Obr. 14. Čachotín. Kostel sv. Vavřince. Křtitelnice.

Varhany chudé, z poč. XIX. století.

Křtitelnice ze XVII. stol., kamenná: na čtyřbokém stylobatu s diamantovými výplněmi kotlík s píšťalami a vrubem na okraji. (Obr. 14.)

Křížová cesta bez umělecké ceny, z r. 1851.

Monstrance 0·50 *m* vysoká, z konce XVIII. stol., rokokový pacifikál, 0·245 *m* vys., s authentikou z r. 1767, 12 cínových barokních svícnů.

Náhrobek Jos. Bechyně z Lažan z r. 1833, černá mramorová deska s nápisem, zasazená ve větší, s křížem.

Na nově postavené zděné zvonici zvony:

1. Slit nákladem obce roku 1892 od *A. Diepolda* v Praze.
2. Slit r. 1863 od *Jos. Hilzera* v Jihlavě.
3. Slit r. 1892 od *A. Diepolda* v Praze.
4. Sanktusník nepřístupný, dle farní pamětní knihy z r. 1819.
5. Zvonek u sakristie, vys. 0·15 *m*, v průměru 0.125 *m*, z r. 1755.
6. Cymbály nové, bez nápisu.

Na faře: zbytky oltářů z kostela odstraněných, obrazy na plátně: Sv. Anna a Soud Šalamounův, z konce XVIII. stol. Sklenice malovaná, s emblemem sedlářským a letop. 1795. Dvě zrcadla v rokokových řezaných rámech, přenesená sem z Rozsochatce.

Dobkov.

Ve dvoře barokní KAPLIČKA P Marie, bez ceny.

Na návsi ZVONEK na rozsoše, slitý r. 1851 od *Jos. Hilzera* v Jihlavě.

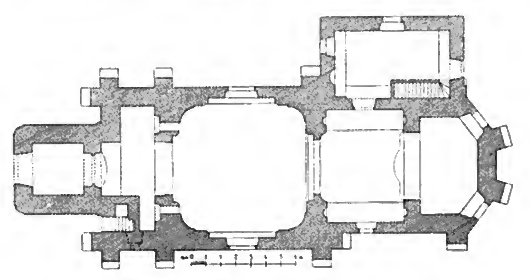
Heřmaň.

Sommer l. c. XI. 307—308. — Čechy XIII. 431. — Pamětní kniha na faře od r. 1836. (Matriky od r. 1685.)

KOSTEL SV. VÁCLAVA (farní) uváděn jest r. 1350 jako příslušný klášteru Vilímovskému. Do r. 1865, kdy se stal opět farním, byl filiální do Běstviny a Chotěboře. Kolem r. 1800 byl opraven, přistavěna věž a kněžiště rozšířeno.

Barokní, orientovaná budova jednolodní s věží, z polovice XVIII. století. (Obr. 15.)

Věž přistavěna na západě, čtyřboká, dvojpatrová, krytá šindelovou mansardou cibulovou. V přízemí plackou sklenutá předsíň s mo-

Obr. 15. Heřmaň. Kostel sv. Václava. Půdorys.

derním vchodem, nad ním polokruhové okno na kruchtu; nad kordonovou římsou malá okna ovální, v druhém patře čtyři velká, polokruhová okna. Nároží skulacena, římsy oblomeny.

Kostelní stavba má hladké stěny, na nárožích a záklencích klenby široké opěráky s ústupkem, okna v lodi hladká, v kněžišti orámovaná římsami a volutami, v přístavbě chambranami. Kryt — šindelová valba bez sanktusu.

Vnitřek kněžiště původně skoro čtverečný, 6·50 *m* dl. a 7·50 *m* šir., nyní ve východní stěně závěrní otevřen a k němu přiléhá 5 *m* dlouhá přístavba, zakončená třem boky v tupém úhlu sevřenými, se dvěma okny, zaklenutá valeně. Vlastní kněžiště sklenuto plackou a osvětleno oknem na jihu; na severu pravoúhlý vchod do sakristie. Sakristie sklenuta rovněž plackou; v koutě zděné schodiště vede na oratoř, nad ní v podstřeší ze dřeva bedněnou a do kněžiště segmentovým obloukem otevřenou. Klenba kněžiště nesena na cípech úseky bohatého římsoví, jež lemuje i nároží; příčné pásy klenby nesou dvě volutové konsoly v koutech. Po stranách oblouku do kněžiště ve stěnách niky.

Triumfální oblouk polokruhový (v náběhu uvnitř dvě konsoly), na hranách vyhloubený, se soklem a římsovím pod náběhem.

Loď čtverečná, $10·50\ m^2$, ploše krytá, v rozích skulacená; okna po stranách nad sebou: spodní s barokně vykrojeným nadpražím, svrchní malá, oválná. Kolem stěn táhne se římsoví, hojně oblomené na pilastrech v koutech postavených. Na západě užší kruchta, plackou sklenutá, od lodi obloukem oddělená, s podobnou výzdobou jako triumfální. Zděná poprsnice kruchty nesena segmentovým obloukem (v náběhu liseny), podkruchtí sklenuto plackou; po stranách Boží hrob na sever a schodiště na jih.

Oltáře, kazatelna, varhany, lavice a zábradlí nové. Dvě zpovědnice rokokové, chudé.

Křtitelnice cínová; kotlík na třech ptačích nožkách, víčko kopulovité s křížem; na plášti vyryto: W - S - 2. pol. XVIII. století.

Z kalichu původní jen kuppa z poč. XVIII. st., 0·087 *m* v prům., s tepaným pláštíkem: dvojice andílčích hlav a tři prázdné oválové medaillony; na spodu akanthové listy.

Monstrance empirová a rokokový relikviář (authentika z r. 1778) jsou hrubé práce; podobně rokokový pacifikál.

Barokní krucifix, ze dřeva řezaný. Dřevěný svícen, 1·22 *m* vys., na trojboké noze z balustrových článků, s ozdobou akanthů. Počátek XVIII. stol.

Obraz Jana Nep. z poč. XIX. stol., bez ceny. Na půdě sakristie barokní obraz sv. Františka a několik soch andělů z barokního oltáře.

Zvony: 1. Výška 0·98 *m*, průměr 1·03 *m*. Na uchách pletence, u koruny pás opakujících se lilií střídavě stojatých a ležatých, pod tím nápis dvojřádkový gotickou minuskulí (obr. 16.): **letha od narozeni sina bozihu 1535 tento zwon slit gest ke czi a k chwale panu bohu wsemohuczymu A blahoslawene maryyi pani x | x A wsem swatym A swatemu girzi dowsy wzcze s pilnost matusse bumbal skrze mistra yakuba ptaczka na horach chutnach.** Na plášti relief sv. Jana Kř., 0.17 *m* vys. a medaillon kruhový s reliefem sv. Jiří, an bodá draka, 0·10 *m* v průměru.

2. Slit r. 1891 od vdovy a syna *Adalb. Hillera* v Brně.

3. Výška i průměr 0·37 *m*. Ucha hladká, kolem koruny nápis: IOANNES : HEWER : 1669 (1?). Na plášti relief krucifixu, na věnci nápis: DEVS PROPITIVS ESTO NOBIS PECCATORIBVS.

Obr. 16. Heřmaň. Kostel sv. Václava. Nápis na zvoně čís. 1.

N á h r o b k y: 1. Zazděn v severní zdi lodi, z bílého mramoru, 1.82 × 0.92 *m*. Paní v celé postavě, se sepjatýma rukama, u nohou na levo erb, na pravo deska s nápisem; opis: Letha pane 1615 Dne 18 Mieſycze | Baczy Dokonala ziwot Swug Urozena pani Anna Czaſtolarowa Rozena z m . . . | s(kow)a Na Weſczy Manzelka Uroz | eneho A Stateczneho Rytirze pana Kryſtoffa Czaſtolara Dlohoweſkeho | pokračuje na desce:

z dlauhe wſy
a na Weſczy
Gegizto tielo
w tomto chra
mie odpoczy
wa oczekawag
przychodu pa
na Naſſeho
gezyſſe Kryſta.

2. Zazděn zvenčí v jižní zdi lodi. Pískovec, 1·80 × 1·02 *m*. Svrchu erb korunovaný, obklopený vojenskými trofejemi, dole lebka a hnáty křížem. Z opisu čitelný jen letopočet 1693.

Hoješín.

S e d l á č e k Aug. l. c. XII. 298. — J. S c h a l l e r l. c. VI. 118. — G. S o m m e r l. c. XI. 275. — Č e c h y XIII. 430.

ZÁMEČEK, přízemní rokoková budova s šindelovou valbou, z pol. XVIII. stol. (obr. 17.). Ve středu průčelí risalit s branou polokruhovou, nad ní dvojosé patro liché s pilastry na nárožích a štítem s úseky štítové římsy, ve středu ve vykrojeném nástavci ciferník hodin. Stěny hladké, po stranách pilastry a kolem oken chambrany. V zadním průčelí vystupuje z líce kněžiště k a p l e, pravoúhlé, s kruhovým oknem; ve zdi kartuš s nápisem: DOMVS MEA | DOMVS ORATIONIS | VOCABITVR. Nad budovou ze slemene zdvihá se úzká dřevěná v ě ž, šindelem pobitá, s lucernou.

Vnitřek budovy spustlý, zanedbaný, bez slohového zařízení. Zachována zůstala jen k a p l e s v. T r o j i c e (filiální do Heřmaně) v zadní části budovy. Kněžiště, s dvěma okny polokruhovými, sklenuto plackou; na pravo vchod do sakristie, nyní zmenšené. Oblouk triumfální polokruhový, do náběhu pokryt pilastry s římsovitou hlavicí. Loď čtverečná, valeně sklenutá, bez oken, s vchodem polokruhovým, vedoucím do širokého průjezdu. Kruchta nesena valenou klenbou; poprsnice v půdorysu ladně zprohýbána a ozdobena plochou řezbou rocaillů a třemi erby. Na stropě a kolem oken střízlivá štuková orámování.

Na hlavním o l t á ř i oválný obraz sv. Trojice, nesený anděly a ozdobený řezbou rokokovou, nad ním pod lambrekinem dva erby, nejvýše

dva reliquiáře a socha Jana Nep. Mensa z umělého mramoru, rakvovitá. Na tabernaklu obraz P. Marie Montserratské v rokokovém rámu a po stranách čtyři reliquiáře řezané. Šest svícnů cínových, barokních. Po stranách oltáře brány, ozdobené akanthovými festony; na jich nástavcích reliquiáře.

Postranní oltáře v lodi, zručně řezané, z pol. XVIII. stol., nenatřené, jen místy zlacené. Na mensách rokokové kartuše s kloboukem kardinálským a biskupskou mitrou, na římsovaných predellách hrozny

Obr. 17. Hoješín. Průčelí zámečku.

a rocaille, obrazy na plátně (Jan Nep. jako almužník a sv. Karel Kalasánský; slušné, ale přemalované) v hřebenovitých rámech; v nástavcích jazyk a oko Boží.

Varhany s rocaillovou řezbou; svrchu anděl.

V lodi kolem stěn lambrissy s řezbou karyatid andílčích a barokního ornamentu.

Rokokový krucifix, pod ním kartuš s nápisem:

INDULGENTIÆ PIE | NARIÆ.

Dva nástěnné reliquiáře: terče ověšené festony a hrozny, s lambrekinem a korunou. Konec XVIII. stol.

Sochy P. Marie a anděla na konsolách, z poč. XIX. stol.

Dvojdílná skříň kredenční, dubová, dýhovaná a intarsovaná. (F S. IHS, MARIA).

Obrazy: 1. Jan Nepom. poráží ďábla, drže jazyk v ruce. 2. Sv. Rodina. Na dřevě, zlaté pozadí, pod obrazy citáty z Písma. Pol. XVIII. století. 3. Pietà na plátně (kopie renaiss. obrazu), z XVIII. stol. 4. P. Marie, z konce XVIII. stol. 5. Sv. Rodina, z poč. XIX. stol. 6. P. Marie, současné,

Obr. 18. Hoješín. Kaple sv. Trojice v zámečku: Monstrance čís. 1. a 2.

bez ceny. 7. Na dveřích sakristie malovány rokokové architektury a pod nimi postavy: sv. Augustin, Jeroným, Řehoř a Ambrož.

Monstrance: 1. Vysoká 0·62 *m*, sluncová, z 2. polovice XVIII. století. Na noze, v půdorysu zprohýbané, nasazeny tepané květy a ovoce a nepravé drahokamy, pak čtyři rokokové kartuše s prolamovanými nápisy a erbem: AD | MAJOREM | DEI | GLORIAM
B · V · M · ET S. IOAN | NEPOM | HONOREM
IN | CONSECR | ATÆ — ECCLE | S — HOIESCHINEN | DECOR IO — NEP | FR — SCHMI — L — B | DE SCH SUMPT | AC IMPENSIS. Litý nodus vásovitý, kolem lunuly rocaillový rámeček a paprsky, na nich nasazeny tepané údy, Pietà, srdce a Bůh Otec. Vše posázeno ne-

pravými drahokamy a květy na drátěných spirálách. 2. pol. XVIII. stol. (obr. 18.).

2. 0·60 *m* vys., zlacená. Noha osmisegmentová, s tepanými rocaillovými kartušemi s nápisy rytými a erbem: Sumpti | bus | Ioannis | Nepomuceni | Liberi Baronis | De Schmiden haec Monstran | tia | elaborata est | 1775 | Pro Ecclesia | Hojeschinensi. Nodus vásovitý, kolem středu rocaillový rámec, na paprscích dole dvě skřížené větvice růžové s květy, svrchu v kulatém rámečku monogram MARIA, nejvýše Boží oko. Všechny plochy posázeny drahokamy (façettované sklo), na rámečku zavěšeny podobné na drátech. Na podvalu nohy rytý nápis: . ecit : Joseph : Penoni ~ chrudiemii. (Obr. 18.)

Obr. 19. a 20. Hořejšín. Kaple v zámečku. Kalich a ciborium.

K a l i c h 0·245 *m* vysoký. Noha šestisegmentová s rocailly, nodus vásovitý, kuppa, 0·088 *m* v průměru, s tepaným pláštíkem (růže v kartuších). Na noze rytý nápis: IN ODOREM SVAVITATIS · PRO SS: SACRIFICIO LAUDIS DIVINOE OFFERT TRINITATI IOANNES NEPOMUCENUS BARO SCHMIDL ~ Anno 1775. (Obr. 19.)

C i b o r i u m 0·285 *m* vysoké. Noha šestikruhová, plochá, s tepanými akanthy kolem prázdných tří štítků, šestiboký nodus hladký, kolem kuppy, 0·09 *m* v průměru měřící, pláštík prolamovaný z rozvilin akanthových kolem oválných medaillonů s reliefy, z nichž zachován jen relief P. Marie. 1. pol. XVIII. stol. (Obr. 20.)

P a c i f i k á l 0·335 *m* vysoký; noha a nodus rocaillové, kolem středu rocaillový rámeček a paprsky. Authentika z r. 1754.

Cínová lampa a konvičky z polovice XVIII. stol. Dvě rokokové kasule. Pískovcová kropenka s palmettami.

Na půdě zbytky kazatelny rokokové a rámů, sošek andělů a j.

Na věži zámecké zvonky: 1. Výška 0·28 *m*, průměr 0·345 *m*. U koruny nápis: EXPENSIS LIBERI BARONIS KAROLI SCHMIDL 1749. Na plášti relief sv. Trojice.

2. Hladký, bez nápisu, novější.

Ve dvoře před zámkem SOCHA Jana Nepom., slušně z pískovce tesaná; zpředu na vysokém podstavci plastický erb Schönfeldů a letopočet 1750.

Ve vsi, za vsí a před školou tři současné SOCHY z pískovce tesané, na podobných podstavcích s vydutými boky: 1. sv. Isidora v živém postoji, s lopatou; velice sešlá. 2. Jana Nepom. s nápisem: EX VOTO. 3. P. Marie s letopočtem 1758.

Na návsi SOCHA sv. Anny, bez ceny, z konce XVIII. století.

Hradiště.

Zaniklá osada; nyní zalesněno. Vykopána zde tesaná obložení dveří, formou z gotiky pozdní.

Hranice.

O tvrzi zde stávavší viz u Aug. Sedláčka l. c. XII. 304.

Hůrka.

O tvrzi zaniklé viz u Aug. Sedláčka l. c. XII. 298.

Chotěboř.

J. V. Neudörfl: Politický okres Chotěbořský (Čáslav 1892) 31 sl. — Schaller l. c. VI. 121. — Sommer l. c. XI. 258—65. — Ottův Slovník N. XII. 368. — Sedláček l. c. XII. 292. — Světozor 1874, 178, 1876. — Čechy XIII. 421—4. — Č. Houba: Průvodce po Chotěboři a okolí (Chotěboř 1902). — Světozor 1874, 178. — Na faře: Zápisky faráře Duchoslava z roku 1677, Pamětní kniha od r. 1842. (Matriky od r. 1788.) — Obecní archiv shořel r. 1832; sporé zbytky v museu.

O původu města není zpráv. V XI. století uvádí se Chotěboř v dekanátu Německobrodském, v XII. století i fara Chotěbořská se jmenuje. Osada, neznámo kdy vysazená za město, náležela české koruně a přecházela časem zástavami na pány: tak r. 1267 vyskytuje se první známý držitel Chotěboře Smil z Lichtenburka. Druhý dědic jeho Hynek Krušina vrátil Chotěboř zase koruně. V té době obdrželo město výsady od králů,

zejména právo královských měst jako Jihlava r. 1331 od Jana Lucemburského. Tehdy snad i Chotěboř opevněna hradbami a příkopy. Ve válkách husitských utrpělo město zejména boji hejtmana Hromádky z Jistebnice s Mikulášem Divůčkem z Jemnišť. Na čas přešlo město do rukou Jiřímu

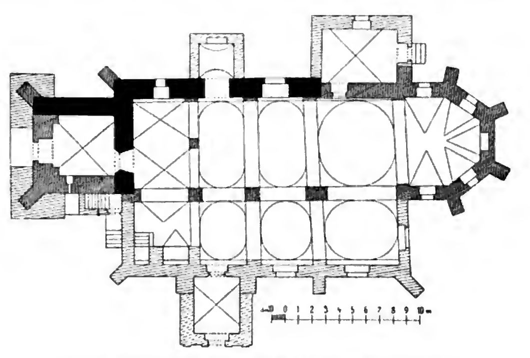

Obr. 21.—23. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Fragmenty stavebních detailů: Románská hlavice, gotické kružby okenní a konsola a renaissanční chambrana.

z Poděbrad, 1450—99 bylo opět královským a odtud měnilo dosti zhusta své majetníky. Vládli zde Trčkové z Lípy (1499—1634), pánové z Riesenburka (1636—1662), Kinští atd. Město nikdy nebylo mocné ani bohaté svými občany; proto ani stavby ani řemeslo nedospěly k výtvorům znamenitějším. Mnoho uškodily zde časté a veliké požáry, zejména: 1485, 1692, 1740, 1800, 1832.

PŮDORYS A OPEVNĚNÍ. Město bylo hrazeno a obehnáno příkopy. Brány byly tři: Horní, Dolní a Lazební (později Svinenská). Po tomto opevnění, které sotva bylo tvrdé a pravidelné, není již ani stopy,*) jen názvy jako: Zavala, upomínají na ně. Starobylá disposice ohrazeného města jest nyní již velice setřena, ale přece dosud dle zachovaných dokladů můžeme za nejstarší část považovati okolí kostela na návrší. Nynější náměstí vzniklo později rozšířením při živé cestě z Čáslavě tudy vedoucí a bylo obklíčeno zcela pravidelně komunikačními spojkami. Části podle silnic k hřbitovu a zámku položené jsou původu nejmladšího.

KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO (farní) připomínaný již v XI. století. Utrpěl požáry r. 1692 (zvony se rozlily), 1740, 1800 (zvony

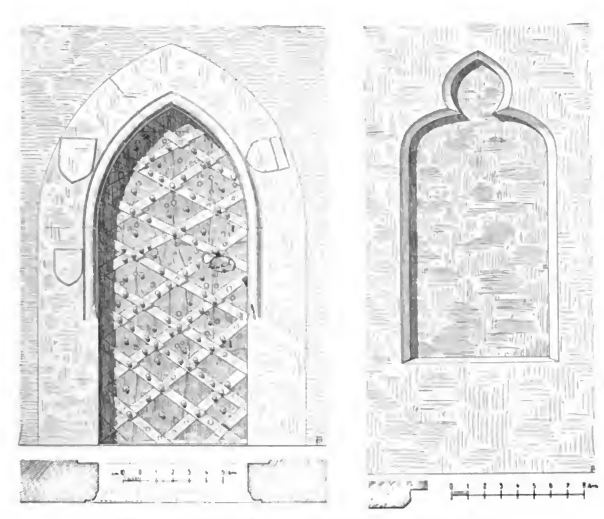
Obr. 24. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Půdorys. (Stav před přestavbou.)

se opět rozlily) a nejvíce r. 1832, kdy rozlity zvony po třetí,. Po tomto požáru kostel opraven (klenby sneseny a nahrazeny plackami). Nová oprava provedena roku 1881. (svrchní patro a gotická úprava věže) (M. Z. K. N. F. IX. (1883) CXXII.) a konečně kostel přestavěn dle plánů *F. Schmoranze* r. 1894—1895. Ze staré stavby, jež zbourána r. 1893, ponechána jen věž, severní stěna hlavní lodi a část stěny kněžiště se sakristií, portálem a sanktuariem a jižní stěna boční lodi s portálem.**) (Části tyto budou

*) Mylně označuje se skoro ve všech spisech a článcích o Chotěboři jednajících za zbytek opevnění t. zv. „bašta“ u kostela. Jest to část zdiva zbořené kostnice, barokní to stavby. (Viz str. 32.)

**) Při bourání nalezeny ve zdivu zazděné fragmenty starších stavebních detailů a uloženy v městském museu: 1. Část románské hlavice sloupové z XII. stol., z opuky: abakus diamantovaný, na plochách krychlové hlavice s ubranými rohy tři palmetty a façettovaná rosetta. Výška 0·45 *m*, šířka 0·50 *m* (obr. 21.); 2. frag-

při dalším popisu bývalého stavu kostela, jenž — čerpán jsa z ústního sdělení pamětníků a zachovaných plánů (obr. 24.) — přirozeně nemůže býti úplný a všestranný, popsány šíře.) Původní zdi při přestavbě zvýšeny asi o 3 *m* a část východní prodloužena o jedno klenbové pole v kněžišti a o dvě pole v boční lodi, jež ukončena rovněž polygonovitým závěrem. Nad sakristii přistavěna oratoř se šnekovým schodištěm a k věži přistavěno nové schodiště. Budova pokryta křidlicí a střecha sakristie — dříve vlašská čepice — změněna v pultovou.

Obr. 25—26. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Portál do sakristie a sedile.

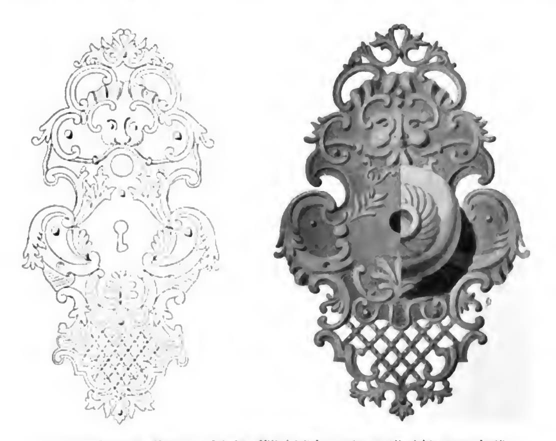
Kostel (před opravou) byla gotická b u d o v a dvojlodní s věží (obr. 24.), celkem 25·90 *m* dl., orientovaná, krytá šindelovým sedlem; stěny hladké, bez soklu. Jednotlivé části z různých dob: nejstarší část severní zdi a věž; zdivo z pravidelných, tesaných kvádříků pískovcových, vrstvených, v lodi do výše ca 5 *m*, na věži 8 *m*. Do druhého období (XIV. stol.) spadalo kněžiště, do XV. století boční loď s portálem, do ba-

---

menty gotických kružeb okenních, z pískovce (XIV.—XV. stol.), tvořených nosy a čtyřlistem; gotická konsola polygonovitá, z pískovce (obr. 22.); 3. část renaissančního opažení s plochým profilem, s třemi plastickými rosettami ve žlábku (obr. 23.)

rokního období (XVII.—XVIII. st.) úprava sakristie, kruchty a předsíněk před postranními vchody a klenba kněžiště, do r. 1832 klenby v lodích a opěrné zdivo na věži.

Kněžiště bylo ukončeno pěti stranami osmiúhelníka a opřeno na rozích čtyřmi opěráky o jednom ústupku. Dvě pole barokní klenby: v závěru valená s lunettami, ve větším placka. Čtyři nízká okna s polokruhovým obloukem, páté v závěrové zdi zazděno. V severní stěně vedl dosud zachovaný portálek do sakristie (obr. 25.); jest hrotitý, 2·03 *m* vys., 0·89 *m* šir. a olemován plochým ostěním kamenným, na jehož hraně plochý

Obr. 27. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Klíční štítek na záp. portále (obě strany dveří).

prut a na vnější ploše tři plastické štítky formy XIV. stol. Dvéře železné, pásy křížem kladenými pobité, s dvěma zámky. Sakristie, k většímu poli klenebnímu přiléhající, obdélná, 4·80 *m* dl., 4 *m* šir., hladce křížem sklenutá; okno moderně upraveno. Vedle sakristie mělký výklenek, 1·80 *m* vys., 0·84 *m* šir., ukončený svrchu nosem gotickým, snad sedile nebo sanktuarium (obr. 26.). V jižní stěně otvíral se hrotitý oblouk do boční lodi.

Oblouk triumfální byl polokruhový, úzký.

Hlavní loď, 6·45 *m* šir., opřena diagonálně postaveným opěrákem na západním rohu; ostatní opěráky ve zdivu sakristie a předsíňky. Otevřena do postranní lodi třemi oblouky, sklenutými na čtyřboké pilíře, a sklenuta třemi plackami, pásy dělenými. V severní zdi tři okna — dvě rozšířena, třetí u západního rohu původní — a vchod prostý, bez špalety, před nímž přistavěna valeně sklenutá předsíňka. V západním poli kruchta,

podklenutá hladce křížem na čtyřboký pilíř; na kruchtu vede nový vchod z věže, hrotitě sklenutý; poprsnice kruchty hladká. V podkruchtí z osy pošinutý portálek rokokový, opažený kamenem (na dveřích tepaná přítuha a štítek [obr. 27.]), vede do přízemí věže.

Postranní loď, na jihu k hlavní přiléhající, stejně dlouhá, 5 *m* šir., opřena jest čtyřmi opěráky, z nichž nárožní postaveny diagonálně.

Obr. 28. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Jižní portál a řez jeho ostěním.

Dvě okna v jižní a jedno v závěrové stěně. Do hlavní lodi otevřena jest třemi oblouky, do kněžiště širším; čtyři klenby plackovité. Mezi druhým a třetím opěrákem portál (obr. 28.) dosud zachovaný, 2·40 *m* vys., 1·24 *m* šir., lomeně sklenutý, jehož ostění profilováno dvěma hlubokými a plochým žlábkem, úzkým prutem a hruškovitým článkem, jenž se ve vrcholu ostění křižuje a protíná. V západním poli kruchta podklenutá valeně s výseči, se schodištěm.

Obr. 29. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Nápis na křtitelnici.

Věž přiléhající skorem na celou šířku lodi hlavní, čtyřboká, o straně 6—7 *m* dl., opřená diagonálními opěráky v rozích. V přízemí hladce křížem sklenutá předsíň s nízkým okénkem na jihu a moderně gotickým portálem na západě. Zdivo nad přízemím ustupuje a děleno dvěma římsami na 3 patra. V 1. patře moderně goticky sklenutá místnost z roku 1881, v 2. a 3. dřevěné stropy. Střecha stanová. Na západním průčelí a kolem věže mohutná přizdívka, vystavěná po ohni roku 1832.

Vnitřní zařízení většinou (oltáře, kazatelna, varhany, zpovědnice, lavice) moderně gotické. Z původního zbývá:

Křtitelnice*) cínová, 0·63 *m* vys. (část noh uražena); kotel zvonovitý, 0.67 *m* v průměru, má na obvodu připájeny dvě hlavy žoldnéřů, na plášti kolem svrchního obvodu trojřádkový nápis minuskulí (faksimile obr. 29.): **+ tato studnice krztu gest w nizto kdo by se pokrztil we ymeno** (trojlist) **st . ten . odhrzychu prworozenyho yakoz pismodi ocissten | bude toho skutku przyssina tito su . g . woboledky . m . stanislawa . g . rebusa kdcrziz toho czasu aurzad drzieli** <> **m°cccc . xx . iiii°**, pak dvě hlavy lví, dvě dračí s dlouhými krky, ploché reliefy sv. Petra, Pavla, Jana a Františka a plochý štítek se znakem městským.

Křtitelnice rokoková, čtyřboká, ze dřeva řezaná, bez ceny.

Empirový pacifikál 0·36 *m* vys., s kulatou nohou, tepanými festony a věnci a klasy kolem středu. Hrubá práce bez značky.

Obrazy: Na postranním oltáři zasklený obraz Madonny na plátně z XVIII. stol., s nasazenými korunkami z pozlacené mosazi tepanými. Podpis:

TV NOS IVVANDO RESPICE PESTEM FAMEMQVE SVBMOVE
TV NOS AB HOSTE PROTEGE HORAQVE MORTIS SVSCIPE.

Na oratoři kopie Chrudimského Salvatora na plátně, obraz sv. Anny z polovice XVIII. stol., barokní sochy sv. Václava a Jana Nep. a obraz Jana Nep. do nebe neseného. Na kruchtě původní obraz z hlavního oltáře: Stětí sv. Jakuba, bez ceny umělecké.

Dvě renaissanční kropenky z červeného mramoru; pod ně dány při restauraci gotické polygonovité konsoly.

*) Rybička v Čes. zvonařství 47. přip. ji Ondřeji Ptáčkovi v Kutné Hoře nebo jeho dílně.

Tři l u c e r n y plechové z r. 1859 s monogrammy IH a AS a letopočtem. P r a p o r y cechu obuvnického a krejčovského s nástavci prosekávanými na žerdi: v rostlinném ornamentu písmena FJ JH JS a letop. 1843 a emblemy; svrchu koruna s nepravými drahokamy.

Z v o n y: 1. 2. 3. slity nákladem Marie baronky Vančurové z Řehnic r. 1836 od *Jos. Hilzera* v Jihlavě.

4. Slit od *Jos. Hilzera* v Jihlavě r. 1872.

5. Sanktusník, slit od *Jos. Hilzera* r. 1882.

N á h r o b k y. Zazděné venku ve zdi kostelní: 1. Pískovec, 1·70 *m* vys., 0·87 *m* šir., s rytou lebkou a nápsiem:

✢ ✢ ✢
ZDE LEZI
WISOCE UROZENI PAN
IAN GIRI
Z MUHLENSDORF
KRAL - DVORSKA RADDA
PAN NA NOVI WSI
VIEKU SVEHO
83 LETA
UMREL ROKU 1789
29. DECEMBRIS.

2. Pískovec, částečně po kraji osekaný, 1·71 *m* vys., 0·83 *m* šir. Uprostřed pod polokruhovou arkádou v štítu renaissanční formy znak: hlava kamzika. Opis: **Anno domini 1575 Den 5 tag des monots Juni iſt** (ostatek otesán).

3. Bílý mramor, 1·69 *m* vys., 0·86 *m* šir. Na polštáři leží pán v rubáši zahalený, s okružím, modlitby v rukou (obr. 30.). Opis: **Leta Panie MDCI: Sobotu Po Swatem | Tomaſſy . . . hodinNa nocz (v)mrzel Slowu(t)ny Pā Waczlaw Kaderzawek Swobodny . . . | . . . . . | . . . . . zkrzyſſeny a k zywotu Wieczne Slawy** ⟿

4. Bílý mramor, 1·80 *m* vys., 0·83 *m* šir. Paní (?) rubášem oděná leží na polštáři, u nohou znak v kartuši (obr. 31.). Opis: **Letha panie 1611 w ſobotu Przed Pamatkau | . . . . | . . . . | . . . . przy Mieſ(tie) (ch)otieborzy ge(ho)zto Tielo mrtwe Tuto Odpoczywa.**

5. Bílý mramor, 1.45 *m* vys., 0.83 *m* šir. V dolní části v reliefu lev s širočinou a nůž, v rozích rosetty; v horní části úplně vytřelý nápis; z opisu čitelno jen několik nesouvislých písmen.

6. Litá železná deska W. Frantzla z r. 1821.

V předsíni pod věží: 7. Pískovcová deska; z nápisu čitelný jen letopočet 1680.

Před jižním vchodem: 8.—9. Dva vyšlapané náhrobky.

Na bývalém hřbitově, v severovýchodním rohu zbytky zdi KOSTNICE, sbořené po ohni r. 1832. Byla v půdorysu čtyřkruhová, s prohnutými rohy; stěny lisenovány. Baroková, z XVIII. století. Z v o n e k visící ve vížce se rozlil.

ZÁMEK vystavěn r. 1702 na místě původní tvrze, jež založena asi v XIV. stol. a sdílela osudy města. Náleží hraběti Janu Dobřenskému z Dobřenic.

Obdélná, střízlivá b u d o v a, skládající se ze čtyř křídel, kolem čtverečného dvora rozložených, krytá taškovou valbou; původní komíny

Obr. 30. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Náhrobek čís. 3.

Obr. 31. Chotěboř. Kostel sv. Jakuba. Náhrobek čís. 4.

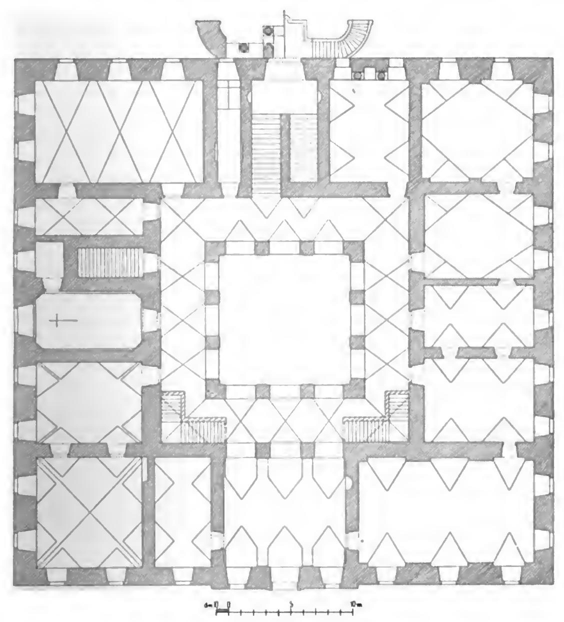
a plechová vížka nad východním traktem. Stěny hladké, kolem obdélných oken ploché chambrany, římsy suše profilované. (Obr. 32.)

S e v e r n í p r ů č e l í o devíti osách okenních, 40·40 *m* dlouhé, má ve středu plochý tříosý risalit; v přízemí portál, polokruhem sklenutý, postranní pilířky s římsovitou hlavicí, ozdobenou akanthy, nesou archivoltu, v jejímž středu klenák se znakem (pták) v reliefu, ve cviklech façettované výplně. Ve vlysu letopočet (vyložení kovem již vypadalo): MD CCII. Nad římsou úseky segmentové římsy štítové, mezi nimiž kolem erbu v kartuši plastické vojenské trofeje, z pískovce tesané (obr. 33.).

J i ž n í p r ů č e l í, do zahrady obrácené, otevřeno ve středu vchodem v mezzaninu, před nímž vysazena terrassa se schodištěm na obě

strany segmentem rozvětveným; podklenuta jest valenou klenbou, nesenou párem sloupů a párem polosloupů toskánských; balustrády jsou kuželkové, z pískovce tesané, hranolky ztužené.

P o s t r a n n í f a ç a d y nečleněné; ve východní široké okno, segmentem sklenuté, do kaple vedoucí.

Obr. 32. Chotěboř. Půdorys zámku.

Na n á d v o ř í vstupujeme průjezdem, valeně klenutým, 9·80 *m* šir., otevřeným k jihu třemi arkádami na hranolových pilířích. Nádvoří jest čtvercové (strana 10·60 *m* dl.), křídly obklopené; křídla otevřena jsou v přízemí na všech stranách třemi arkádami polokruhových oblouků, sklenutých na čtyřboké pilíře, ochoz, 3.50 *m* šir., sklenut křížově bez žeber, částečně valeně s výseči. V patře původní loggie značně širší omezeny nyní na tři okna segmentem sklenutá, s barokně profilovanými pískovcovými rámy. Stěny mezi arkádami v přízemí a mezi okny v patře členěny plochými pilastry s římsovitou hlavicí. V rozích nad okapní římsou čtyři

chrliče (moderní výrobky), nesené kutými rameny (obr. 34.) (3 z nich kopie). Z ochozu a průjezdu vedou do komnat a kaple portálky pískovcem orámované, nad některými světlíky s podobným orámováním.

Schodiště a chodby zámku jsou klenuty hladce křížem, komnaty v přízemí vesměs klenuty, v patře s plochými stropy, někde se štukovou výzdobou. Dvéře s podobnými rámy, kování různá (barokní, empirová), odjinud skoupená. Krb v knihovně rovněž pískovcem obložen a mělce profilován.

Z a ř í z e n í částečně moderní, částečně starší, nejednotné, sebrané a skoupené, zejména z okolí Něm. Brodu a Jihlavy. (Viz: Handbuch der Kunstpflege in Oesterreich (Wien 1902), str. 583.)

V průjezdě výklenek nad studní uzavřen tepanou železnou m ř í ž í z 1. polovice XVIII. stol.; jest v půdorysu tvořena třemi stranami šestiúhelníka a svrchu uzavřena oble. Stěny postranní i dvéře v předu děleny na polovice po výšce, výplně s tepanými spirálami s nasazovanými listy; podobně vyplněny i části stříšky. Dělící ploché pásy ryty a puklovanou prací ozdobeny (obr. 35.). Na stěnách kutá r a m e n a (obr. 36.) z poč. XVIII. stol. nesou nové svítilny; vedle současná, ze dřeva řezaná, barokní p o p r s í jelenů s nasazenými parohy, v kartuších. Po stěnách rozvěšena b r n ě n í (přední kusy) a h e l m i c e, původní i kopie.

N á b y t e k převládá rokokový, několik kusů barokních a empirových. Zejména zmínky zasluhují: k l e k á t k o s barokně zprohýbaným

Obr. 33. Chotěboř. Pohled na průčelí zámku.

a dyhovaným spodkem, na němž stojí skříň zasklená barokní úpravy, vše intarsií zdobeno; sbírka truhel z XVI.—XVIII. stol., skříně barokní, pohovka a židle s intarsovanými obrázky galantních dobrodružství, rokokové.

Hodiny rokokové; mosazné hodiny věžovité, ryté, z konce XVII. stol., vys. 0·17 *m*. (Kat. výstavy retrosp. 1891, sekce *EF* č. 337.)

Sáně rokokové, 2·50 *m* dl., na sanicích vybíhá v předu soška sedláka do houně se krčícího; podobné empirové, pěkně kované.

Sbírka zbraní sečných, bodných i střelných a brnění, samostřílů od XVI. století a buben z XVIII. století. (Kat. retrosp. výst. 1891 Sekce *D* č. 65, 264 a 69, 404.)

Sbírka keramiky cizí i domácí (porcelánu, majoliky) a skla: Siegburský džbán hliněný s víčkem, zdobený znaky, s letop. 1572, vys. 0·27 *m*. Sklenice zdobená broušenými výjevy, vys. 0·12 *m*, z poč. XVIII. stol. Skleněná číše s broušeným výjevem jezdeckým, s víčkem, vys. 0·22 *m*, z XVIII. stol. (Kat. výst. retrosp. 1891. Sekce *E—F*, čís. 619, 483, 516.)

Sbírka věcí z kovu tepaných, vazba knihy s filigránovou ozdobou na celé ploše desky, z roku 1702 (obr. 37.).

Obr. 34. Chotěboř. Zámek. Rameno chrliče. (Chrlič moderní.)

Na stěnách pokojů, oratoře i chodeb obrazy na plátně: 17 obrazů krajin ze XVII.—XVIII. stol., Kristus na kříži, sv. Alois, sv. Jan, P. Marie, sv. Anastazie, kůrové andělští atd; portraity — 9 z XVIII. stol., 4 z poč. XIX. stol. —, sbírka genrů, obrazy ročních počasí, sbírka rytin atd. Sbírka obrázků zhotovených applikací z brokátu a papíru na dřevě i papíru.

Zámecká kaple sv. Trojice ve východním traktu, 8·80 *m* dlouhá, 4·75 *m* šir., s přiléhající sakristií, prostupuje přízemí i patro. Osvětlena jest jediným širokým oknem nad oltářem. Portál sem vedoucí z ochozu nádvorního jest podélný, ploše profilovaným rámem obložen a převýšen římsou, nad níž tvoří nástavec úseky segmentové římsy štítové a v jich středu plastická kartuš s korunou, zahalená draperií; ve vlysu pod římsou chronogramm: MAGNO TRINO DEO CONSECRAT. (=1701.)

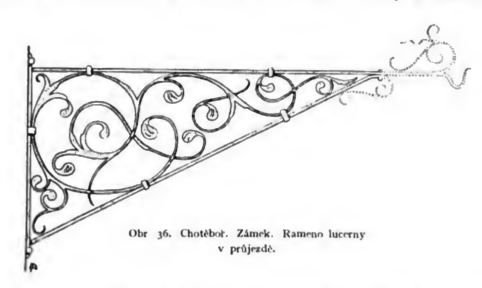
Místnost sklenuta jest valeně, střed poněkud zvýšen; v koutech na příč postaveny ploché pilastry nesoucí na římsovitých hlavicích pendantivy klenby. Strop i část stěn zdobeny štukovou dekorací: na stropě

Obr. 35. Chotěboř. Zámek. Mříž v průjezdě.

ve středu barokně vykrojovaný rám, obklopující fresko: andělský chor hude kolem oka božího. V rozích stropu oválné medaillony, vroubené laurem, v nich čtyři evangelisté. Ostatní plocha pokryta stylisovanými akanthy, stočenými do volut a spirálami, mezi ně vpleteny rohy hojnosti s ovocem a růžemi a kartušové výplně s reliefy hlaviček andílčích. Podob-

nými volutami pokryty do třetiny stěny podélné; akanthy vhodně rozloženy kolem oken, z oratoře sem vedoucích, a kolem podélných obrazů, pod nímž tvoří guirlandy a draperie (obr. 38.). Dříky koutních pilastrů

Obr 36. Chotěboř. Zámek. Rameno lucerny v průjezdě.

děleny na tři pole: ve středním obrazy sv. Jeronýma, Řehoře, Augustina a Ambrože, přemalované, v postranních draperie a naturalistické větvičky révy a vavřínu ze štuku. Podobně špaleta okenní vyzdobena akanthy a palmou ze štuku. Nad oknem plastická obdélná kartuš, podobná menší nad kruchtou, s malovaným znakem Dobřenských. Před kruchtou vystupuje empora, nesená třemi hmotnými, ve voluty zatočenými konsolami; na plné, neprolomené poprsnici nový obraz sv. Josefa a štuková dekorace z větviček lilií a palmy, na spodu akanthy. Sakristie sklenuta hladce křížem; vchod pravoúhlý, prostý, s pískovcovým rámem.

Obr. 37. Chotěboř. Zámek. Vazba filigránem zdobená z r. 1702.

Oltář s obrazem sv. Trojice (přemalovaným) v oválném rámu, ovinutém řezbou akanthů a lemovaném věncem listoví, se sochami andělů ve vrcholu, jiż nesou řezaný znak s korunou. Mensa zděná, tabernakl ozdoben také řezbou akanthů. Šest cínových, hladkých svícnů.

Malé varhany, s řezbou akanthů; v nástavci znak Dobřenských.

V sakristii dubová skříň s pěkně rytými zámky a řezaným nástavcem. Dvě lavice s malovanými výplněmi v opěradlech a poprsnicích (kytice z růží a lilií, guirlandy) a s erby v nástavcích. Podobně malovány okenice oken z oratoře do kaple vedoucích.

Obrazy stejného formátu, na podélných stěnách v dekoraci štukové zasazené, na plátně malované, částečně přemalované: 1. Kníže

Obr. 38. Chotěboř. Kaple sv. Trojice v zámku. Štuková ozdoba stropu.

v nádherném rouchu klečí před poustevníkem a sedlák jej přikovává k řetězu. Po straně leží odznaky knížecí důstojnosti: plášť, koruna, meč, štít a helma a stojí kůň. V pozadí hornatá a lesnatá krajina. Hrubé provedení. 2. Příchod sv. tří králů, barokně pojaté, komponované s pompou a nádherou, bohužel rovněž přemalované. Polovice XVIII. stol. Pendant k předešlému obrazu. 3.—6. Pendanty: Sv. Václav, Jan Nepomucký, sv. Mikuláš, sv. Lukáš maluje P. Marii, všechny menší ceny. XVIII. stol. 7.—9. Pendanty: Večeře v Kafarnaum, Plačící ženy potkávají Krista. Vstup do ráje. XVIII. stol.

Kalich 0·253 *m* vys., kuppa 0·10 *m* v průměru. Noha šestidílná, zprohýbaná, s tepanými rocailly a kartušemi se znakem a nápisy: PerILLVstrIs MarIa | Zebo a PraChfeLD | honorIss. TrInItatIS pIe paraVerat. (= 1768.) Nodus vásovitý, kuppa s plným pláštíkem, na němž vytepány rocaillové kartuše s růžemi, liliemi, hrozny a klasy. Značky:

Rokokový pacifikál, 0·22 *m* vys., bez ceny. Druhý, zlacený, 0·335 *m* vys., v zámku. Věčná lampa barokní, prolamovaná, z akanthů a růží; místo držadel tři poprsí andílčí.

Velum z bílého brokátu, vyšívané pestrým hedvábím (růže, zvonky), ve středu zlatem vyšitý monogramm IHS. Počátek XVIII. stol. Podobné antipendium v zámku.

Ve vížce zvonek 0·25 *m* vys., 0·31 *m* v průměru. U koruny pás stojatých akanthů, na plášti reliefy: Korunování P. Marie (plaquetta), erb Kinských, dva akanthové listy a letopočet: ANNO 1701.

V parku empirový náhrobek: hranolová tumba z pískovce, na ní vása z bílého mramoru, ověšená guirlandou, svrchu koule. Na tumbě v zasazené mramorové desce nápis:

GESEZT
VON IOSEPH FREYHERRN WANCZVRA VON RZEHNYTZ
ALS ANDENKEN
SEINES WAHL VATTERS IOHANN PAVL RITTER VON
BRACHFELD SOAVCH
SEINER GATTINN IOHANNA SELBENS GESCHAEZ
TESTER NICHTE.

Na váse: DEN MANNEN MEINER
EDLEN GELIEBTEN.

Vzadu na tumbě:

DEN XII : WEINMONAT
GESTOR DEN VII. WEINMONAT MDCCCVIII.
IM LXXXI · IAHRE
GESTORB. DEN XII. WEINMONAT MDCCCIX.
IM (LX)XXIV IAHRE.

S o c h a Jana Nepom. u vchodu do parku (přenesena sem z Jilmu) z r. 1720, nevelké ceny. V bassinu vodotrysku primitivní s o c h a vousatce nese oválnou mísu z červeného pískovce.

SOUKROMÉ DOMY v městě skoro vesměs ztratily onu charakteristickou tvářnost měšťanských sídel; požáry stihly několikráte město, takže domy většinou přestavěny. Několik jen štítů starožitnějších forem možno uvésti: 1. Na čísle 195. prostý štítek. 2. Čís. 194. Na štítě po stranách oken pilastry s čabrakovitou hlavicí, nástavec segmentový s vásami na nárožích a ve středu. V ploše nástavce v reliefu dva lvi drží korunované preclíky a písmena MWZ. Nad okny ve štítě nápis, značně porušený:

. . . . . INT GEST NECHTU (?)
ET EVP . . . TTRIStIA FATA DEOQVE AVSPICE
TV VEFVGEREXIt FAVSTE MATHIASZE.

Po stranách volutové obstavky. 2. polovice XVIII. stol. 3. Čís. 57. Štít téže podoby jako na čísle 194. V ploše nástavce emblem pekařský s letopočtem: MD(CC)CXIX. 4. Stejný štít a letopočet 1797 na domě čís. 247. 5. Čís. 220, tak zv. „Kocanda" s pěkným štítem barokním. 6. R a d n i c e, původně dům Jana Rud. Buriana Trčky, vystavěný kolem 1600; několikráte vyhořela. V přízemí zachované barokní klenby křížové bez žeber. Věž s cymbály hodin z r. 1864. Poslední oprava r. 1885.

KAPLE, SOCHY. S o c h a P. Marie (přenesená z náměstí do sadu, založeného na místě masných krámů) na sloupu; celek 5·50 *m* vys. Na hranolovém stylobatu, na němž vytesán korunovaný dvojznak rodu z Dubé a Kinských, sloup s oblým, nízkým dříkem a pseudokorinthskou hlavicí. Novější nápis o postavení sochy r. 1700 a přenesení r. 1890.

K a p l e sv. Trojice (u zámecké zahrady) čtyřboká, zděná, s novým zařízením. Bez významu.

K a p l e sv. Anny (poutní) vystavěna znovu od základů r. 1902. Z v o n e k nový.

K a p l e P. M a r i e na cestě ke Svinné, bez ceny, z poč. 19. stol.

B o ž í m u k a barokní, hranolová, zděná, na silnici ke Klouzovu.

Před kostelem na zdi dvě pískovcová p o p r s í rokoková — snad sv. Petr a Jan.

MUSEUM MĚSTSKÉ. (Viz: Handbuch der Kunstpflege in Oesterreich (Wien 1902), pag. 530.)

Sbírka p r a e h i s t o r i c k é a r c h a e o l o g i e.

Sbírka l i s t i n a r u k o p i s ů (zbytek městského urbáře z poč. XVII. stol., cechovní a literátské dokumenty od r. 1750, opis privilegií z r. 1784, vazba register Přibyslavských z r. 1598, lidové zápisníky a malované zpěvníky, vazba register cechu soukenníků z poč. XIX. stol. atd.).

Sbírka n á r o d o p i s n á.

Sbírka mincí.

Sbírka pečetidel: 1. Stříbrné, okrouhlé, v průměru 0·043 *m*; opis kolem městského znaku: ∘° sigillum °° ciuitatis °° chotiebor °∘° ✱ Počátek XVI. stol. (obr. 39.). Držadlo pozdější s rytými akanthy a liliovitými ozdobami. XVII. stol.

Obr. 39. Chotěboř. Městské museum. Otisk pečetidla čís. 1.

2. Stříbrné, okrouhlé, v průměru 0.041 *m*; nad znakem letopočet ✱ 1546 ✱ Opis: ∿ SIGILVM ﹖ LANIORVM ✱ CƷIVITATIS ✱ CHOTIEBOƷIE ∿ (obr. 40.). Svrchu rytý ornament akanthů, držadlo pohyblivé.

3. Cechovní, stříbrné, okrouhlé, v průměru 0.044 *m*. Znak se čtyřmi emblemy, po straně letopočet 1606, na vrchu pátý emblem, hodinářů. Opis: MI CECHMISTRI ✢ A MISTZRI ✢ MIESTA ✢ CHOTIEBORZE ✢ ✢ ✢ Kolem věnec laurový s rosettami (obr. 41.). Držadlo pevné.

Obr. 40.—42. Chotěboř. Městské museum. Otisk pečetidel čís. 2.—4. Držadlo pečetidla čís. 4.

4. Cechovní, stříbrné, okrouhlé, v průměru 0·042 *m*. Na štítě tři emblemy; opis: PECZET · CECHV · PEKARZSKE · A MLINAR : Y PER : MIESTA CHOTIEB ❀ Konec XVI. — poč. XVII. stol. (obr. 42.). Držadlo pohyblivé, vykrojované.

5. Cechovní, mosazné, oválné, (osy 0·04 × 0·038 *m*), držadlo železné. Znak Dobřenských, opis: PECZET · POCZT : CZECHU : KOZESSNICZK : W MESTE · CHOTEBOR ❀ XVIII. stol.

6. Cechovní, měděné, okrouhlé, v prům. 0·035 *m*. Nad emblemem letopočet: 1621; opis: PECZET · CZECHV · KREYCZOWSKYHO · MIESTA. CHOTIEBORZI (obr. 43.).

7. Cechovní, mosazné, oválné (osy 0·035 × 0·033 *m*), s železným držadlem. Nad emblemem letopočet 1799; opis: PECET · CEHU · KOZELUSKEHO · W MIESTIE · CHOTEBOR'I.

Obr. 43.—44. Chotěboř. Městské museum. Otisk pečetidel čís. 6. a 8.

8. Cechovní, bronzové, okrouhlé, v průměru 0·03 *m*; držadlo pevné. Kolem emblemu opis: PECZET PORSATKV SOVKENIZKEHO MIESTO POTIEBOR. XVIII. stol. (obr. 44.).

9. Pečetidlo cechu soukenníků z r. 1832.

10. Pečetidlo národní gardy Chotěbořské z r. 1848.

11.—14. Soukromá pečetidla z XIX. století.

Sbírka zbraní (šípy, ostruhy atd.).

Sbírka předmětů z kovu: svícny, mlýnky, hodiny věžní, zámky, železná forma na oplatky, z XVI.—XVII. stol., s rytou honbou na jeleny a liliemi, hodinky kapesní (jedny, empirové, signovány: *A. Berthoud Paris*), cínový talíř, 0·40 *m* v průměru, s rytými tulipány, lvy, ptáky — z XVIII. století. Značky: E R

Soška sv. Antonína, barokní, 0·38 *m* vys., slušné práce.

Cechovní truhla s malovanými znaky, letopočtem: 1734, emblemy cechů a jmény cechmistrů: Pan Martin Krmižek, P. Mateg Lauzek.

Vývěsní štít ševcovský, na dřevě malovaný, z r. 1844: dva žoldnéři nesou emblem.

Ševcovská ferule, 0·61 *m* dl., držadlo soustruhované, na palici malovaný emblem. Poč. XIX. stol. Sedm rychtářských práv z řeménků pletených.

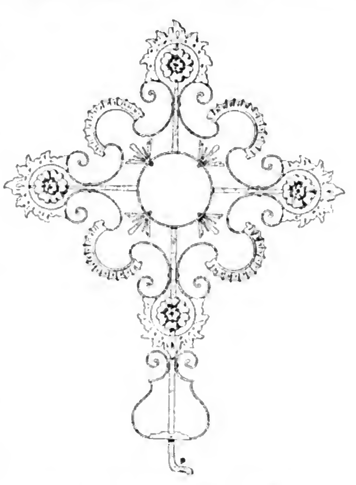
Prapory cechů s obrazy patronů na plátně: soukenníků z r. 1823, stavebních řemesel z r. 1825, krejčí z r. 1827, společ. cechu z r. 1859 a dva nástavce bez žerdí.

Sbírka nádobí *z továrny hrab. Wrtby* v Týnici nad Sázavou, džbánky (jeden s letopočtem 1780 na cínovém víčku) a sklenice.

Epitaf na plátně z r. 1753: v oblacích Madonna, dole klečí muž s dvěma hochy a žena s dvěma dívkami v dobovém kroji.

V SOUKROMÉM MAJETKU:

Bible z roku 1488 s vkreslenými a malovanými initialkami a okrajovými ozdobami. Forma na oplatky z r. 1552, s rytým výjevem: anděl strážce vede děti za ruce, a opisem: VERTRAV SCHAVWEM ∘ ICH HOF ZV GOT GOT MIT VNS ALLEN LIEB GOT ~ ~ ~

Obr. 45. Chotěboř. Kříž (v majetku J. Firkušného).

Sv. Jiří, intarsie a plochý relief, jemně provedená práce XVII. stol. ve způsobu chebských prací toho druhu. (Majetník p. J. Neudörfel.)

Hautrelief Pietà, 1·20 *m* vys., z lípového dřeva, ze XVII. stol. Kdysi stával na oltáři v děkanském kostele. (Majetnice pí. Železná.)

Železný kutý kříž s ozdobou volut a hřebenů (obr. 45.). 2. pol. XVIII. stol. (Majetník p. J. Firkušný.)

Chuchel.

O tvrzi zaniklé viz: A. Sedláček l. c. XII. 298.

Jeníkov.

O tvrzi viz: A. Sedláček l. c. XII. 303.

Jilem.

O t v r z i (snad nynější dvůr) viz: A. Sedláček l. c. XII. 293.
KAPLE se zvonkem nová, z r. 1834.

Jitkov.

T v r z zanikla koncem XVII. stol. Viz o ní: A. Sedláček l. c. XII. 171.

Klokočov.

ZÁMEČEK, střízlivá budova jednopatrová, mansardou krytá, z XVIII. stol. Přízemí sklenuto valeně. Úprava stěn a štítu moderní. Vnitřní zařízení nové.

Kroměšín (Kromišná).

O t v r z i zde stávavší viz: A. Sedláček l. c. XII. 294.
ZÁMEČEK, obdélné stavení jednopatrové, s mansardou, z pol. XVIII. stol. Nad okny v patře prohnuté a lomené římsy, kolem ploché chambrany, na nároží a mezi okny pilastry. Přízemí sklenuto plackami.

Krucemburk (Kruzburk, Mons crucis).

S c h a l l e r l. c. VI. 134. — S o m m e r l. c. XI. 171. — J. N e u d ö r f l l. c. str. 45. — S e d l á č e k l. c. XII. 170. — P a m. a r c h. XXI. 148. — Č e c h y XIII. 418. — S v ě t o z o r XXVII. 300. Na faře pamětní knihy od r. 1769, 1827 a 1835. (Matriky od r. 1664.) Ve škole pamětní kniha od r. 1872.

M ě s t y s založen německým řádem křižovnickým.

TVRZ připomínána jest v listinách od polovice XIV. století. R. 1677 připojena k panství Polenskému. Do počátku XIX. stol., zachovala si své příkopy a náspy, jichž stopy nedávno zcela odklizeny. Ze z d i v a tvrze vystavěna r. 1770 sýpka, na tvrzišti stojí nyní tovární budovy.

Při stavbě vykopány zde dva zlaté p r s t é n k y s vyrytými písmeny IHS, k a c h l e gotické z XV. stol., panellované (jeden s reliefem anděla s kalichem), š i p k y, o s t r u h y ze XVII. stol. a cínová k o n v i č k a s písmenem **a** (aqua) z konce XVI. stol. (V majetku továrníka.)

KOSTEL SV. MIKULÁŠE BISKUPA (farní) připomínán jest v XII. století v dekanátu německobrodském. Od r. 1664 byl filiální do Hlinska, r. 1693-7 spravován Žďárskými cisterciáky z Vojnova Městce, od r. 1697 jest zase farním. R. 1695 opraven nákladem knížete Ferd. z Dietrichštejnů.

Orientovaná b u d o v a gotická, jednolodní s věží, plechem krytá, bez sanktusu (obr. 46. a 47 *A*, *B*).

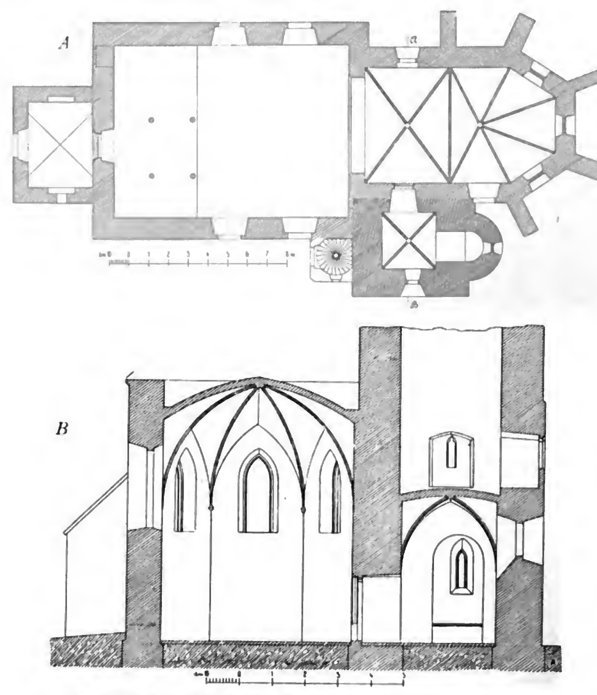
Nejstarší částí budovy, z XIII. století, jest v ě ž přiléhající ke kněžišti na jižní straně, čtyřboká o straně 6 *m* dl., dvojpatrová, krytá plechovou cibulí. Zdivo — 1·55 *m* silné — ustupuje na vnějšku nad prvním patrem. V přízemí křížem goticky sklenutá sakristie, skoro čtverečná,

Obr. 46. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Pohled od severu.

2·90 *m* dl., 2·80 *m* šir.; žebra hmotná, klínovitá (obr. 49.), ukončena tupě v koutech ve výši 2·47 *m* od podlahy, svorník kulatý, hladký. Ve východní stěně z osy pošinutý polokruhový oblouk vede do absidovitého výklenku 1·59 *m* šir. a 0·85 *m* hlubokého, sklenutého hrotitou konchou a osvětleného hrotitým okénkem bez kružby 1·15 *m* vys., 0·22 *m* šir. Zvenčí tvoří výklenek absidovitý výstupek, jenž sice na románský motiv upomíná, ale pro svoji plochost sotva může býti pokládán za absidu románského kostela (obr. 48.). Druhé okno moderní na jihu. (Ve výklenku oltářní m e n s a z pískovce,

0·68 *m* vys., 1·59 *m* šir., vyžlabená na desce. (Obr. 49.) V prvním patře věže na dvě strany hrotitá okénka (obr. 50.) s kružbou nosů, 1 *m* vys., 0·22 *m* šir., s ostěním vyžlabeným. Svrchní patro s barokními okny, okapní římsa vypjata polokruhem nad ciferníkem hodin. Na západě přistavěno moderní schodiště.

Obr. 47 *A*, *B*. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Půdorys a příčný řez kněžištěm a věží.

Ostatní části budovy kostelní z XV. stol.

K n ě ž i š t ě 10·65 *m* dl., 5·75 *m* šir., 7·80 *m* vys., ukončeno pěti stranami polygonu (strana 2·85 *m* dl.). Na rozích pět opěráků 0·80 *m* šir., bez ústupku, dle terrainu až 5 *m* vys., svrchu skosených. Tři původní okna 2·50 *m* vys., 0·70 *m* šir., hrotitá, s profilovaným, otlučeným ostěním, nyní bez kružby; okno na sever rozšířeno ve vrcholu. Klenba tvořena

závěrem a křížem; žebra (obr. 49.) vyhloubená, úzká, svorníky kulaté, hladké, konsoly (obr. 49.) — dvě mužské masky — jen v rozích závěrové strany, jinde ukončena žebra hrotitě ve výši 3·60 *m* od podlahy. V jižní zdi polokruhem sklenutý výklenek, s ubranou hranou, 1·40 *m* vys., 0·98 *m* šir., 0·40 *m* hluboký. Naproti bylo v severní zdi sanktuarium, nyní zazděno. Do sakristie vede portálek (obr. 51.) 2 *m* vys., 0 90 *m* šir., pískov-

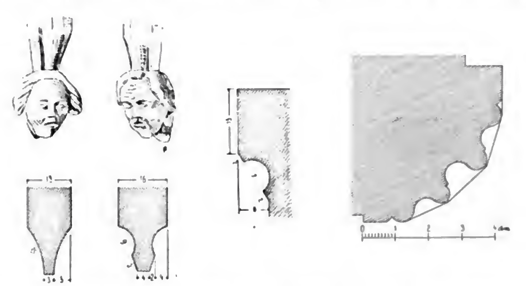
Obr. 48. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Pohled na absidu u věže a na kněžiště.

cový, pravoúhlý, s vyplněnými kouty; rám profilován hruškou, dvěma oblouny a dvěma žlábky, nadpraží ladně vykrojeno; na dveřích gotické liliovité závěsy.

O b l o u k   t r i u m f á l n í hrotitý, 0·82 *m* silný, 4·72 *m* široký, hladký; hrana na straně do lodi ubrána.

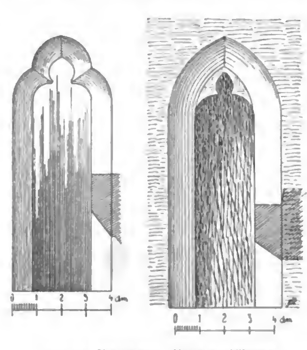
L o ď 12 *m* dl., 8·65 *m* šir., stejně s kněžištěm vysoká, s níže položenou podlahou, plochým stropem krytá; okna po stranách zvětšená, polokruhem sklenutá. Na jihu moderní vchod. Západní štít hladký, římsou dělený, po stranách barokně prohnutý, ve středu nika se sešlou

soškou P. Marie renaissančního typu, svrchu trojúhelníkový štítek. Před průčelím předsíňka s novým štítem, 3·32 *m* dl., 4·24 *m* šir., sklenutá křížem bez žeber, ze XVI. stol. Portálek její 1·95 *m* vys., 1·20 *m* šir., má opažení

Obr. 49. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Konsoly v kněžišti, řez žebrem v kněžišti a sakristii. Řez mensou v sakristii, řez záp. portálem.

z pískovce, pravoúhlé s plnými kouty; hrana opažení ubrána, na rozích výplní koutových se hrany prostupují (obr. 52.). V předsíňce otvírá se západní portál do lodi, lomený, 2·44 *m* vys., 1·25 *m* šir., profilovaný na ostění dvěma články hruškovitými, třemi žlábky a dvěma pruty (obr. 49.); vysoký sokl pětistranný. (Na dveřích gotické závěsy, liliovitě zakončené a zámek.) Nad předsíní v západní stěně kruhové okno 0·80 *m* v prům. měřící, bez kružby, s hranou skosenou a vyšpaletované. Kruchta dřevěná na čtyřech válcovitých sloupech.

Obr. 50. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Okna ve věži.

O l t á ř e moderně gotické.

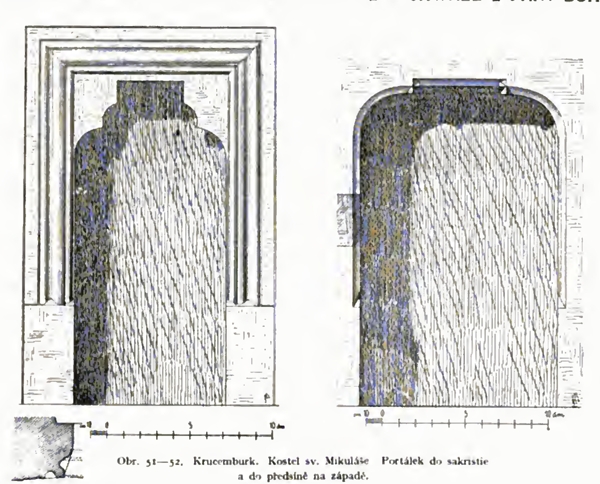
K a z a t e l n a ze XVII. st., obnovená, bez umělecké ceny; řečniště s obrazy sv. evangelistů a Krista (olejem na dřevě, slušně malováno) spočívá na oblém dříku žulovém bez patky a hlavice; stříška moderní. Varhany barokní, prosté.

K ř t i t e l n i c e žulová, 1 *m* vys. Noha čtyřboká, s ústupkem, přechází v nízký válec s prstencem; kotel osmiboký, hranolový, v průměru 0·49 *m*, nahoru se šířící; ve výplních reliefy: opakující se dubový čtyřlist, dvě břevna křížem a zvíře (tuleň?). Víko dřevěné. XV. až XVI. století (obr. 53.).

Čtyři svícny renaissanční — dva bronzové s baňatými články, dva mosazné kroužené, s plochými články; dva cínové, barokní.

Monstrance 0·64 *m* vys., běžný výrobek z konce XVIII. stol.; rokokový pacifikál, 0·27 *m* vys.

Zvony: 1. Výška 1·11 *m*, průměr 1·17 *m*. Na uchách pletenec a perlovce, kolem koruny dvě řádky (ukázka písma na obr. 54.): LETA ⁑ BOZYHO ⁑ M⁰ ⁑ CCCCC⁰XXXI⁰ ⁑ KE CZTY ⁑ A CHWALE ⁑ PANV BOHV

Obr. 51—52. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše Portálek do sakristie a do předsíně na západě.

⁑ A WSSY ⁑ TROGICZY ⁑ SWATE ⁑ A SWATEMV ⁑ MIKVLASSY ⁑ A KV POC ⁑
ZTYWOSTI ⁑ PANV ⁑ MIKVLASSOWI ⁑ STRZELOWI ⁑ Z ROKICZ ⁑ A WSSI ⁑ W OBCZY ⁑ MIESTECZKV ⁑ KRVCZBVRKV ⁑ ADAM ⁑ KONWARZ ⁑ ZMERZY ⁑ CZY.

Na plášti znak pánů z Rokic, na druhé straně pekařský emblem, po stranách písmena: Y P. Na srdci vyryt letopočet 1776, na dřevěné hlavě 1758.

2. Výška 0·90 *m*, průměr 1·01 *m*. Ucha s pletencem mezi pásky, u koruny dva řádky (ukázka písma na obr. 54.): ❀ SLOWO ❦ PANIE ❦ ZVSTAWA ❦ NA ❦ WIEKY ⁑ TENTO ❦ ZWON ❦ DEILAN ❦ GEST ❦ KE CZTI ❦ A K HWALE ❦ PANV ❦ BOHV ❦ OD ❦ ADAMA ❦ KONWARZE ❦ Z MEZERZICZI ❦ ⁑ 1˂5˂6˂8 ⁑

3. Výška i průměr 0·55 *m*. Ucha i plášť hladké. Hrubá práce ze XVII. až XVIII. stol.

4. Cymbál nový.

N á h r o b k y : 1. Zazděn *) ve zdi u fary; pískovcový, 2·10 × 1 *m*, z konce XVI. — poč. XVII. stol. V reliefu postava rytíře s okružím, v brnění,

Obr. 53. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Gotická křtitelnice.

v pravici helmu, v levici meč, u pravé nohy znak; ve svrchních koutech andílčí hlavy; opis zazděn (obr. 55.).

LETA · BOZVHO · M° · CCCCC°XXXXI° · KE

TENTO · ZWON · DEILAN · GEST ·

* 1 · 5 · 6 · 8 *

Obr. 54. Krucemburk. Kostel sv. Mikuláše. Ukázka nápisu na zvonech čís. 1. a 2.

---

*) Byl nalezen při opravě postranního oltáře r. 1807 pod dlažbou ještě s několika jinými kameny Střelů z Rokic z r. 1541; nápisy byly zničeny. (Topogr. sb. v archivu Musea král. čes.)

2. Na hřbitově na zemi, pískovcový, 1·72 × 0·60 *m*, s nápisem:

A D 1794 DNE 13 DE(CEMBRIS)
VSNVLA W PANV
ANNA SKRZIWANOWA
WIEKV SWEHO MAGE
63 LETA A 3 MESICE
BVCH I DEG ZIWOT WE
CNI.

3. V předsíňce kostelní dva kameny, vyšlapané úplně, v dlažbě.

FARA v přízemí z počátku XVIII. stol., klenutá valeně; první patro z r. 1752, s plochými stropy.

Na náměstí SOCHA Jana Nep. z pískovce, prostřední práce z poč. XVIII. stol. Na podstavci erby a ovocné festony.

Obr. 55. Krucemburk. Náhrobek u fary.

Obr. 56. Krucemburk. Otisk městského pečetidla.

Na obecním úřadě PEČETIDLA: 1. Městské, stříbrné, 0·030 *m* v prům., z konce XVI. — poč. XVII. st. Ve středu znak, opis: SIGILLVM CIVIVM OPIDE CRVCVMBVRCK ∾ + Držadlo pevné, polokruhové (obr. 56.).

2. Cechu řeznického, mosazné, okrouhlé, 0·040 *m* v průměru; kolem emblemu opis: PECZET · POCTIWEHO · CECHV · RZEZNICKEHO · W · MIESTIS · KRVCBVRGV · 1 · 7 · 3 · 5 · ✳ Držadlo kroužené, válcové.

Libice (Liběč).

Sedláček Aug. l. c. XII. 295. — Schaller VI. 120. — Sommer XI. 255. — Čechy XIII. 428. — Na faře pamětní knihy z r. 1758, 1844, 1857. (Matriky od r. 1679. Nejstarší matrika [1669—94] ve Studenci.)

ZÁMEK se zahradou přestavěn zcela a rozšířen o severní trakt s věží v pseudogotickém slohu. Z původní stavby barokní jen zdivo a klenby v přízemí. Vnitřní zařízení moderní.

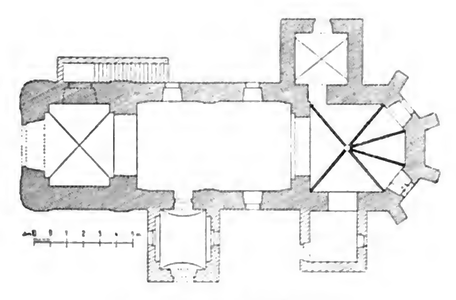
KOSTEL SV. JILJÍ OPATA (farní) byl již v XII. stol. farním v dekanátu německobrodském. Roku 1350 náležel ke klášteru Vilímovskému, později byl filiálním k Chotěboři; od r. 1672 jest zase farním. Budova kostelní byla opravena v 2. pol. XVII. stol.

Kostel jest budova orientovaná, gotická, jednolodní s věží. Stojí na hřbitově obehnaném zdí, v níž vestavěny jsou dvě kaple, moderně zařízené. Jest hladkých stěn, krytá taškovou valbou s dřevěným sanktusem; přístavky kryty sedlem. (Obr. 57. a 58.)

Obr. 57. Libice. Kostel sv. Jiljí. Pohled od západu.

Kněžiště, zakončené třemi stranami osmiúhelníka (strana 2·10 *m* dlouhá), jest 7 *m* dl., 5·30 *m* šir., 6·60 *m* vys.; dvě okna rozšířená, segmentem sklenutá; klenbu tvoří závěr o 6 žebrech (obr. 59.) pískovcových, po stranách vyžlabených, jež sbíhají se v kulatém svorníku (obr. 59.), ovinutém dvojitým oblounem, s plastickou rosettou ve středu, a nesených jehlanovitými konsolami (obr. 59.) ve výši 2·40 *m* od podlahy; lunetty klenby ostré a hluboké. Na rozích kněžiště zvenčí čtyři opěráky, 0·78 *m* šir., bez ústupku, svrchu skosené; zdivo ustupuje pod okny. Ke kněžišti přistavěna na severu sakristie, křížem hladce sklenutá, s pravoúhlým vchodem, na jihu oratoř (z r. 1810), čtvercčná, plochým stropem krytá, otevřená do kněžiště stlačeným obloukem segmentovým.

Obr. 58. Libice. Kostel sv. Jiljí. Půdorys.

Oblouk triumfální polokruhový, 3·80 šir. *m*, 0·96 *m* silný bez soklu, v náběhu s lisenovitou římsou a s ústupkem ve zdivu na straně do lodi.

Loď obdélná, 8·80 *m* dl., 5·40 *m* šir., vyšší, plochým stropem krytá; na koutech a v meziokní ploché pilastry, sdružené, s římsovitými hlavicemi; dva páry oken polokruhových, vchod na jihu s předsíňkou; na severu přistavěno schodiště na kruchtu.

Na západě přiléhá věž čtyřboká, krytá šindelovou cibulí s dvojnásobnou lucernou a menší bání. Kolem obíhá římsa okapní, na nárožích nakupené pilastry; zdivo v patře ustupuje. V přízemí předsíň 4·10 *m* dl., 5 *m* šir., sklenutá hladce křížem a otevřená do lodi volným obloukem polokruhovým. Vchod segmentem sklenutý, s chambranou. V patře umístěna kruchta, otevřená polokruhovým obloukem do lodi.

Obr. 59. Libice. Kostel sv. Jiljí. Řez žebrem, svorník a konsola.

Hlavní oltář empirový; na tumbě draperie, na tabernaklu festony, soška beránka a čtyři urny s plameny, po stranách adorující andělé. Obraz v rámu se stuhami a rosettami: sv. Jiljí s laňkou hledí do nebes k Madonně, silně obnovený. Svrchu na okrouhlém štítku nápis: S. EGIDI a růžové guirlandy, nejvýše Boží oko. Šest dřevěných empirových svícnů.

Oltář P. Marie z 2. pol. XVIII. stol., přenesený sem ze zámku Štěpánovského. Obraz na plátně, s nasazenými korunkami, slušný, v rámu z řezaných rocaillů a mřížek, s nasazenými hlavami andílků; po stranách sošky sv. Joachyma a Anny. Na predelle řezba: Kalvarie. Dva reliquiáře s dracounovu dekorací, v rokokových rámcích; dva svícny cínové, barokní.

O l t á ř Jana Nepom., z poč. stol. XVIII., odstraněn; obraz visí v předsíni, v akanthovém rámu, slušný.

K a z a t e l n a z pol. XVII. stol. Noha nová, pětiboké řečniště děleno sloupky na podstavcích s andílčími hlavami a visutými volutami, ve výplních pod arkádami obrazy sv. evangelistů na plátně (přemalované);

Obr. 60. Libice. Kostel sv. Jiljí. Monstrance z r. 1711.

Obr. 61. Libice. Kostel sv. Jiljí. Gotický svícen.

ve vlysu růže, vejcovec a façettované bossáže. Schodiště a stříška podobně zdobeny.

V a r h a n y barokní, střízlivé.

K ř t i t e l n i c e z červeného mramoru, 1·11 *m* vys., z poč. XVIII. století. Noha hranolová, s prohnutými boky, mísa s římsovitým oblounem, 0·46 *m* v průměru, víko dřevěné.

O b r a z y: 1. P. Marie, na dřevě malovaný, 0·50 × 0·34 *m*, kopie černé Madonny, přemalovaná na pozadí, z konce XVII. stol. Darován sem

r. 1716 od hraběte Ferd. Adama Kustoše ze Zubří. Stříbrný rám ukraden r. 1835. Kolem zavěšeno sousoší sv. Trojice z XVIII. stol. 2. Sv. Františka v rámu s pěkným nástavcem, z pol. XVIII. stol.: světec stojí nad kravou, u něho klečí sedlák, v pozadí na dvoře statku padlý dobytek.

M o n s t r a n c e 0·54 *m* vys., krásná práce z r. 1711. Noha čtyřsegmentová, na podvalu perlovec, tepané stuhy a růže, na ploše nohy

Obr. 62. Libice. Statue P. Marie.

vysoko tepané hlavy andílčí a ovocné trsy; nodus hruškovitý, lunula srdčitá, kolem na paprscích prolamované stuhy a akanthové rozviliny s nasazenými tepanými andilky, nesoucími oválné terče s probodenými údy, svrchu Bůh otec a kříž. Zlaceno a stříbřeno. Na noze vyryt letopočet 1711 (obr. 60.) Značky:

K a l i c h z r. 1803, 0·23 *m* vys., pokrytý laurovými listy a věncem. S vedlejšími značkami:

P a c i f i k á l z konce XVIII. stol., 0.36 *m* vysoký.

Železný svícen z konce XVIII. stol. Dva gotické svícny, 0·32 *m* vys., bronzové, šestiboké, s třemi zvířecími spáry (obr. 61.).

V sakristii skrovná barokní skříň kredenční.

Zvony: 1. Praskl r. 1706, přelit v Chrudimi, praskl znovu r. 1757 a přelit r. 1759. Výška 0·80 *m*, průměr 0·85 *m*. Na uchách karyatidy ukončené lupenem akanthovým, na krku pás façett kosočtverečných, kolem koruny ve vysokém reliefu plaquetty s výjevy: andělé nesou okrouhlý štít s paprsky, s holubicí ve středu, andělé troubí na trompety a menší tluče na kotle, andělé drží ozářený monogram IHS. Na plášti relief: andílek sypající z rohu hojnosti, pod tím nápis:

AÓ 1759
HÆC CAMPANA EX REDITIBUS ECCLESIÆ
S : ÆGYDI LIBICY
ET PERILLUSTRIS DOMINI WENCESLAI FRANCISCI
DE HAŸMMERLE COLLATORIS PERFUSA EST.
PRO TUNC EXISTENTE ILLIUS ECCLESIÆ PAROCHO
FRANCISCO XAVERIO RADDAK ET OFFICIALI
IOSEPHO POHADSCH PER ZACHARIAM DIETRICH
CIVEM VETERO PRAGÆNUM.

Pod nápisem větévka s plody třešňovými. Na druhé straně reliefy Madonny, sv. Barbory a Kateřiny. Na věnci silný perlovec.

2. Výška 0·70 *m*, průměr 0·67 *m*. Na uchách dva oblouny, kolem koruny nápis mezi pásy barokních rozvilin: ✠ LAVDETVR DEVS ET MATER EIVS CVM S. DONATO A 1729. Pod tím čtyři vavřínové guirlandy. Na plášti reliefy: Kalvarie, po stranách vásy s listy šalvěje, čtyři hlavy andílčí, P. Marie, sv. Jan Křtitel a Donát, po stranách nápis:

PRZELIT GEST ZWON
OTCZE CZIRKEWNIHO
KNIEZE P P IANNA IO
P FARARZE

TENTO ZA SPRAWY
DWO CZTIHODNEHO
MARCZINA TOHO CZASV
LIBICZKEHO.

Na věnci nápis: SLIT GEST OD IANA PRICQVEY a pás prolamované stuhy.

3. Výška 0·61 *m*, průměr 0·645 *m*. Ucha s oblounem, u koruny dva oblé pásky, na plášti relief sv. Martina a nápis:

Z DOBROČINOSTI WYSOCE UROZENY PANI
FRANTISKY SWOBODNÉ PANI Z LEVENER
ROZENÉ Z STRAKA PŘELITY ROKV 1825.

Na věnci nápis: GEGOSSEN IN P(RA)G VON CARL BELLMANN. Přenesen sem ze zámku Štěpánovského.

V sanktusu: 4. Výška i průměr 0·25 *m*. Ucha i plášť hladké. XVIII. stol.

5. Výška 0·235 *m*, průměr 0·27 *m*. U koruny pás prolamované stuhy a laurový věnec, mezi tím nápis: SANCTA BARBARA ORA PRO NOBIS A 1725 (8?). Na plášti reliefy sv. Barbory, Jana Nep. a hlav andílčích.

Náhrobky: 1. V dlažbě kostelní, z bílého mramoru, 1·60 × 0·87 *m*, z r. 1584. V horní části kartuš čtverečná, renaissančně lemovaná, v dolní znak, s tuleněm. Opis vyšlapán.

2. Na hřbitově, zazděný v jižní zdi kostelní. Nástěnná deska ořímsovaná, se znakem v oválném terči na nízké attice; v ploše menší deska z černého mramoru s pohrobním nápisem Bened. rytíře z Rittersteinu z roku 1821, pod ní v tříčtvrtečním reliefu výjev: pod smuteční vrbou schýlena žena nad hrobem, kolem klečí a se modlí chlapec a tři dívky.

Na náměstí SLOUP toskánský na hranolovém stylobatu nese sochu Madonny s Ježíškem v klíně. Pískovec, ca 5·30 *m* vys. Slušná práce z poč. XVIII. stol. (obr. 62.).

SOCHA Jana Nepom. před zámkem, nová (z r. 1883) na starším podstavci hranolovém s prohnutými boky; na desce z předu nápis:

IN
IPSO
DIVI IOANNIS
NEPOMVCENI
CANONISATIONIS
ANNO
POSITA
EST (= 1721).

Nad tím užší nástavec s plastickými erby pod korunou, v kartuších.

Malá Losenice.

ŠKOLA z r. 1829, s šindelovou mansardou. Nad vchodem znak obce (jelen) a erb Dietrichštejnský ze štuku. Ve vížce zvonek, přelitý ze staršího od *J. Diepolda* v Praze.

KŘÍŽ železný z r. 1801, na návsí.

Velká Losenice.

Sommer XI. 169. — Čechy XIII. 446. — Na faře pamětní kniha od r. 1835. (Matriky od r. 1721.)

KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO (farní) připomínán jest již v XII. století. Vyhořel s částí vsi r. 1621 (7. dubna) a zvony se rozlily. Do r. 1696 byl filiální k Polné, odtud k Borové, farním jest zase od r. 1746. Roku 1852 věž opravena a svrchní patro povystavěno místo dřevěného podsebití.

Orientovaná stavba gotická, jednolodní, s věží u kněžiště, krytá jediným sedlem plechovým bez sanktusu. (Obr. 63 a 64 *A*, *B*)

Na rozích kněžiště pět opěráků, 0·83 *m* šir., bez ústupku, s barokní římsou pod kosinou; kolem obíhá sokl. Okna hrotitá, vyšpaletovaná.

Ke kněžišti přiléhá na severu čtyřboká věž, s ústupkem ve zdivu nad prvním patrem, označeným římsou s plochým výžlabem. Sokl ne-

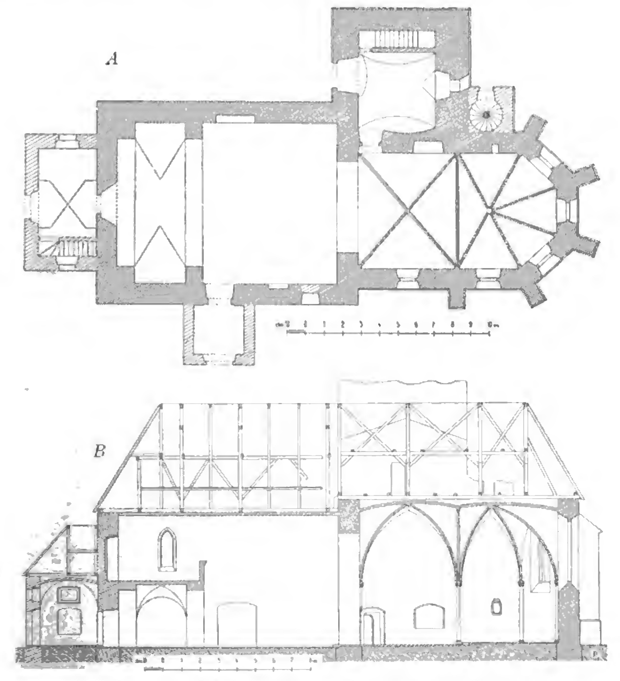

Obr. 63. Velká Losenice. Kostel sv. Jakuba. Pohled na koste a bránu hřbitovní.

profilovaný. Stěny hladké, kryt — plechový stan. Na východní straně přistavěno nové schodiště. V přízemí, kam vede moderní vchod na západě, sklenuta valeně goticky sakristie; zde v severní zdi vede gotický vchod (obr. 65.), 1·62 *m* vys., 0·60 *m* šir., s ostrými, vyplněnými kouty, do schodiště (v síle zdi o 14 schodech) k prvnímu patru, osvětlenému malým okénkem pravoúhlým, 0·43 × 0·12 *m*, s ostěním sešikmeným. První patro, sklenuté valeně goticky, má portálek 1·73 *m* vys., 0·65 *m* šir., v nadpraží lomený (obr. 66.); dvéře železné, hrubými pláty pobité, s gotickým zámkem. Okno na východ zazděno zcela, na sever částečně a zvenku na něm imitována

sdružená okna lomená. Nad římsou kordonovou moderní patro s polokruhovými okny a ciferníky hodin.

Loď hladkých stěn, bez opěráků, s hrotitými okny bez kružeb. V jižní zdi lodi zazděný otvor hrotitě sklenutý, v západní zdi na kruchtu vedoucí polokruhové okno. Na západě barokní předsíň, klenutá, plechem

Obr. 64 *A*, *B*. Velká Losenice. Kostel sv. Jakuba. Půdorys a řez podélný.

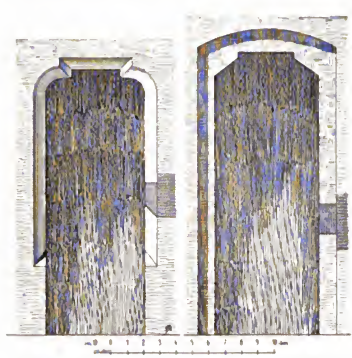
krytá, odkud vede schodiště na kruchtu; podobná, menší, s plochým stropem, na jihu.

Vnitřek kněžiště zakončen pěti stranami osmiúhelníka (strana 2·50 *m* dl.). Pět oken úzkých, hrotitých, bez kružeb a s hladkým ostěním. Klenba — závěr a křížové travée; v závěru plný, okrouhlý svorník; žebra (obr. 67.), po stranách vyžlabená, nesena jsou ve výši 3·50 *m* příporami

(obr. 67.) s polygon. patkami a válcovitými dříky a hlavicemi (obr. 67.) s polygonovitým abakem a o dvou prsténcích; u vchodu do sakristie (pravoúhlý, s kamennou barokní chambranou) připora zkrácena a zachycena ve výši 1·90 *m* na mužskou masku (obr. 67.). V severní zdi sanktuarium (obr. 68.), 1 *m* vys., 0·55 *m* šir., výklenek hrotitý s kružbou nosů; na zevnější archivoltě žlábek. Vedle výklenek segmentem sklenutý s barokním sousoším P. Marie a sv. Anny.

O b l o u k t r i u m f á l n í hrotitý, 1·06 *m* silný, hladký.

L o ď širší, stejně vysoká, s rákosovým plochým stropem; tři hrotitá okna. Na severu zazděný vchod, podobný na jihu. Kruchta na západě valeně podklenuta, s plnou zděnou poprsnicí; v podkruchtí pravoúhlý vchod do předsíně.

Obr. 65—66. Velká Losenice. Kostel sv. Jakuba. Portálek e schodišti a depositáři.

Na h l a v n í m o l t á ř i, z r. 1689, ve výklenku socha sv. Jakuba, po stranách sloupy s kládím; v nástavci novější obraz sv. Trojice. Tabernakl nový. Po stranách sošky sv. Václava a Josefa a branky. Řezba chudá a neumělá. Šest cínových svícnů barokních. (Vzadu nápis o postavení oltáře.)

P o s t r a n n í o l t á ř e nové, místo dřívějších postavené; z těchto zbyly jen obrazy: Jana Nep. a sv. Barbory, v oválných rámech, z počátku XIX. stol

K a z a t e l n a rokoková, s reliefem na poprsnici: Ježíš plaví se po jezeře. V a r h a n y bez ceny umělecké

K ř t i t e l n i c e 1 *m* vys., kamenná; na toskánském sloupku mísa s nápisem: **Z nakladū P: Jakūba Kosyczkiho Obiwatele zdegsſiho A. 1755.**

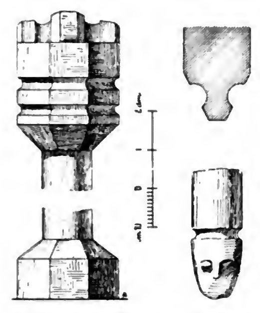
Dva dřevěné s v í c n y řezané, z poč. XVIII. stol.

K a l i c h 0·23 *m* vys. Noha okrouhlá s tepanými akanthy a prázdnými medaillony, nodus kulovitý, kuppa, 0·080 *m* v průměru, pokrytá pláštíkem z prolamovaných festonů a ovoce. XVIII. stol.

Dva s v í c n y renaissanční, bronzové, z poč. XVII. stol., 0·265 *m* vys., na spárech stojící.

V komoře ve věži dva barokní kroužené s v í c n y, s o š k y sv. Kateřiny a dvou andílků a dva rokokové řezané r e l i q u i á ř e.

Z v o n y: 1. Výška 0·94 *m*, průměr 1·02 *m*. Ucha s vruby, u koruny řada opakujících se reliefů v polokruhových arkadách, sloupky dělených:

Obr. 67. Velká Losenice. Kostel sv. Jakuba. Přípora s konsolou, maska a řez žebrem.

hudebník na harfu, mandolinu, trubku, housle a zpěvák. Pod tím pás svislých akanthů. Na plášti nápis:

DIESE GLOCKEN WAR IM FEVER VERDORBEN ANNO 1621 DEN 7. APRIL IST WIDER ZV GOTTES LOB VND DER KIRCHEN ZV GROSLOSNITZ GETLICHEN GEBRAVCH AVFS NEW GEGOSSEN WORDEN DVRCH LVCAS GLEIXNER IN IGLAW ANNO 1622.

Na druhé straně:

ESAIÆ XL
DAS WORT VNSERS GOTTES BLEIBET EWIGLICH.

(V okrouhlém věnci relief: sv. Trojice.)

PAROCH · IOHAN · HEINRICH.

2. Výška 0·72 *m*, průměr 0·79 *m*. Ucha s maskami andílků, u koruny pás ornamentu z geometrických motivů, pod tím nápis: ☛ DVRCH DAS FEVER BIN ICH ZERFLOSSEN CHRISTIAN IOACHIM IN IGLAV HAT MICH GOSSEN. Pod tím opakuje se ornament: z rohů hojnosti sypající se ovoce tvoří guirlandu, nad tím hlava andílčí. Na plášti v okrouhlém věnci korunování P. Marie, na druhé straně relief sv. Jakuba, na věnci nápis: ☛ HONORI ATQVE PIETATI DIVI IACOBI BOANERGIS FILII TONITRVI FVSA SVM GRATIA TONANTIS AB A XE SVPERI 1706.

Obr. 68. Velká Losenice. Kostel sv. Jakuba. Sanktuarium.

3. Výška 0·48 *m*, průměr 0·50 *m*. Ucha hladká, u koruny pás stojatých akanthů, pod tím se opakující ornament: labuť sedící s roztaženými křídly. Na plášti relief Kalvarie a sv. Jakuba a nápis v kruhovém věnci:

Obr. 69. Velká Losenice. Boží muka.

KARL
STECHER
IN BRÜNN
GOSS MICH
1829.

Na věnci řada stojatých akanthů a nápis: ☛ AB ECCLESIA LOSENICENSI PROCVRATA EST IN HONOREM SVI TVTELARIS PATRONI IACOBI DIUI.

V západní předsíni v dlažbě náhrobní kámen žulový, 1·78 × 0·75 *m*, s reliefem kříže a erbu se skříženými o trvemi (?) XIV. až XV. stol.

Na hřbitově stojí (na západ od kostela) šestiboká KOSTNICE, krytá stanovou, šestibokou mansardou. Vchod pravoúhlý, oválná okna. Uvnitř ve stěnách dekorativní výklenky polokruhové, strop plochý se štukovým zrcadlem. Kost srovnány v sloupy. Na oltáříku krucifix téměř životní velikosti, z XVIII. stol. Uloženo zde řezané poprsí Boha Otce v oblacích z konce XVII. stol., z oltáře.

Ve hřbitovní zdi na východě stojí čtyřboká, nízká VĚŽ, krytá šindelovým stanem s lucernou (obr. 63.). Vnitřek beze stropu, otevřený na hřbitov i náves hrotitě sklenutými oblouky. V lucerně zvonek, 0·27 *m* vys., 0·32 *m* šir. U koruny rocaillový pás a nápis: ☛ S : MARIA ORA PRO NOBIS. Na plášti relief Madonny a Jana Nep., na věnci nápis: F. WANIEK ZWONAR W GIHLAWGE 1804.

BOŽÍ MUKA žulová: 1. Na návsi, kaplička s křížem na toskánském sloupu; na podstavci letopočet 1746.

2. U silnice ve vsi, asi 3·50 *m* vys.: patka na čtyřboké desce, dřík sloupu nahoru súžený, hlavice pseudojonská, festony ověšená, nad sloupem kaplice s lichými arkádami, jehlanovou stříškou a křížem na kouli. Na stříšce letopočet 1697 (obr. 69.).

3. U silnice k Sázavě vedoucí, prostší, z XVIII. stol.

Ve vsi do země zapadlý žulový MEZNÍK (?), 1·60 *m* vys., 0·80 *m* šir., s vytesaným křížem. XVII. stol. (?)

Maleč.

Schaller VI. 119. — Sommer XI. 269. — Sedláček XII. 302. — Světozor 1872. — Čechy XIII. 429. — Osvěta 1905, čís. 4. — V zámku pamětní kniha, založená r. 1878, a plány zámku před poslední přestavbou.

Tvrz jest připomínána zde již ve XIII. století.

Nynější ZÁMEK, obdélná budova částečně dvojpatrová, krytá valbou, jest ve zdivu snad starší, úpravou však až z počátku XVIII. stol. a s opravami XIX. stol. Dle Sedláčka byl vystavěn po r. 1687 od Aug.

Obr. 70. Maleč. Štukový strop v zámku.

Norb. Voračického z Paběnic († 1719), jenž vyzdobil vchod dvěma lvy a vnitřek sochami. Nyní náleží zámek baronu Dru Boh. Riegrovi.

Dle zachovaných starších vyobrazení byla budova původně jen v risalitu dvojpatrová, v postranních křídlech, vystavěných r. 1827, jednopatrová; v polovici XIX. stol. přistavěno na levé křídlo druhé patro, pravé zůstalo nedostavěno.

P r ů č e l í ploché, střízlivé; v přízemí ve středu portál sklenutý polokruhem; nad obloukem ve vlysu pod vyloženou a profilovanou římsou rytý chronogramm: MAGNO DEO ET CHARÆ POSTERITATI (= 1602).*) (Na dveřích kovaný kruh a zámek současný.) Průjezd sklenut valeně s lunettami na dva hranolové pilíře. Kolem oken kamenné chambrany, v některých mříže. Hlavní římsa pískovcová, mělce vyžlabená.

P r ů č e l í zadní s moderní úpravou stěn i oken a terasou ve středu. Dřevěná vížka nad středem vyměněna r. 1904.

Vnitřek budovy upraven moderně; celé přízemí sklenuto valeně, v patře ploché stropy. Původní štukovou výzdobu zachoval s t r o p (obr. 70.) průčelního sálu v 1. patře: v oválném rámu barokní grotteska, andílkové nesoucí akanthové a dubové guirlandy, v mezerách orlové vysoko plastičtí, jichž krky vystupují z plochy stropu; na stranách rámu nesou andělé, v mušlích sedící, akanthy, v cviklech akanthové voluty s korunou. Štuk bílý, místy zlaceno. **)

Z vnitřního zařízení zachováno několik kusů empirového n á b y t k u a k a m n a.

Na stěnách pokojů o b r a z y: 1. Výjev z kuchyně. V pozadí přinášejí muži zvěř, v popředí kuchařky škubají drůbež, napichují zvěř na rožeň; kolem nakupena zabitá zvěř, ptactvo, ryby, maso, kýty, ovoce. 2. pol. XVII. stol. 2. Světec klečící před krucifixem (část obrazu oltářního z Emauzského kláštera). Effektní svrchní světlo. Počátek XVIII. století. 3. Ježíšek s Janem Křtitelem v kruhu sv. rodiny. Ovál 1·40 *m* vys., 1·20 *m* šir. (Přenesen z kostela v Modletíně.) 2. pol. XVIII. stol. 4. P o r t r a i t dámy (ovál) z počátku XVII. stol., na plátně. 5. Kopie p o r t r a i t u muže v obleku XVII. stol. 6. P o r t r a i t dámy z pol. XVI. stol., na plátně. 7. Č t e n á ř a 8. S e d l á k, oba z XVIII. stol.

V kapli kolem obrazu Madonny akanthový řezaný r á m.

K a c h l e s reliefem sv. Václava (?) a anděla s kalichem, gotické, nalezené u Žabokrtského mlýna a na Předbořském hradišti.

Fragmenty pískovcového ostění p o r t á l u z poč. XVI. stol.: nadpraží pravoúhlé, s vyplněnými kouty, pruty profilující se v rozích prostupují. (Vyobr. u Sedláčka l. c. 301.) (Nálezy na hradišti Předbořském.)

*) Chronogramm neshoduje se s dobou, do níž nutno klásti stavbu zámku i portál sám — poč. 18. stol. Snad písmě G ve slově Magno má býti položeno za C = 100 (1702)?

**) Zdá se, že řezbář *Václav Ondřej Horník* z Roudnice, dle farní knihy v Heřmani s komornou ze zámku Malečského r. 1708 oddaný, zde pracoval. (Pam. arch. XX. 1903, 356.)

Před zámkem park se skleníky a obehnaný plotem, vše moderní úpravy.

Na zahradě socha allegorická v antickém ústroji, ruce uraženy. Z poč. XIX. stol. (Přenesena sem z budovy býv. Musea v Praze na Příkopech.)

Ve vsi SOCHA Jana Nepom., pískovcová, na zděném hranolu, na němž vytesány prázdné, korunované kartuše a nápis: SanCto Ioanni nepoMVceno (= 1707).

SOCHA P. Marie, pískovcová; stylobat hranolový, na něm leží korinthská hlavice sloupu na patce; dřík válcovitý snesen a rozložen ve tři díly, jež postaveny kolem a ukončeny dekorativními kulemi a šiškami. Na stylobatu znak v palmovém věnci, s korunou, po straně nápis:

HONORI AVGVSTISSIMÆ
REGIONṼ IMMORTALIVM
IMPERATRICI
MORTALIVM
DOMINÆ
COELI TERARVMQVE
REGINÆ
SVPREMI PRINCIPIS
FILIÆ
MARIÆ VIRGINI
MATRI DOLOROSÆ
HÆC STATVA EX VOTO
ERIGITVR.

Počátek XVIII. století.

Dřevěná ZVONIČKA s novým zvonkem.

Evangelická MODLITEBNA moderně gotická, na hřbitově, z r. 1891.

KAPLIČKA Ježíše nad vesnicí valeně klenutá, se znakem Schönfeldů ve štítě nad průčelím. Uvnitř socha Ecce Homo! Polovice XVIII. století.

Vojnův Městec (Vojnín, Münichsberg).

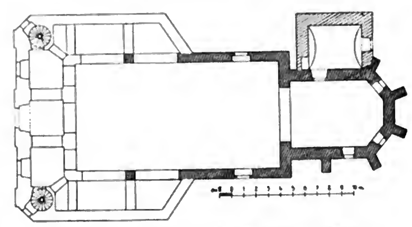
Sommer XI. 172. — Aug. Sedláček l. c. XII. 171. — J. V. Neudörfl l. c. 108. — Čechy XIII. 417. — Na faře pamětní kniha od r. 1752. (Matriky od r. 1752.)

Tvrz zde stávavší byla již r. 1493 pustá. Sommer l. c. mluví ještě o valech.

KOSTEL SV. ONDŘEJE AP. (farní) byl v XIV. stol. (1350) filiálním do Žďáru a zůstal do r. 1454, pak po přestávce opět od r. 1493 až

1784, kdy stal se po zrušení kláštera lokalií; farním opět od r. 1856. Přestavěn (zejména v lodi) r. 1770.

Orientovaná budova gotická, jednolodní, s věží na západě (obr. 71.). Stěny budovy hladké, bez soklu, střecha plechová bez sanktusu. Do věže

Obr. 71. Vojnův. Městec. Kostel sv. Ondřeje. Půdorys.

vchod v přízemí, okapní římsa polokruhy nad středem prohnutá, kryt – komolý jehlan s lucernou

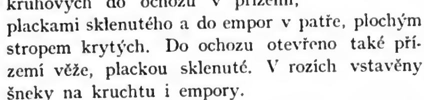
Kněžiště, 7·25 *m* dl., 5·40 *m* šir., ukončeno třemi boky, opřeno na rozích pěti opěráky, 0·75 *m* šir., bez ústupku, svrchu skosenými, kryto plochým stropem rákosovým. Tři okna polokruhová, závěrové zazděno. Vchod do sakristie (obr. 72.) z XVI. stol., 1·78 *m* vys., 0·90 *m* šir., s vyplněnými kouty a skosenou hranou. Otvor sanktuaria obdélný, pískovcový. Sakristie sklenuta valeně. (Na dveřích gotický zámek.)

Obr. 72. Vojnův Městec. Kostel sv. Ondřeje. Ostění portálku do sakristie.

Loď 16·50 *m* dl., 8·80 *m* šir., zvětšena značně r. 1770 přístavbami, do nichž pojata věž, takže nevystupuje do okapní římsy z líce zdi. Dvě velká okna segmentová. Stěny v přistavěné části otevřeny v přízemí i patře dvěma páry arkád polokruhových do ochozu v přízemí, plackami sklenutého a do empor v patře, plochým stropem krytých. Do ochozu otevřeno také přízemí věže, plackou sklenuté. V rozích vstavěny šneky na kruchtu i empory.

Zařízení střízlivé. Hlavní oltář sloupový, s obrazem sv. Ondřeje v kruhu apoštolů

Obr. 73. Vojnův Městec. Kostel sv. Ondřeje. Otisk nápisu na zvoně čís. 1.

Obr. 74. Vojnův Městec. Kostel sv. Ondřeje. Otisk nápisu na zvoně čís. 2.

a chudou řezbou, po stranách nad vchody sochy sv. Kateřiny a Barbory. Rokoko s vlivem empirové ornamentiky.

Postranní oltáře s ma'ovanou architekturou z konce XVIII. století a novými obrazy. Původní, rokokové: Rodina P. Marie a Útěk do Egypta, visí v kněžišti. Kazatelna empirová.

Křtitelnice dřevěná: kotel na třech nohách, ověšený draperiemi, na víku guirlandy a festony laurové, svrchu výjev křtu Ježíšova.

Varhany nové.

Pietà barokní, ze dřeva řezaná. Čtyři sošky světců na žerdích s řezanými hlavicemi: sv. Ondřej, Václav, Florián a Pavel, nesoucí v ruce rohy hojnosti jako svícny — lidová práce z poč. XIX. stol.

Křížová cesta z poč. XIX. stol.

Rameno závěsné praporu cechovního, vysekávané z plechu, pol. XIX. stol. Čtyři svícny cínové, barokní, z poč. XVIII. století.

Zvony: 1. Výška 0·90 *m*, průměr 0·97 *m*. Na uchách pecky a pásky, plášť hladký, na věnci oblouny, u koruny nápis dvojřádkový minuskulí (faksimile obr. 73.): **L panye + m° + ccccc° + xxx° + iiii°** (větévka) **tento + zwon + delan + ke cty** (větévka) **a k chwale** (větévka) **panu + bohu + a k swatemu** (větévka) **wondrzegy + | domesce** (větévka).

2. Výška 0·76 *m*, průměr 0·79 *m*. Ucha s tory, u koruny dvojřádkový nápis minuskulí (faksimile obr. 74.): **+ anno + domyny + mylesymo + qvindentesymo + qvinto + ylla + campana + facta + est + ad + | laudem + dey + et + honorem + sancty + andree + admesterz +** Plášť hladký. Na dřevěné hlavě letopočet: 1717.

3. Slit r. 1841 od *Fr. Hillera* ve Starém Brně.

4. Výška 0·21 *m*, průměr 0·25 *m*. Na plášti relief krucifixu, na věnci nápis: KÖNIGGRATZ · ANNO · 1802.

Na návsi SOCHA Jana Nepom., z pískovce, 5 *m* vys., z pol. XVIII. stol. Podstavec pětiboký, na něm užší s římsou, v půdorysu pěticípá hvězda, socha slušná; na římse andělíček.

Před kostelem KŘÍŽ opukový; na podstavci emblemy umučení a nápis:

Tento Křjž dal
Wensel Pelikan
Mjstr Kamenic
ky Roku 1835.

Modletín.

Schaller VI. 118. — Sommer XI. 269. — Joh. Lodgemann: Die Heilquelle zu Modletin (Kuttenberg 1738). — Čechy XIII. 430. — Na faře pamětní knihy od r. 1786 a 1835. (Matriky od r. 1786.)

KOSTEL SV. ANNY (farní). Vedle lázní, jež vznikly začátkem stol. XVIII., stála dřevěná poutní kaple sv. Anny nad stu-

dánkou. Koncem XVII. stol. přestavěna na kostel.*) Duchovní správu vedl zde kněz z Libice, později z kláštera Chrudimského. Od r. 1786 lokalie, fara od r. 1856.

Střízlivá barokní budova hladkých stěn, jednolodní, bez věže, krytá šindelovou valbou se sanktusem. Západní štít s pravoúhlým vchodem v přízemí, s pískovcovým opažením, před ním dřevěná předsíň; nad vchodem byl nástavec pískovcový s tesanými znaky v kartuších (nyní leží v předsíni) a výklenek se soškou Boha Otce.

Kněžiště zakončeno polokruhem o poloměru 7 *m*, sklenuto konchou a polem křížovým bez žeber; dvě okna s barokním opažením. Na severu šestiboká sakristie. Ve výklencích klenby upraveny povýšené oratoře.

Oblouk triumfální polokruhový, v náběhu přímsovaný.

Loď 10 *m* dl., 8·80 *m* šir., krytá plochým stropem, s dvěma páry oken, mezi nimiž nástěnné pilastry. Kruchta na dvou zděných sloupech, dřevěná; v koutě šnekové schodiště.

Hlavní oltář rokokový. Původní obraz nyní v zámku Malečském; nynější obraz přenesen sem z kostela Týnského v Praze, kde patřil cechu krejčovskému; opraven *K. Javůrkem*. Představuje sv. rodinu klanící se Ježíši. Konec XVII. stol Rám z řezaných akanthů a stuh.

Postranní oltáře mají kolem výklenků s novými sochami (původní: Panny Marie a Jana Nep., odstraněny) řezané akanthové věnce a stuhy, nahoře koruny a po stranách sošky.

Kazatelna z konce XVIII. stol., s obrazy sv. evangelistů na plátně na okrouhlém řečništi; na stříšce soška dobrého pastýře.

Křtitelnice z r. 1787: cínový kotlík zasazený v novém železném podstavci.

Rokový pacifikál, běžné formy, 0·25 *m* vys. Šest cínových, barokních svícnů.

Zvony: 1. Výška 0·45 *m*, průměr 0·50 *m*. Na uchách dva tory, kolem koruny řádek minuskulí:

[illegible]

Štíhlý tvar. Plášť hladký. XVI. stol.

2. Slit r. 1858, puklý. Bez nápisu.

3. Výška 0·25 *m*, průměr 0·30 *m*. Plášť hladký; kolem koruny nápis: S : IOACHIM ORA PRO NOBIS A : 1699. Pod tím pás barokních palmett.

4. Sanktusník nepřístupný.

ZÁMEČEK (nyní škola) a fara (dříve lázně), skrovné budovy klenuté, s mansardou.

---

*) Cihly páleny (dle farní pam. knihy) v Přemilově a nošeny „velbloudy" (snad přezdívka volů).

Nejepín.

Schaller VI. 117. — Sommer XI. 284. — A. Sedláček l. c. XII. 298. Čechy XIII. 433.

Tvrz zde stávavší, ze dřeva roubená, maltou ovržená a šindelem krytá, sešla úplně v XVIII. stol.

ZÁMEČEK, přízemní střízlivá stavba s taškovou mansardou.

Sýpka má kolem oken a dveří vkusné pískovcové chambrany, železné dvéře a slušně tepané mřížky v oknech.

Před zámkem SOCHA Jana Nepom. z pískovce; na hranolovém podstavci znak a rytý letopočet: 1730. Socha opravou zkažena.

Předboř.

O tvrzi zaniklé viz u A. Sedláčka l. c. XII. 304. Nalezené zde kachle gotické a fragmenty opažení dveří z XVI. stol. uloženy v zámku Malečském (viz str. 64).

Pravnov viz Staré Ransko.

Uhelná Příbram.

Schaller VI. 116. — Sommer XI. 281. — Method XVIII. 124. — Čechy XIII. 432. — Na faře pamětní kniha od r. 1736 a 1839. (Matriky od r. 1677.)

KOSTEL SV. MICHALA ARCH. (farní) uvádí se již v XIII. století. Od r. 1676—1719 byl filiální k Žlebům, 1719—60 k sousedním farám, od r. 1760 je zase farním. Barokně upraven v 2. pol. XVIII. stol.

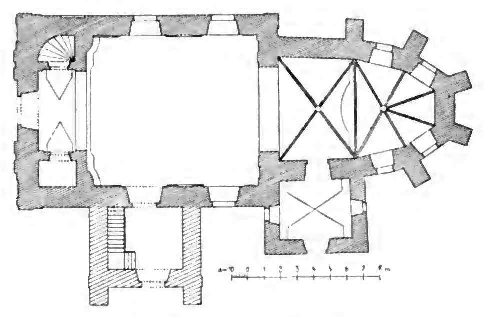
Gotická budova orientovaná, jednolodní, s věží přiléhající na jihu k lodi, krytá valbou šindelovou, s plechovým sanktusem (obr. 75.). Původní zdivo zvýšeno. Stěny hladké, kolem otvorů chambrany. Západní průčelí rozvrženo šesti pilastry s kládím; ve středu portál s barokně vykrojovaným nadpražím, nad ním oválné okno, štít pěkných forem, ukončený trojúhelníkovým nástavcem. Věž, přistavěná před jižní vchod do lodi, jest čtyřboká, o straně 9·90 *m* dl., opřená na jihu dvěma pilíři; vchod pravoúhlý, v patře segmentová okna, kryt — šindelový stan. Vnitřek dělen dřevěnými povaly. Do kostela vede z přízemí prostý barokní portálek.

Kněžiště, 10·60 *m* dl. a 6·30 *m* šir., zakončeno pěti stranami osmiúhelníka (strana 2·15 *m* dlouhá); na rozích pět opěráků, 1·05 *m* šir., bez ústupku. Čtyři okna hrotitá, vys. ca 3 *m*, šir. 1 *m*, bez kružeb, s hladkým ostěním. Klenutí tvoří závěr a křížové pole; žebra (obr. 76.) — profilu úzké hrušky — nesena ve výši 2·60 *m* od podlahy konsolami (obr. 76.)

polygonovitými, s panelem čtyř nosů nebo čtyřcípé rosetty na plochách; svorníky (obr. 76.) kruhové, na závěrovém šestiboká hvězda, na křížovém trojnásobná jetelová rosetta. Na jihu přistavěna barokní sakristie, 3·50 *m* dl., a 4·30 *m* šir., valeně klenutá, do níž vede z kněžiště vchod s kamenným opažením. Po stranách oltáře ve zdech barokní výklenky.

O b l o u k t r i u m f á l n í 1·20 *m* silný, hladký, segmentový.

L o ď obdélná, 9.20 *m* šir. a 6·80 *m* dl., s třemi okny, segmentem sklenutými, dvěma zkrácenými a oválním na kruchtu; vchody na jihu a západě. Na stěnách v koutech a mezi okny pilastry s čakrakovitými hlavicemi, jichž ploché dříky ozdobeny dekorativními terči, svrchu římsa; strop plochý, lemovaný prohnutou lištnou, uprostřed štukové zrcadlo

Obr. 75. Uhelná Příbram. Kostel sv. Michala. Půdorys.

pěkné formy, od něhož táhnou se k římse na podélných stranách pásy a volutově se stáčejí. Kruchta, podklenutá valeně segmentem, s dřevěnou kuželkovou poprsnicí, vyloženou a nesenou konsolami; po stranách schodiště a boží hrob.

H l a v n í o l t á ř rokokový, bez ceny, se sochou arch. Michala a andělů. Jen ve výklenku tabernaklu stojící sousoší z mramoru: Kalvarie jest slušná barokní práce a obraz P. Marie nad tabernaklem (kopie renaissančního originálu) v rámci, s pěkným rokokovým nástavcem.

P o s t r a n n í o l t á ř e moderně gotické, s původními barokními mensami rakvovými.

Postranní o l t á ř í k s obrazem Jana Nepomuckého pověšeným na draperii, v rozích shrnuté, svrchu s korunou. Počátek XIX. stol.

K a z a t e l n a z počátku XIX. století, s malovanými obrazy sv. evangelistů, bez ceny. V a r h a n y s chudou řezbou rokokovou.

K ř t i t e l n i c e dřevěná, formy vásovité, umělecky bezcenná.

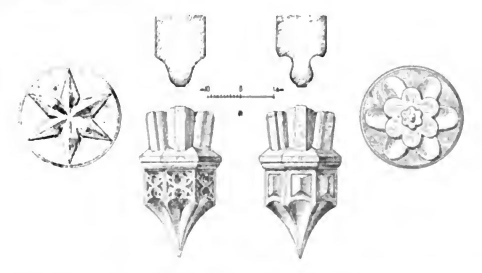
Nad vchodem do sakristie visí barokní řezané s o u s o š í: Kalvarie.

Na žerdi praporu cechovního kříž řezaný s ozdobou rocaillů a růží, obrazy na praporu z r. 1858.

Monstrance 0·63 *m* vys., měděná, zlacená a stříbřená, rokoková; na noze tepány růže, třešně, tulipány a réva a znak rodu Dobřenských; kolem lunuly, jež posázena nepravými drahokamy, dvojnásobný rámeček rocaillový, s vkládanými guirlandami ovocnými.

Kalich s novou nohou a kuppou, v průměru 0·09 *m* měřicí, z počátku XVIII. stol. Pláštík tepaný: akanthové rozviliny a růžové květy kolem tří oválných kartuší s prázdnými terči.

Ciborium rokokové, 0·25 *m* vys., pěkná práce z polovice XVIII. století. Na noze i na pláštíku kuppy, 0·135 *m* v průměru, tepané rocaille; podobně ozdobeno víčko.

Obr. 76. Uhelná Příbram. Kostel sv. Michala. Řez žebry klenebními, svorníky a konsoly v kněžišti.

Rokokový pacifikál. Empirové plechové rámečky kolem mešních modliteb. Rokokový ornát a pluviál.

V kostnici oltářík z 2. polovice XVII. stol.; sloupky s hladkými dříky na stylobatech, hlavice ze čtyř palmett, svrchu trojhranný štítek. Původní obraz odstraněn, nyní visí zde menší, barokní, na plátně: Uzdravení Lazara, bez ceny umělecké.

V patře věže rokokový rám se slušně řezaným nástavcem a zbytky oltáře.

Zvony: 1. Výška 0·90 *m*, průměr 0·95 *m*. Ucha s pleteným torem, u koruny řada se opakujících reliefů pod arkádami: hudec na mandolinu, harfu, píšťalu, zpěvák a houslista. Pod tím pás visutých akanthů. Na plášti reliefy: Kalvarie v kruhovém věnci vavřínovém (průměr 0·13 *m*); archanděl Michael; znak městyse — lev s širočinou — s opisem: PE · MIESTIS · PRZIBRAM · VHLIRZS · 1636 na folii; na čtvrté straně nápis:

LETHA PANIE 1636 TENTO
ZWON GEST SLIT KE CTI A
K CHWALE BOŽI A KE GMENV

S° MICHALA ARCHANGELA NA
KLADEM MIESTIS PRIBRAMIE
A TOHO ZADVSSY.

2. Výška 0·74 *m*, průměr 0·84 *m*. Na uchách pletený torus, kolem koruny tatáž ozdoba jako u zvonu čís. 1. Na plášti tentýž relief: Kalvarie, pak Z mrtvých vstání Páně, sv. Václav a nápis:

LETHA PANIE 1637 TENTO
ZWON GEST SLIT KE CTI A
K CHWALE BOŽÍ A KE GMENV
S° WACZLAW NA KLADEM
MIESTÍS PRÍBRAMIE A TOHO
ZADVSSY.

3. Výška 0·35 *m*, průměr 0·365 *m*. Ucha hladká, u koruny řádek *) gotickou minuskulí:

ʒ pāne · bože · dav · swou · douiwse · mch · ms · stirmilu

Plášť hladký. **) Začátek XVI. stol.

4. Sanktusník. Výška 0·20 *m*, průměr 0·215 *m*. Ucha i plášť hladké. XVII.—XVIII. století.

Přibyslav (Přibislav).

A. Sedláček l. c. XII. 165. — Heber's Burgen V. 210. — Schaller VI. 132. — Sommer XI. 166. — Pam. arch. XV. 334. — Čechy XIII. 449. — Na faře pamětní kniha od r. 1671. (Matriky od r. 1760.)

KOSTEL NAROZENÍ SV. JANA KŘTITELE (farní) jest připomínán již v XI. stol. Nynější barokní budova začata r. 1750 (základní kámen položen 1. dubna) a dovedena pod střechu; r. 1751 daroval kníže na stavbu 1200 zl. a stavba vysvěcena 24. července 1753. K stavbě vztahuje se nápis rytý na bílé mramorové desce (0·95 × 0·60 *m*), zazděné za hlav. oltářem:

PIETATE ET CLEMENTIA
SAC : ROM : IMP : PRINCIPIS
CAROLI DE DITRICHSTEIN
OFFICIOSITATE EJUSDEM CAPITANEI
D : IOANNIS CASPARI KHAVTZ
SOLICITVDINE

*) Počátek husitské písně. (Pam. arch. XI. 332.)
**) Dle Rybičky (l. c. 11.) z poč. 2. polovice XV. stol.

IOSEPHI WARHANEK SACERDOTIS ECCLE : PAROCHI
LABORE FIDELIVM CATHOLICORVM PAROCHIANOR
DEO
SANCTOQVE IOANNI BAPTISTÆ
ECCLESIA HÆC EXTRVCTA EST
A : MDCCLII.

Kolem nápisu namalován baldachýn a andílci, z nichž jeden prstem ukazuje na nápis.

R. 1767 vyhořela fara, věž (zvony se rozlily) a střecha kostela se sanktusem (dva zvonky); vnitřní zařízení neporušeno. Kostel pokryt

Obr. 77. Přibyslav. Kostel sv. Jana Křtitele. Pohled od severovýchodu.

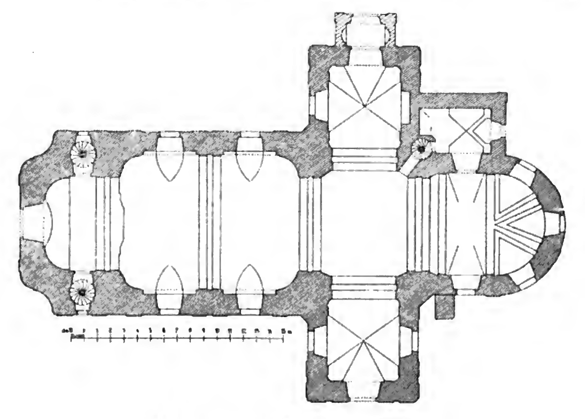
ještě téhož roku, věž později a zvony slity až r. 1771 a cymbály 1773.

Kostel jest rozsáhlá barokní budova jednolodní, orientovaná, bez věže, s křížovou lodí, omítnutá a krytá sedlovou střechou šindelovou se sanktusem nad středem příčné lodi. Původně byly hřbitov kolem kostela (nyní zrušený), věž a fara ohraženy; výška hradební zdi dosud znatelna na zdi věže. Nyní obehnán jen hřbitov nízkou ohradou (obr. 77. a 78.).

Kněžiště zakončeno polokruhem, loď příčná připojena pravoúhle; v severovýchodním koutě přistavěna sakristie s pultovou střechou. V protějším koutě opřeno zdivo kněžiště hmotným, hranolovým pilířem z lomového zdiva. Na čelní zdi jižní příční lodi sluneční hodiny, na severní zděná předsíňka novější, plackou sklenutá, s nízkým štítkem. Západní průčelí v půdorysu na stranách zprohýbáno; v přízemí pravoúhlý vchod,

nad ním okno polokruhové s chambranou, po stranách po celé výšce dva pilastry, svrchu nízký trojúhelníkový štítek se sochou P. Marie ve vrcholu a výklenkem. Nároží skulacena, v ubraných hranách niky se sochami sv. Jana Křtitele a Jana Nep. na konsolách. Stěny hladké, s širokými lisenami, kolem oken chambrany, pod bankálem čabrakovité ozdoby.

Vnitřek kněžiště 11·45 *m* dl., 7·53 *m* šir., zakončen polokruhem v půdorysu. Pět oken nahoře polokruhových (obr. 79.). V severní stěně pravoúhlý vchod s kamenným opažením do sakristie (valeně s lunettami sklenuté), nad ním segmentový oblouk, otevřený do oratoře plochým stropem kryté; v koutě sakristie vede zděné schodiště na kazatelnu a oratoř. V jižní

Obr. 78. Přibyslav. Kostel sv. Jana Křt. Půdorys.

stěně výklenek s kamenným orámováním, nad ním štuková kartuš s biblickým nápisem; dvířka (obr. 80.) starší, z gotického sanktuaria, z XV. až XVI. stol., 0·78 × 0·58 *m*: ploché pruty křížem, v kosočtverečných výplních liliovitý ornament tepaný, upevněný rosettou, střední pole volné, křížem oblými pruty přepásané, po straně oválný kruh vyniká z prolamované bohatší výplně; gotický zámek.

Oblouk triumfální, o málo užší kněžiště, polokruhový, odděluje příčnou loď 23·80 *m* dl., 5·40 *m* šir., osvětlenou třemi okny; kouty zaobleny, nároží otupena.

Loď podélná 19·20 *m* dl., 10·75 *m* šir., se zaoblenými kouty, dvěma páry oken po stranách a pátým na západě; ve stěnách liché arkády. Kruchta nesena valenou klenbou; poprsnice zděná, mírně prohnutá. Po stranách v síle zdi šneková schodiště na kruchtu a nad klenbu.

Prostor sklenut klenbou 11·25 *m* vysokou: v kněžišti koncha s pásy a lunettami a pole křížové klenby bez žeber, v příčné lodi ve středu placka se zatupenými cípy, v postranních částech valená klenba s třemi lunettami, v podélné lodi dvě pole hladké křížové klenby, nad kruchtou valená klenba. Klenby přepásány pásy a lisenami, v příčné lodi a kněžišti štukové orámování s akanthy rokokové úpravy. Pásy kleneb sbíhají na římsu kolem obíhající, na rozích zlomenou, s hladkým kládím, nesenou plochými pi-

Obr. 79. Přibyslav. Kostel sv. Jana Křt. Pohled do kněžiště.

lastry s římsovitými hlavicemi, vyzdobenými v kněžišti pseudojonsky a částečně zlacenými.

H l a v n í o l t á ř slušného rozvrhu architektonického: na mense z umělého mramoru otáčecí tabernakl, zlacený, po stranách zděná predella se sochami andělů na nárožních konsolách, nad tabernaklem soška Krista. Vzadu upevněn obraz na plátně, zdařile malovaný (opravený r. 1880), 4·50 × 2·50 *m*, v řezaném rámu s rokokovým nástavcem. Představuje živou scénu: Narození sv. Jana Křtitele. V popředí žena vkládá dítě do lázně, jiné ženy ji připravují, v zadu jiné slouží rodičce v posteli ležící, na levo Joachym, stařec, zapisuje do knihy: IOANNES eſt nomen eius. V pozadí barokní architektura a krb, svrchu andělé snášejí se na oblacích.

Obr. 80. Přibyslav. Kostel sv. Jana Kft. Dvířka pův. sanktuaria.

Na klenbě nad obrazem upevněny obláčky, socha Boha Otce a kartuš s nápisem:

DEO
ALTISSIMO
ET
SANCTO BAPTISTÆ
SACRATA (= 1753).

(Obr. 79.)

Na oltáři dva rokokové r e l i q u i á ř e, ze dřeva řezané, trojnohé.

Po stranách na nástěnných pilířích, zděných a umělým mramorem obložených, s o c h y sv. Petra a Pavla.

V křížové lodi dva o l t á ř e stejné nástěnné architektury z umělého mramoru, s pěkně rozvrženými pilastry a římsovím, ukončeným nástavcem. Na pravém slabý obraz: Ježíš učí v chrámě, po stranách sochy Michala arch. a sv. Barbory, v nástavci v reliefu přesýpací hodiny a meč, na predelle obraz Krista na kříži. Na levém obraz: Kristus křísí mládence Naimského, po stranách sochy Mojžíše a sv. otce, v nástavci srdce a zbodené údy, na predelle sv. Vavřinec.

V podélné lodi čtyři o l t á ř e, vždy dva stejné: 1. V pěkně komponovaných rámech nové obrazy, na predelle (na pravém) obraz sv. Antonína a sochy sv. Floriána a Háty a (na levém) obraz sv. Rosalie a sochy sv. Šebastiána a Rocha. 2. Na pravém slušné obrazy: sv. Isidor a Odevzdání klíčů Petrovi, po stranách sochy sv. Vojtěcha a Prokopa; na levém obrazy: Jan Nepom. a Ježíš s Magdalenou, po stranách sochy sv. Václava a Víta.

K a z a t e l n a běžné formy nástěnné, se sochami sv. evangelistů sedících na nárožích poprsnice a reliefem: Kristus se zjevuje mezi apoštoly. Na stříšce, lambrekinem ověšené, holubice a sošky andílků.

Naproti jako pendant formou úplně shodná k ř t i t e l n i c e nástěnná. Kotel v sutý, vydutých boků, s postranním víkem, na němž allegorická malba: Z fontány teče proud, z něhož napájejí se ovečky. Na kotli stojí sousoší křtu Ježíšova pod baldachýnem z draperií, upevněných na stříšce, na níž sochy Boha Otce a andělů (obr. 81.).

V a r h a n y nové. Ve výklencích křížové lodi z p o v ě d n i c e střízlivé s obrázky: Ecce Homo!, Kristus bičován, Kristus nese kříž, Kristus na kříži.

V sakristii skříň kredenční a deštění kolem stěn, rokokové; ve skříni otáčecí tabernakl, ve výplních deštění malovány výjevy, znázorňující úřady kněze, květiny, v řezaných nástavcích oválné terče s obrazy svatých. Za křeslem pontifikálním deštění s obrazem: oběť beránka.

Obrazy: 1. Křížová cesta, nová. 2. Sv. Vendelín a 3. Kristus u umírajícího sv. Josefa, oba ve pěkných rokokových rámcích. 4. Sv. Trojice, barokní kopie renaissančního originálu. 5. Stětí sv. Jana a 6. Kázání Jana na poušti, pendanty. 7. Pietà, rokoková, přemalovaná. 8. Kopie Salvátora Chrudimského a P. Maria (typ Svatohorský), rokokové.

Kalichy: 1. Vysoký 0·235 *m*. Noha a nodus hrubě lité, na kuppě prolamovaný pláštík tvoří kulaté medaillony s malovanými výjevy: Zvěstování P. Marie, poprsí Madonny a Ježíše; mezi medaillony tepané sošky sv. Jana Kř., Josefa a Antonína. Na reliefech sign. HEUBERGER a letopočet 1827.

2. Noha a nodus nové, na původní kuppě pět oválných terčů s malovanými obrázky: Madonna, sv. Josef, Ecce Homo!, Jan Nepom., poslední nezřetelný; kolem tepané hrozny, květiny a klasy. Poč. XIX. stol.

Obr. 81. Přibyslav. Kostel sv. Jana Křt. Křtitelnice.

3. Původní jen kuppa, 0·083 *m* vys. a 0·09 v průměru, s pláštíkem prolamovaným jemně z akanthových listů kolem tří oválných medaillonů. Poč. XVIII. st.

Pacifikál z počátku XIX. st., běžného tvaru.

Olověná deska s obšírným latinským nápisem o pohřbení dvou důstojníků, L. A. de Schönheintz a F. M. de la Colonie r. 1758, v novějším rámci.

Deset svícnů barokních, hladkých, deset menších. Dva svícny cínové, 1·415 *m* vys., před hlavním oltářem, hladké. Na noze značky:

K severu od kostela stojí v bývalé ohradní zdi gotická VĚŽ (obr. 82.). Stavba její dle purgrechtních knih městských*) (str. 66) začala r. 1497.

Čtyřboká, o straně 8·72 *m* dlouhé, hranolová, o čtyřech patrech, krytá ba-

*) Díl I.—II. přepsal Dr. V. Řezníček a opis uložil v Histor. spolku. (Č. Č. Musea 1893, 614.)

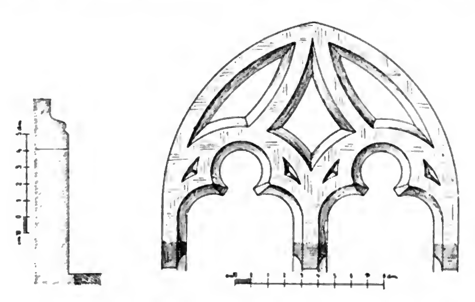
rokní cibulí s lucernou plechem krytou. Zdivo — lomový kámen, ostění oken a brány, sokl a nárožníky z tesaného kamene. Stěny pokryty byly r. 1600 omítkou a ozdobeny škrábanou rustikou; pod čtvrtým patrem pískovcová římsa vyžlabená, okapní římsa barokní. Sokl (obr. 83.) 1·10 *m* vysoký, profilovaný, obíhá kolem a lomí se po stranách bran k zemi pravoúhle. Přízemí, sklenuté valeně (síla zd va 2·30—2.60 *m*), otvírá se ven dvěma

Obr. 82. Přibyslav. Věž u kostela. Pohled z náměstí.

branami, hrotitě sklenutými; brána k jihu hladká, k severu zasazená v pravoúhlém orámování, s hranou ostění skosenou a úzce vyžlabenou. V patrech zdivo uvnitř ustupuje. Do prvního patra vede na jihu dřevěné schodiště k portálku hrotitému, 1.90 *m* vys., 1 *m* šir., obloženému tesaným ostěním se skosenou hranou; patro sklenuto cihelnou klenbou hladce křížem a uzavřeno nízkým hrotitým portálkem s hladkým ostěním a železnými dveřmi, křížem pobitými, s dvěma gotic. zámky a kruhem; okno k severu obdélné, 0·74×0·31 *m*, opažené kamenným ostěním, na hraně ubraným.

V ostatních patrech dřevěné povalové stropy. Ve 2. a 3. patře obdélná okénka na všech stranách (ve 3. patře ostění okna na severu s dvojitým žlábkem, k jihu skosena celá hrana až k bankálu), ve 4. patře čtyři hrotitá

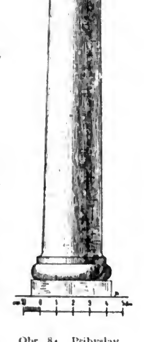
Obr. 83. Přibyslav. Věž u kostela. Řez podvalem a kružba v okně.

okna, 4·22 *m* vys., 1·50 *m* šir., obložená tesaným kamenem; tři částečně zakryta ciferníky hodin. Kružby (obr. 83.) ve třech vylámány, zachována jen v jižním. Okna byla dvojdílná, ostění prutu vyžlabeno, kružba skládá se ze dvou plochých nosů, nad nimiž kosočtverec a dvě trojúhelníkové výplně.

Ve věži umístěny zvony: *) 1. Výška 0·90 *m*, průměr 0·925 *m*. Ucha s maskami, jichž vlasy splývají sepjaty jsouce agraffou, u koruny oblouny a nápis mezi dvěma krajkovitými dekorativními pásy: ∾ IOANNES · ADAMVS · HENCKELMANN · CIVIS · NICOLSBVRGENSIS · FVDIT · ME. Na plášti relief křtu sv. Jana Kř. a Ježíše, pod tím:

IGNE SVM · SOLVTA · SACRA · PIETATE
DITTRICHSTEINIANA · REFVSA · (= 1771).

Na druhé straně znak Dietrichštejnský a podpis: VOX CLAMANTIS BONA DEPRECETVR (= 1771). Na srdci vyryto: A · K.

Obr. 84. Přibyslav. Sloup v ochozu zámeckém.

2. Výška 0·74 *m*, průměr 0·76 *m*. Ucha s podobnými maskami, nápis podobně lemovaný: ◊ IOANNES · ADAMVS · HENCKELMANN · CIVIS · NICOLSBVRGENSIS · FVDIT · ME. Na plášti relief sedmibolestné matky Boží s podpisem:

*) Ze zvonů, rozlitých r. 1767, byl prostřední slit r. 1762 za 413·14 zl., ostatní dva byly starší.

SINGVLARIS · MARIÆ · PROTECTIO · NOXIA
DISPELLAT (= 1771).

Na druhé straně relief sv. Josefa s Ježíškem a podpis:

ALMI · NVTRITII · SANCTA · DEPRECATIO
FRVGES · NOBIS · FOVEAT (= 1771).

3. Výška 0·60 *m*, průměr 0·62 *m*. Ucha hladká, u koruny geometrický ornament, pod tím: ☛ IOANNES · ADAMVS · HENCKELMANN · CIVIS · NICOLSBVRGENSIS · FVDIT · ME. Na plášti relief sv. Petra a podpis:

FVLGVRA · ATQVE · GRANDINES · A : NOBIS
PELLITE . SANCTI · MARTYRES (= 1771).

Na druhé straně relief Jana Nepom.

V lucerně cymbály: Oba mají hladké pláště a nápisy: ☛ I : G : K : 1773 (*Johann Georg Kühner*.)

V sanktusu: 1. Nový; slit r. 1901 v Brně od vdovy a syna *Ad. Hillera*. 2. Výška 0·26 *m*, průměr 0·275 *m*. Ucha hladká, u koruny čtyři hlavy andělů, na plášti relief sv. Prokopa, na druhé straně sv. Barbory a nápis: I : G : K : 1767. (*Johann Georg Kühner*).

KOSTNICE v severovýchodním koutě bývalého hřbitova, obdélná, se skulacenými rohy, krytá šindelem; vchod pravoúhlý s opažením, na stěnách pilastry s emblemy smrti, okna barokně vykrojena, s chambranou. Vnitřek sklenut plackou s freskou: Z mrtvých vstání Páně, v barokním rámu s kartušemi, v nichž malovány allegorie síly, smrti, moudrosti atd.

FARA, stavení z polovice XVIII. stol., kryté mansardou, v přízemí klenuté. Na chodbě portrait faráře z pol. 18. stol. (v pozadí Sopotský kostelík) a obraz: Kristus s Magdalenou a Martou, barokní velké plátno.

ZÁMEK.

Hrad zde stávající původem svým sáhá do XIII. stol.; jako první známý držitel jmenuje se Čeněk. Od r. 1353 přivtělen k Ronovu a odtud má s ním stejné dějiny. Ve válkách husitských byl dobyt r. 1424, ale brzo zase obnoven. Pak koupen k Polné, pustl a r. 1540 mluví se o něm jako o sešlé stavbě. Teprve po r. 1569, kdy ještě v purgrechtních knihách slove pustý, Zachariáš z Hradce část zbořil a vystavěl nynější zámek. Ten utrpěl požárem r. 1767; naposled opraven r. 1847.

Původní zámek je skrovná renaissanční budova o čtyřech křídlech jednopatrových, kolem obdélného nádvoří rozestavěných. Průčelí, obrácené k severu, má sedm okenních os a pod středním oknem v přízemí polokruhovou bránu do průjezdu, hladce křížem sklenutého. Ostatní stěny ploché, se stopami rustiky; zadní strana opřena na rozích opěráky. Okna většinou zmodernisována; původní podobu zachoval dosud jen přístavek na straně západní, s okny opaženými kamennými rámy a renaissančními římsami plochého profilu. V oknech mříže z oblých prutů. Budova kryta valbou.

Obr. 85. Přibyslav. Socha sv. Václava na náměstí.

Nádvoří obdélné, v koutě schodiště, přistavěné v XVII. stol. V přízemí arkády — v podélné straně šest oblouků, v příčné dva — segmentem sklenuté na štíhlé toskánské sloupy (obr. 84.); ochoz sklenut křížovými klenbami bez žeber. V patře plná zděná poprsnice, s římsou, na níž stojí na hranolových stylobatech podobné toskánské sloupy nesouce dřevěný strop pavlače. Úprava stěn, oken, portálů střízlivá, z XVIII. století. Přízemí dílem sklenuto, dílem s plochými stropy.

K původnímu zámku přistavěn v XVIII. st. obdobný čtyřkřídlý trakt, při čemž severní křídlo původní pojato za část křídla nového; poněvadž postranní přistavěné části nejsou stejně dlouhé, zdá se z této strany portál průjezdu pošinut z osy. Nádvoří tohoto traktu větší, stěny budov s úpravou z roku 1847, kryt — valba šindelová. Průčelí hlavní též na sever s plochým risalitem, na němž nízký štít; brána z osy pošinutá (aby poskytovala průhled původní branou do druhého nádvoří), vedle podobný lichý výklenek. V přízemí klenby, ostatek ploché stropy. Úprava celá střízlivá, chudá.

Vnitřní zařízení moderní.

ŠPITÁL zřízen r. 1692 nákl. Ferd. knížete z Dietrichštejnů. Prostá budova, v přízemí klenutá, s pískovcovým tesaným znakem v průčelí.

DŮM čís. 35. má façadu z roku 1823, vyzdobenou neobratně pilastry a štítem na attice.

Na střeše pivovaru upevněn ZVONEK, dříve požární. Výška 0·345 *m*, průměr 0·39 *m*. Na uchách řady pecek, u koruny řádek lapidárkou:

*CESTLI*BVOH*SNAMI*KDO*PROTI*NAM 1546

Plášť hladký.

Na náměstí SOCHA sv. Václava; podstavec s vypuklými stěnami, dolů rozšířený, socha slušně tesaná: světec se modlí stoje, se sepjatýma rukama. Po stranách volutové konsoly a sochy andílků. Z předu na podstavci:

SWATI WACLAWE ORODVG ZA MESTO PRZIBISLAV (= 1743).

Vzadu: EXPENSIS PROPRIIS DOMINI CAPITANEI WSSETECZKA SVRREXIT (= 1743). (Obr. 85.)

U zámku KAPLIČKA se sochou Jana Nep. z XVIII. stol.

U nového hřbitova BOŽÍ MUKA z XVIII. stol., z lámaného kamene; ve výklencích nové obrázky.

Před zámkem kamenný SLOUP, 2·30 *m* vys., renaissančního rázu; patka krychlová, dřík čtyřboký přecházející nahoře v osmiboký, hlavice desková, na ní štítek vykrojovaný; svrchu moderní plechová soška.

CECHOVNÍ A MĚSTSKÉ PAMÁTKY:

U předsedy cechu: truhla cechu soukennického s řezaným ornamentem a kartušovitými rámci kolem výplní; letopočet 1671. Obraz: Pietà, z oltáře, z XVIII. stol.

U předsedy cechu: truhla cechu smíšeného z XVIII. stol., prostá ferule obuvníků, cechovní pečetidlo, okrouhlé, bronzové, 0·037 *m* v průměru. Kolem emblemu letopočet 1655 (22?) a opis: PECET · R · CECHY · SSEWCOW · M · PRIBISLAW ❀ Držadlo pevné.

Ve škole uschována truhlička (s pergam. listinami městských privilegií od XV. stol.) z r. 1690. (Viz Čáslavský kraj I., 22—25.) V archivu Musea král. čes. (topogr. sbírka) jest otisk pečetidla ze XVII. stol., 0·045 *m* v pr., s opisem: SIGILLVM CIVIVM IN PRZIBISLAVIA + + +

Staré Ransko.

Pam. arch. X. 376. — Aug. Sedláček l. c. XII. 169. — Čechy XIII. 419.

Místo slulo Pravnov či Ronov ves. Fara jest zde připomínána již v XI. st. Roku 1362 (25. května) založil zde Zdeněk z Ronova KOSTEL farní Všech Svatých. Po válce třicetileté fara přeložena do Krucemburku a kostel stal se filiálním (tehdy byl zasvěcen sv. Vavřinci). Zrušen a zcela zbořen byl roku 1786. Obraz oltářní přenesen do kostela v H. Studenci.

Ronov.

A. Sedláček l. c. XII. 167. — Heber l. c. V. 211. — Sommer l. c. XI. 296. — Čechy XIII. 437.

HRAD byl založen od větve pánů z Lichtemburka; poprvé určitě zjištěn k r. 1329. Po Ronově psali se pak synové a další potomci Haimana

z Přibyslavě; z těch Čeněk z Ronova a Letovic vystavěl na hradě kapli Nanebevzetí P. Marie. Ve válkách husitských hrad asi dobyt a popleněn, ale po celé XV. století mohlo se zde bydliti. Páni z Ronova se odtud vystěhovali a hrad přecházel koupí do rukou majetníků Polenského panství. Pustl, roku 1515 byl ještě v dobrém stavu, od roku 1538 slove však již pustým.

Hrad stál nad řekou Sázavou na ostrožně, oblité se tří stran vodou, na severu jsa oddělen příkopem ca 38 *m* šir. a 23 *m* hlubokým. Skládal se z předhradí a vlastního hradu s věží. Zbývají jen části litého zdiva, někde s pozdější omítkou.

Nejstarší část TOVÁRNY na hroznový cukr jest zbytek bývalé papírny z poč. XVIII. stol.

Rostejné (Rostein).

Tvrz zde nestávala. A. Sedláček (l. c. XII. 298) vyvrací rozhodně Sommerovu domněnku (l. c. XI. 280), že byla na místě nynější sýpky.

Rozsochatec.

A. Sedláček l. c. XII. 250. — Sommer l. c. XI. 245. — Schaller VI. 124. Čechy XIII. 468.

ZÁMEK stojí snad na místě tvrze. Vyhořel r. 1872, načež obnoven až na kapli.

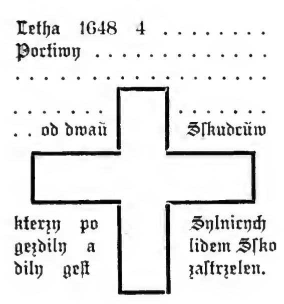
Jednopatrová budova s dvojpatrovým risalitem a vížkou. Façady, terasa v zahradním průčelí, kryt a zařízení nové. Kolem zámku v zahradě objeveny r. 1902 rozsáhlé sklepy sklenuté.

V pokojích zbytky bývalé knihovny (knihy většinou přeneseny ze zámku v Krupé) a obrazy: sbírka portraitů — tři ženy, pět mužů — rodu Bechyň z Lažan, z počátku až konce XVIII. století; lovecký výjev, rozměrné plátno ze XVII. století: myslivec ruší laň pověšenou na stromě, kolem leží pobité ptactvo, v pozadí na pravo honba na jeleny a losy, utíkající přes řeku.

Na hrázi u rybníka stojí SOCHA Jana Nepom., z pískovce; na podstavci nápis:

ANNO 1714
6. IVNY.

Za vsí u silnice k Německému Brodu vedoucí leží pískovcová DESKA, 0·72 *m* šir., 1·20 *m* vys., s křížem v reliefu a rytým nápisem, částečně již vytřelým:

Rušinov.

O t v r z i, jež beze stopy zanikla, viz u A. Sedláčka l. c. XII. 304.

Dolní Sázava.

O t v r z i zaniklé viz u A. Sedláčka l. c. XII. 173.

KOSTEL evangelický z r. 1790, s přistavěnou věží z r. 1885. Kněžiště polokruhem zakončeno, loď obdélná, širší, okna — v kněžišti tři, v lodi dva páry — svrchu segmentová, vchod věží. Kryt — šindelové sedlo, na věži stan plechem krytý. Stěny hladké, rohy skulaceny. Vnitřek kryt dřevěným kassetovým stropem. Současné z a ř í z e n í prosté.

ZVONICE ve vsi na zděném spodku, s šindelovým stanem a lucernou. Z v o n e k nový.

Skuhrovec.

O t v r z i zde stávavší viz u A. Sedláčka l. c. XII. 299.

Slavětín.

KAPLE ve vsi novější, bez ceny umělecké.

U silnice ze Ždírce kamenný KŘÍŽ s plechovým korpusem, letop. 1835 a rytými písmeny W P.

Slavíkov.

O t v r z i zdejší, zaniklé beze stopy, viz u A. Sedláčka l. c. XII. 294.

Sobinov.

O tvrzi viz u A. Sedláčka l. c. XII. 171.

Za vsí KŘÍŽ z bílého mramoru vytesaný, 0·95 *m* vys., s nápisem v reliefu:

(Le)th(a)
Panie
1620
.... a po poczetj panny
marie zabit g̃ſt tuto Jakub
(ſ)ynn pã Jakuba Richnowſk
Mieſtienj
na Mieſta
Chotebo
rze piſare
radniho
od Lidu Po
ganſkeho
zabjt.

Horní Sokolovec.

O hradu Sokolově, již v XV. stol. sříceném, viz u A. Sedláčka l. c. XII. 301.

Sopoty.

Sommer l. c. XI. 170. — Čechy XIII. 420. — J. Košnář, Poutnická místa (Praha 1906), str. 350. — Pamětní knihy na faře od poč. 18. stol. a od r. 1836. (Matriky od r. 1784.)

KOSTEL NAVŠTÍVENÍ P. MARIE (farní a poutní) připomínán jest již v XII. století v dekanátu Německobrodském. Vystavěn dle pověsti od horníků. V 17. století byl filiálním, zprvu k Přibyslavi (správu vedli Žďárští cisterciáci z Vojnova Městce) 1693—7, pak do Krucemburku 1697—1761, kdy založena lokalie; farním jest opět od r. 1860. Přestavěn byl barokně r. 1749—52 nákladem Karla knížete z Dietrichšteinů, věž přistavěna roku 1843. Naposled opraven v r. 1889—91 a 1900—1901.

Kostel, jednolodní budova barokní s věží na západě, orientovaná, stojí na návrší; k západnímu jeho průčelí a postranním vchodům vystavěny terasy a prostá schodiště s plnou balustrádou. Kněžiště zakončeno zvenčí polokruhem, loď obdélná, věž užší, s kulatými vyzdívkami v koutech; v přízemí vede do předsíňky portál s prohnutou římsou, okna polokruhová. Na stěnách kostela ploché pilastry (lisenovité hlavice zdobeny třásněmi), okna s chambranami. Nad budovou sedlo se sanktusem, nad věží stan.

Vnitřek kněžiště, 12·23 *m* dl., 6·95 *m* šir., ukončen třemi boky, osvětlen třemi okny segmentovými a sklenut valeně konchou s lunettami a plochou kopulí, pásy křížem dělenou; klenba nesena sdruženými pilastry římsovitými, v koutech na cípech klenby štuková plastika: andílkové v oblacích. Na severu vchod pravoúhlý do sakristie, sklenuté valeně s lunettami, na jihu stejně sklenutá otevřená kaple; nad oběma oratoře, sklenuté hladce křížem, o zděných poprsnicích s dekorací pilastrů po stranách, otevřené do kněžiště segmentovými oblouky.

Oblouk triumfální segmentový, obklopený nakupenými pilastry, s oblomenou římsou v náběhu.

Loď 17·50 *m* dl., 7·65 *m* šir., má tři páry oken a sklenuta jest třemi poli valené klenby, pásy dělenými, jež neseny sdruženými pilastry. Na západě zděná kruchta, na valené klenbě, s plochou poprsnicí.

Hlavní oltář má zděnou mensu, tabernakl rokokově vyzdobený a v půdorysu prohnutý (na něm nové sochy andělů a vásy) a nad ním nástěnnou plochou architekturu s pilastry, visutými řezbami a hřebenovitými ozdobami. V ploše visí anděly nesený obraz (0·97 × 0·78) v rámci rokokovém: Madonna (typ Pasovský) drží děcko na klíně stojící; na hlavách nasazeny stříbrné, částečně zlacené korunky, darované r. 1810 bar. Marií Magd. Černínovou z Löwenehrů, když původní odvedeny do mincovny. Na krku P. Marie šňůry perel a dukátů. Obraz maloval r. 1652 *Jan Volf*, malíř ze Zásmuk, darovala jej Janna Terezie, svob. paní Kustošová ze Zubří na Studenci před svou svatbou s Vikt. hrab. z Wollsteinů a na Komor. Hrádku.

Postranní oltář s obrazem Jana Nepom. na plátně, v rámci prolamovaném z růžových větévek; kolem řezba akanthů, zatočených ve voluty kolem čtrnácti oválných obrázků sv. pomocníků, na dřevě olejem malovaných; svrchu mísa hroznů. 1. polovice XVIII. stol. Při opravě postavena na predellu socha P. Marie a dvou andělů, neumělé; původní skřínka se soškou Ecce Homo! nyní v hřbitovní kapli.

Oltář s obrazem sv. Prokopa z r. 1890; běžný rokokový rám čtyřboký, v nástavci Boží oko, na predelle relief: Kalvarie.

Kazatelna rokoková, z r. 1760. Na poprsnici reliefy: Zasnoubení P. Marie, Návštěva u Alžběty, Navštívení P. Marie, Zachariáš modlí se za syna; na rozích dvě sošky andělů, na stěně nad řečništěm baldachýnové draperie, na stříšce Bůh Otec a andělé.

Varhany pěkné formy, s hřebenovitou řezbou.

Křtitelnice dřevěná, podoby polovice rokokové vásy, ke zdi přistavěné, hrubá. Na plášti kotle hřebenovitá ozdoba, na víku mušle s andílčí hlavou, nad víkem nástěnný nástavec s reliefem křtu Páně a postavou andílka.

Šest reliquiářů rámových, zasklených, z krouceného zlata a bouillonu.

Obrazy: Seslání Ducha sv., Sv. rodina — z konce XVIII. stol. (darovaný sem z Pardubic), Sv. Václav z konce XVII. stol.

Monstrance stříbrná, zlacená, z konce XVIII. stol., vys. 0·585 *m*. Na osmidílné noze v reliefu kartuše s růžemi, rocailly a klasy, na hruškovitém, litém nodu akanthy, na paprscích kolem lunuly dva rocaillové rámečky, s nasazenými nepravými drahokamy; svrchu lambrekin s třásněmi a monogrammem MARIA.

Ciborium 0·37 *m* vys. Na noze v kartuších réva, na kuppě tulipány, růže a slunečnice. Na noze vyryto: *Chrudiemj Josephus Benonj A. 1778.*

Pacifikál rokokový, sluncový, 0·30 *m* vys.*)

Gotický svorník pískovcový z polygonu, 0·45 *m* v průměru, s nasazením šesti žeber.**)

Zvony: 1. Výška 0·58 *m*, průměr 0·61 *m*. Ucha hladká, u koruny nápis gotickou minuskulí, z něhož čitelna jen jednotlivá písmena. Plášť hladký. XVI. stol.

2. Výška 0.53 *m*, průměr 0.545 *m*. Ucha s dvěma pletenci, plášť hladký, u koruny dva oblouny. XVI.—XVII. stol.

3. Sanktusník slit r. 1857 od *Jos. Hilzera* v Jihlavě.

Ve zdi hřbitovní na západě vystavěna KAPLE dle letop. na klenbě z r. 1765, sklenutá valeně na koutové pilastry a šindelem krytá. Okna i vchod polokruhové, v průčelí pilastry s kládím a trojboký štítek. Uvnitř oltář s kopií obrazu na hlavním oltáři v rokokovém rámu, bez ceny; na mense skřínka se soškou Ecce Homo! z postranního oltáře v kostele.

Střítež.

O tvrzi viz u A. Sedláčka l. c. XII. 299.

Stržanov.

Na rozcestí silnic k Světnovu a do Polničky BOŽÍ MUKA žulová, shodná úplně s mukami ve Vel. Losenici; jen podstavec zde vyšší. XVIII. st.

Dolní Studenec (Nový).

A. Sedláček l. c. XII. 293. — Schaller l. c. VI. 125. — Sommer l. c. XI. 248. — Čechy XIII. 425.

ZÁMEK vystavěn (snad na místě starší tvrze) v letech 1593—97 a dokončen (dle nápisu nad hlavním portálem) r. 1612 od Vlachyně z Říčan.

*) Roku 1810 odvedeno do mincovny několik kalichů, monstrance a pamětní desky s nápisy, darované poutníky (jedna z r. 1718 měla nápis děkovný za uzdravení a chronogram), stříbrné svícny a j.

**) Snad z bývalého kostela.

Původně byla to jednopatrová b u d o v a o čtyřech křídlech kolem obdélného dvora rozložených, v pravých úhlech lomených;*) neznámo kdy ubourána křídla severní a západní a jižní v XIX. století částečně přestavěno (obr. 86.). Kryt zbylých křídel jest šindelová mansarda, stěny hladké, někde stopy rýsované rustiky.

Hlavní p r ů č e l í (obr. 87.), na východ obrácené, 43·60 *m* dlouhé, má v přízemí z osy pošinutý hlavní portál (obr. 88.). Architektura sloupová, plochá, provedena z červeného a bílého mramoru a pískovce: Pískovcový oblouk polokruhový spočívá na pilířích s nízkými podstavci, s vytesaným reliefem lví hlavy; na dřících výplně s dekorativními rámci vejcovce, svrchu římsoví s hladkým vlysem; archivelta má v klenáku nasazenu z bronzu litou, pozdější lví masku, s hadem v tlamě a na obvodě vejcovec; v cviklech reliefy andílků nesoucích vavřínové věnce a draperie. Po stranách portálového oblouku stojí jonské, renaissančně stylisované sloupy

Obr. 86. Dolní Studenec. Půdorys zámku.

z červeného mramoru na stylobatech z bílého mramoru, v jichž výplních reliefy: (na levém) maska na oválním štítě, kolem vojenské brnění, helmy, bubny a j., Turek s křivou šavlí a půlměsícem na štítě, dětské hlavičky na štítcích a válečné trofeje; (na pravém) halapartny, rytíř v brnění, s mečem a štítem, podobné dětské hlavičky. Patky dříků na čtyřbokých deskách mají prstencovité články, žlábky dělené; dříky oblé, z bílého mramoru, hluboce kanellované; hlavice z červeného mra-

*) V XVII. stol. připomíná se též při zámku v ě ž.

moru, s oblým prsténcem a stojatými palmettami v řadách nad sebou na krku, mají na věnci pásek perlovce a vejcovce, na abaku vejcovec a řadu píšťal, na volutách ovoce v reliefu, v plochách mezi nimi lví masky a po stranách listy akanthové. Sloupy nesou z pískovce tesané římsoví, složené z nízké spodní římsy, širokého vlysu, po stranách nad sloupy zakončeného plochými pilastry s reliefem ovocných festonů visících na kruhu, dále ze svrchní římsy, oblomené nad postranními pilastry vlysu a ozdobené na profilujících článcích vejcovcem, perlovcem a ploše tesanými liliovitými květy. Ve vlysu zasazena deska z červeného mramoru s reliefním nápisem o 6 řádcích (v levém rohu nejníže značky):

Obr. 87 Dolní Studenec. Východní průčelí zámku.

EGO BOHVCHWAL GAROSLAW BARO A NACHOD DOMINVS IN BOSKOW-STEIN PREDBORZ · ET NEOS| TVDENEC SERENNISS : POTENTISSI REGIS HVNGARIÆ ET BOHEMIÆ CAMERÆ PRÆPOSITVS CVM EX MARCHIONA | TV MORAVIÆ IN REGNVM BOHEMIÆ ANTECESSORVM MORVM BA-RONVM A NACHOD ANTIQVÆ FAMILIÆ PATRIAM : | COMIGRAVI · HAS ÆDES · MIHI ET POSTERITATI · IN PERPETVVM MEMORIÆ MONIMENTVM FVNDITVS · EXTRVI : CVRAVI · LA | PIDE · MOVE · PRIMVS · IN FVNDA-MENTIS · POSVI ANNO · DOMINI · MDCXII ·
IEHOWA CVSTODIAT · INTRO | ITVM ET EXITVM ·
TVVM EX HOC · NVNC ET VSQVE · IN SECVLVM : I · H W S

Nad římsovím položeny na volutových podstavcích (s reliefem ležících tuleňů — motiv ze znaku) úseky rovných říms štítových; mezi nimi tvoří nástavec tři desky s plastickými erby: střední z bílého mramoru nese znak v kartuši renaissančně lemované, s křídly pískovcovými po stranách, na nichž v reliefu tulipány; postranní desky z červeného mramoru se znaky pod polokruhovou arkádou, s nápisy: (levá) MZRZP (pravá) EZRZP. V levo od portálu malý, barokně upravený vchod do kaple.

Obr. 88. Dolní Studenec. Portál do zámku.

V patře osm čtyřbokých, sdružených oken, s ploše profilovanou podokenní římsou. Římsa okapní moderní.

Průčelí na jih obrácené má rustikovanou omítku; v přízemí pravoúhlá, barokní úpravy, s hrubými mřížemi, v patře šest sdružených a dvě jednoduchá okna renaissanční. Na východním konci vystupuje z průčelí přistavěné kněžiště zámecké kaple, polokruhem v půdorysu ukončené, s oválnými okny; na stěnách pilastry a kládí barokní.

Třetí průčelí, na západ obrácené, tvoří moderní stáje.

Do bývalého nádvoří vcházíme průjezdem hlavního portálu, 3·20 *m* šir., třemi kříži bez žeber sklenutým; hrany kleneb sploštěny, pod jich cípy probíhá úzká lisena. V průjezdě v levo portálek (do nynější oratoře) s ploše profilovaným opažením a římsou nadpražní. Do nádvorních arkád ukončen průjezd pískovcovým portálem: hladký, polokruhem sklenutý oblouk, s maskou na klenáku, spočívá na hranolových pilířích s bosážovanou římsou; v cviklech tesané plastické znaky.

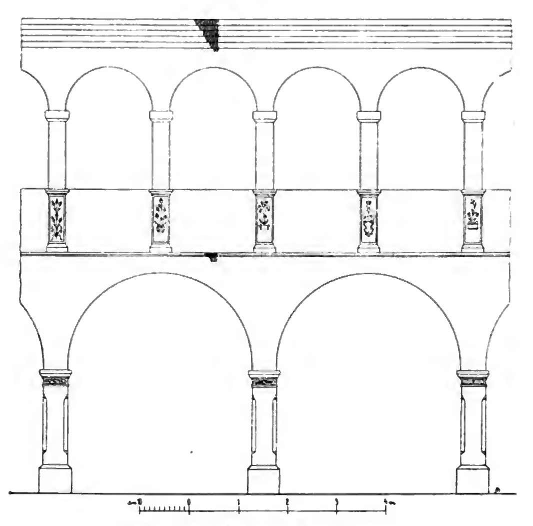

Obr. 89. Dolní Studenec. Arkády v nádvoří zámku.

Křídlo východní (obr. 89.) otevřeno do nádvoří arkádou (obr. 90.) o čtyřech polokruhových obloucích, 4·45 *m* vys., 3·70 *m* šir., sklenutých na čtyřboké pilíře; archivolty oblouků hladké, pilíře mají krychlovou patku, dřík hranolový s ubranými rohy, hlavice římsovité, s plochými reliefy ve vlysu: kartušovité výplně, listové rozviliny liliovité a vavřínové tvary, rosetty, dva lvi po stranách štítku a j. (obr. 91.). Ochoz, 2·80 *m* široký, sklenut křížově bez žeber; sem vede (z nynější oratoře) okno obdélné a portálek (obr. 92.), lemované ploše profilovanou chambranou renaissanční. Patro nad ochozem má loggii, otevřenou do nádvoří osmi polokruhovými oblouky, 2·45 *m* vys. a 1·70 *m* šir., nesenými čtyřbokými pilíři na hranolových stylobatech, v jichž výplních (1 × 0·38 *m*) reliefy: maska s korunou, končící akanthovým lupenem; šestidílná rosetta

a po stranách čtyři liliovité květy; vása s kyticí; kbelec s tulipánem; poprsí korunovaného muže a kartuš; květináč s keříkem růžovým atd. (Obr. 91.) Dříky pilířů hladké, hlavice ploše profilovány. Strop loggie plochý. Ochoz a loggii dělí kordonová římsa z pískovce tesaná, s plochým žlábkem.

Nádvorní strana křídla jižního utrpěla požárem*) nebo přestavěna částečně již v období barokním, v r. 1852—3 pak zazděny

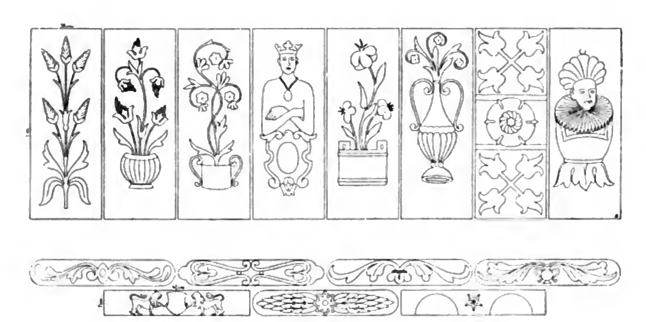
Obr. 90. Dolní Studenec. Schema arkád v zámku.

arkády ochozu i loggie až na malé, okenní otvory. Ochoz sklenut valeně, loggie má plochý strop.

Kde přiléhala k oběma zachovaným křídlům dvě ostatní křídla, vystavěny závěrné hladké zdi, s moderními okny.

Uvnitř zachovala původní svou podobu z počátku XVII. století jen nynější oratoř, přepažený (v novější době) sál v přízemí východního křídla. Jest sklenut valeně s lunettami; hrany klenby pokryty pásky ze štuku a tvoří geometrický obrazec, v plochách pěticípé rosetty ve věnci

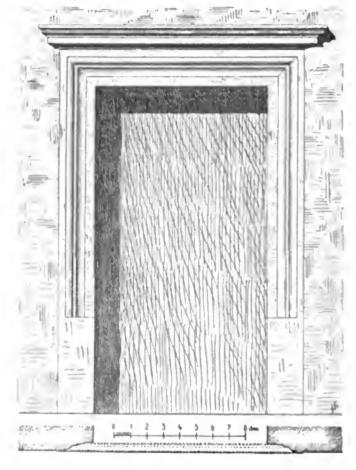
*) Při nedávné opravě nalezeny ve zdivu části pískovcového pilastru z loggie a uloženy v museu Včely Čáslavské. Jsou to obdélné výplně s reliefem orla a lví maskou.

Obr. 91. Dolní Studenec. Zámek. Schema reliefů ve výplních pilířů v logii a ochozu.

z perlovce. Vedle toho v několika síních klenby hladce křížem. Ostatek (schodiště, pokoje v patře) sklenut buď barokně valeně, nebo pokryt plochým stropem na rákos.

V přízemí východního křídla barokní kaple sv. Michala arch. (farou do Hor. Studence) z r. 1669, upravená v původní stavbě spojením asi dvou síní a znovu sklenutá. Kněžiště, 6 *m* dl., 5 *m* šir., vysunuto polokruhem z líce stavby, osvětleno třemi okny polokruhovými a sklenuto konchou a plackou pásy rozdělenými. Klenba nesena pilastry s kanellovanými dříky a jonisující hlavicí (na ní hlavička anděla a laurová guirlanda), na plochách klenby štukové rámy s božím okem a monogrammem IHS. Po stranách vyhloubeny v síle zdi absidovité oratoře s oválnými okny.

Obr. 92. Dolní Studenec. Zámek. Portálek v ochozu.

Oblouk triumfální hladký, polokruhový; v náběhu římsa, na vnitřní straně pískovcové polosloupy s attickou patkou, oblým dříkem, nahoru se úžícím a hlavicemi jonisujícími: (pravá) andílčí hlava mezi pštrosími péry, ovocná guirlanda, voluty

posázeny penízky, na středu rosetta, (levá) hlava s vějířovitou pokrývkou, ostatně stejná.

Loď obdélná, 13·80 *m* dl. a 8·80 *m* šir., sklenuta valeně s lunettami, jichž cípy spočívají na přízedních pilastrech s římsovitou patkou i hlavicí. Dvě okna barokní formy. Stěny hladké; pod omítkou při opravě r. 1902 objevena barokní freska z konce XVII. století: výjevy ze života mučedlníků a postavy sv. otců a biskupů. Ponechány odkryté jen dvě postavy, ostatek znovu zabílen. Na západě střízlivá kruchta dřevěná na třech sloupech, neuměle řezaných.

Oltář, bezcenný rokokový výrobek, s novým obrazem; po stranách sochy anděla strážného a Tobiáše.

Postranní oltáře bez ceny umělecké; obrazy: Korunování P. Marie od *L. Kasala* z Polné z roku 1832 a Křest Páně od *J. Umlaufa* z r. 1896.

Kazatelna hrubá, z konce XVII. století, na soustruhované noze, s řezbami révy, mušlí a sloupky. Varhany bez ceny.

Před zámkem a kolem něho rozkládají se zahrady a hospodářský dvůr s budovami z XVIII. století, střízlivé úpravy.

Na nádvoří na dřevěné zvonici, tvarem zajímavé, visí zvon 0·54 *m* vysoký, 0·535 *m* v průměru měřící. Plášť hladký, na uchách hrubý pletenec, kolem koruny řádek gotickou majuskulí:

MARIA + † O REX + GLORIE + VENI + NOBIS CUM PACE

Na věnci obloun. XIV.—XV. století.

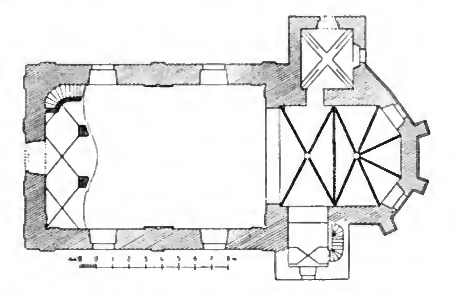
Horní Studenec (Freudental).

Schaller l. c. VI. 125. — Sommer l. c. XI. 251. — A. Sedláček XII. 294 — Čechy XIII. 424. — Na faře pamětní knihy od r. 1750 a 1848. (Matrika Libická 1669—94, zdejší od r. 1723.)

KOSTEL SV. VÁCLAVA (farní) připomíná se již v XII. stol. v dekanátu Německobrodském.

Gotická budova jednolodní, bez věže, orientovaná, krytá šindelovou valbou se sanktusem, stojí uprostřed hřbitova, kolem něhož táhne se zeď s barokní branou (obr. 93.). Stěny hladké, kolem oken chambrany, na lodi v mezioknί pilastry s římsovitou hlavicí. Na rozích kněžiště nízké opěráky, 0·66 *m* šir., bez ústupku, svrchu skosené a vyžlabenou římsou opatřené; kolem kněžiště obíhá sokl 1·30 *m* vys., sešikmený. V západním průčelí barokním v přízemí pravoúhlý portál, obložený bosáží, po stranách dvojice pilastrů nesoucích kládí pod okapní římsou; nad ní štít pilastry členěný, s nikou uprostřed, v níž postavena socha sv. Václava, nejvýše barokně prohnutý nástavec.

Vnitřek kněžiště, 8·50 dl., dl., 6 *m* šir., 6·25 *m* vys., zakončen třemi boky osmiúhelníka — strana závěru 2·45 *m* dl. — sklenut závěrem a křížovým polem; žebra hruškovitá, pískovcová, nesená ve výši 2·93 *m*

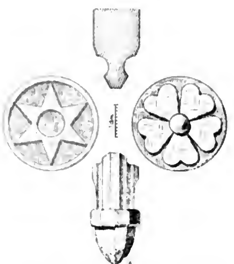

Obr. 93. Horní Studenec. Kostel sv. Václava. Půdorys.

od podlahy jehlanovitými konsolami (vyjmouc kouty u oblouku triumfálního), svorníky kulaté, v závěru s šesticípou hvězdou, v kříži s jetelovým pětilistem (obr. 94.). Dvě okna zbarokisována. Na severu vchod polokruhový do sakristie, 3·70 *m* dl. a 3·20 *m* šir., valeně sklenuté, na jihu oratoř valeně podklenutá, krytá plochým stropem, s prohnutou zděnou balustrádou na konsolkách.

Oblouk triumfální segmentový, v náběhu ořímsovaný.

Loď obdélná, 13·40 *m* dl., 8·70 *m* šir., stejně s kněžištěm vysoká, s dvěma páry segmentem sklenutých oken, plochým stropem krytá; v koutech a v mezioknní jonisující pilastry. Na západě kruchta nesená třemi oblouky, sklenutými na dva hranolové pilíře; poprsnice zděná, prohnutá, podkruchtí sklenuto hladce křížem.

Obr. 94. Horní Studenec. Kostel sv Václava. Řez žebrem, svorníky a konsola.

Hlavní oltář s pískovcovou mensou, opravený r. 1823 od *Krištofa Russa*, s obrazem sv. Václava v empirovém rámci. Slušná práce.

Oltáře postranní stejné nástěnné plochy, rokokové, s nevkusnou polychromií; obrazy: Křest Ježíšův a Čtrnáct pomocníků kolem P. Marie, bez ceny umělecké.

Kazatelna — běžný rokokový výrobek s empirovými již motivy. Varhany s rokokovou řezbou, slušné v rozvrhu.

K ř t i t e l n i c e cínová, renaissanční, 0·775 *m* vys. (víko 0·48 *m* vys.). Zvonovitý, šestiboký kotel stojí na třech ptačích spárech, držících koule a ukončených maskami; podél hran tepané bordury, rozviliny a hlavy andílčí. Ve středu boků dva elipsovité kruhy. Víko původní, ploché, ke středu zvýšené, nad středem báň se soškou sv. Václava a andílčí hlavou; na ploše čtyři volutová držadla (tři napodobena) s andílčí karyatidou. Střed XVII. století (obr. 95.).

Obr. 95. Horní Studenec. Kostel sv. Václava. Křtitelnice.

K a l i c h s hrubě tepaným pláštíkem na kuppě (ovocný dekor), z poč. XIX. stol.

Šest cínových s v í c n ů, pěkně modellovaných, z poč. XVIII. stol. Věčná l a m p a empirová. Na hlavních dveřích gotický z á m e k.

O b r a z y: Ukřižovaný, slušné plátno z poč. XIX. stol.; Snímání lotra s kříže starší, přemalované.

Z v o n y visí ve zvonici ze dřeva sroubené, stojící na sever od kostela: 1. Výška 0·90 *m*, průměr 0·99 *m*. Ucha hladká, kolem koruny nápis mezi pásem rocaillů a cípatých ornamentů a révových festonů: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE. Na plášti reliefy v oválovém věnci: sv. Václav, krucifix, Madonna, sv. Florián a Vít. Na věnci nápis: ME FVDIT IOANNES GEORGIVS SCHEICHEL CIVIS ZNOYMÆ A : D : 1781. a několik ležatých šalvějových lístků.

2. Výška 0·65 *m*, průměr 0·61 *m*. Ucha hladká, kolem koruny řada reliefů se opakujících: 1. Rytíř se modlí. 2. Pocestný odchází od hradu. 3. Otec vítá ztraceného syna. Pod tím řada visutých akanthů. Na plášti nápis:

VT PIA CONVENIANT QVAE CHRI :
STI NOMINE GAVDENT
AGMINA CVM VOTIS EXHIBITVRA
PRECES.

HÆC IANVS KVSTOSS TINNI-
TIBVS APTA CVRAVIT.
ARTIFICIS FIERI TYMPANA RITE MANV.

Pod tím reliefy evangelistů. Na druhé straně:

Zwon tento geſt vdielan gednanim Vrozencho
pana Yana Kuſtoſſe z Zũbrzyho a z Lyp=
kij a na Lypce = abij zwũkem hlaſũ ge° wier=
nyjm Krzeſtianũm ſchũze Cijrkewni k chwale=
ni gmena pana Boha wſſemohũcyjho apoſlaũcha=
ni Slowa ge° wznamoſt ſe vwozowali w Lypce
przy koſtele wyjſtawenem pro pamatkũ Promie=
nieni pana Gezyjſſe Krijſta na hũrze Tabor.
Stalo ſe w Strzedũ po te pamatce. leta 1583.

Pod tím dva okrouhlé medaillony: avers s poprsím Brykcího, revers s reliefem jeho znaku. Na věnci nápis: Slowũtnij Brijkcij z Cymperka Zwonarz na Nowem Mieſtie Prazſkem tento Zwon vdielal. Na druhé straně relief: Proměnění vína v Káni Galilejské.

3. Výška 0·59 *m*, průměr 0·615 *m*. Ucha hladká, u koruny řádek gotickou minuskulí:

ave maria gracia plena dominus tecum benedicta tu in mulieribus et benedictus •

Na dřevěné hlavě vyryto:

PAWEL RIS
MISTR *A* 1725.

4. Sanktusník nepřístupný.

Náhrobky: 1. Před hlavním vchodem v zemi zapuštěný, pískovcový, vyšlapaný; v hoření části byl nápis, v dolní dvojznak pod korunou. XVII. stol.

2. V dlažbě, pískovcový, s nápisem porušeným:

JANNA MARIA
ANNA URVAL . . . .
D . . . PRII F . . .
1793.

3. Pod oratoří kámen nad kryptou, s plastickým dvojznakem pod korunou, z bílého mramoru. Konec XVII. stol.

Ve vsi KŘÍŽ pískovcový s letopočtem 1791.

Svinné.

KAPLIČKA na návsi. Vnitřní zařízení i zvonek nové.

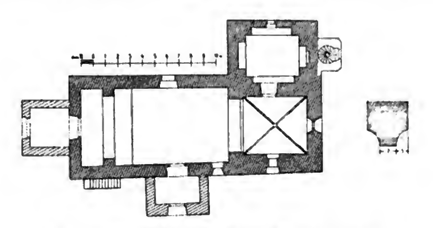
Schönfeld (Šumfeld).

Sommer l. c. XI. 168. — Čechy XIII. 447. — Čásl. kraj. I. 129.

KOSTEL SV. MICHALA (filiální do Přibyslavě) náležel v XII. století k dekanátu Německobrodskému; r. 1350 byl ještě farním, filiálním stal se asi již v XV. století.

Gotická budova orientovaná, jednolodní, s věží na severu, z XIII.—XIV. století (obr. 96.).

Kněžiště, 6·20 *m* dl., 4·60 *m* šir., 5 *m* vys., zakončeno pravoúhle a sklenuto křížem; hladký, kulatý svorník; žebra po stranách vyžlabená, hmotná (obr. 96.), vybíhají hrotem v koutech ve výši 1·92 *m* od podlahy. V závěru okno hrotité, bez kružby a ostění, 1·70 *m* vys., 0·50 *m* šir., jižní okno skulaceno. Nad závěrovou stěnou vysoký zděný štít. Na severu přiléhá ke kněžišti čtyřboká trojpatrová věž; zdivo

Obr. 96. Schönfeld. Kostel sv. Michala. Půdorys a řez žebrem.

ustupuje nad přízemím, kryt — šindelový stan. V přízemí sklenuta valeně goticky sakristie, do níž vchází se z kněžiště pravoúhlým vchodem bez ostění. V patrech úzké střílny, v třetím (zvonice) moderní široké prolomy.

Loď obdélná, 12·10 *m* dl., 5·80 *m* šir., krytá s kněžištěm společným, strmým sedlem, oddělena segmentovým obloukem triumfálním, 4·20 *m* šir. a 1·17 *m* silným ve zdivu. Má dva páry polokruhových oken a plochý strop. Před vchody předsíňky se střízlivými štíty, šindelem kryté. Západní lodní štít barokní formy, s nikou uprostřed. Na jižní straně dřevěné schodiště na kruchtu; kruchta moderní.

Hlavní oltář nový. Na postranním oltáři slušný barokní krucifix a sochy andělů. Kazatelna bez ceny. Varhany nové. Dva svícny cínové, barokní.

Na půdě zbytky barokního oltáře, bez ceny, sošky sv. Václava a Prokopa a obraz sv. Michala z konce XVIII. stol., na plátně.

Zvony: 1. Výška i průměr 0·71 *m*. Ucha s andílčími hlavami, u koruny pásy ornamentu — svrchní liliovitých motivů, spodní z révy —,

mezi nimi nápis: ☛ SWATY MICHALE ARCHANGELI ORODVG A BOGVG ZA NAS PRZELITI. Na plášti relief Kalvarie (pod křížem Marie, Magdalena a Jan, nad nimi měsíc v úplňku a poslední čtvrti) a nápis: ☛ GOSS MICH CHRISTIAN IOACHIM IN IGLAV 1717. Na druhé straně relief sv. Jiří.

2. Výška 0·57 *m*, průměr 0.56 *m*. Na uchách pletenec, u koruny řádek gotickou minuskulí: *)

campana ista fusa est ad laudē sancti [illegible] erpme [illegible]

Na plášti relief sv. Vojtěcha a Jana s velkým kalichem v ruce. Stol. XV. konec.

3. Výška 0·28 *m*, průměr 0·295 *m*. U koruny nápis: ☛ CHRISTIAN IOACHIM IN IGLAV. Pod tím pásek révového ornamentu. Na plášti nápis:

☛ DAL TOB : IOS : KVBICZEK
FRAN : STAR : BOLES FARARZ
PRZIBIS : S OBCZY SSVMFELDSKE.

Na druhé straně relief: anděl vede Tobiáše. Počátek XVIII. století.

Český Schützendorf

(VILLA SAGITARII, NA HORÁCH).

A. Sedláček l. c. XII. 171. — A. Sommer l. c. XI. 166. — Čechy XIII. 450.

KOSTEL SV. KATEŘINY (filiální do Pohledu) byl připomínán již r. 1350 jako farní.

Střízlivá budova s úpravou z 2. polovice XVII. století. Kněžiště, 7·10 *m* dl., 6·10 *m* šir., se skosenými rohy, s přistavěnou čtvercovou sakristií na východě, loď 11·40 *m* dl., 8·65 *m* šir., oblouk triumfální 4.60 *m* široký, segmentový, hladký. V západním průčelí věž na čtvercovém půdorysu, s dvěma okénky. Stěny hladké, okna svrchu polokruhová, stropy ploché (jen sakristie klenuta plackou), kryt plechový, na věži nízké dřevěné podsebití a šindelový stan s cibulí. V přízemí věže vede do lodi vchod, hrotitý, 2 *m* vys., 1.18 *m* šir., s ostěním na hraně skoseným; na dveřích namalována černou barvou brána sloupová, v ní v sluncových terčích monogrammy: IHS MRA CATHA (RINA), ovocný ornament a nápis na podélné tabulce:

Diese thür sambt dem angehefften
newen geschlosz hatt der Ehrbare Martin

*) erpme (= per me).

Rab Glasser zuforderttien Gott dan aūch der heiligen Katharina zū ehren vnd seiner gedechtnüs machen lassen Anno 1652.

Kruchta dřevěná na řezaných sloupech, s deštěním na poprsnici, kdysi malovaným.

H l a v n í o l t á ř má dosti slušný obraz sv. Kateřiny z pol. XVIII. století v řezaném rámu z akanthů a stuhy; svrchu nepoměrně velká koruna.

P o s t r a n n í o l t á ř e: 1. S obrazem Krista trním korunovaného, na dřevě, v barokním rámu, z XVIII. stol., bez ceny. 2. Z konce XVII. stol., sloupové architektury renaissanční, malované a vyřezávané dosti hrubě. Obraz odstraněn a celá architektura zakryta barokním obrazem na plátně: Sv. Anna s Marií, na němž dole napsáno:

Sub Ven : Do : Parrocho Joanne Sax.
Et Domino Directore
Carolo Sedla
cžek.

K a z a t e l n a na vrtulovém sloupku, révou ovinutém, s obrazy sv. evangelistů na poprsnici. Na stříšce sign. (malíře?): HR 1698. Prostá domácí práce.

Na z á b r a d l í, z prken řezaném, černou barvou (částečně již vytřelý) podobný nápis jako na dveřích s letopočtem 1661.

Sv. Václav a Pietà, o b r a z y na plátně z počátku XVIII. stol.

S o š k y: P. Marie, 0·565 *m* vys. a sv. Kateřiny, 0·78 *m* vys., z lipového dřeva řezané, nepolychromované, ze XVI. století.

Z v o n y: 1. Výška 0·47 *m*, průměr 0·465 *m*. Ucha hladká, u koruny pásek enigmatické legendy minuskulí:

---

sivo n ❀ iusa ❀ svtvxmus ❀ vtr vasna tv vius + ❀ nom ❀ anax s ❀

Plášť hladký. XV. stol.

2. Slit od *Jos. Hilzera* v Jihlavě r. 1851.

Štěpánov.

A. S e d l á č e k XII. 295. — S o m m e r XI. 254. — Č e c h y XIII. 427.

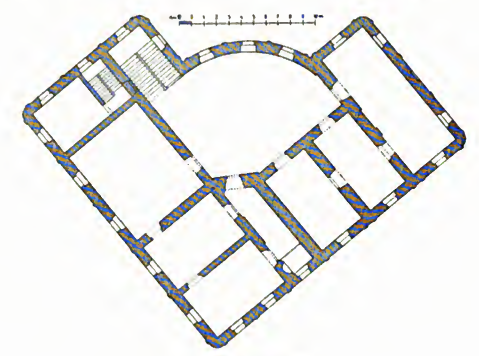
ZÁMEK stojí na místě starší t v r z e (založené v XVI. století, jež 1626 vyhořela a znovu přestavěna); vystavěn byl v druhé polovici XVIII. století.

Jest to jednopatrová b u d o v a, v části do zahrady obrácené se souterrainem, taškami krytá a věžičkou plechovou ozdobená, zajímavého půdorysu: dvě podélná křídla, 26·60 *m* dlouhá, sbíhají se v pravém

úhlu; roh vnější vybíhá ostře, kout vnitřní vyplněn segmentem v půdorysu prohnutým přístavkem, obsahujícím rozsáhlé chodby (obr. 97.). Rohy skulaceny, úprava stěn většinou moderní.

Vnitřek zařízen moderně, nábytek původní odvezen. V kapli P. Marie (farou do Libice) na barokním podstavci socha sv. Anny a dvou světic. Obraz P. Marie odnesen do kostela Libického (viz str. 53.).

Ve vížce zvonek: Výška 0·23 *m*, průměr 0·285 *m*. Kolem koruny nápis: ET VERBVM CARO FACTVM EST 1726. Pod tím pás barokních rozvilin, srdcovitých tvarů a ovocných festonů. Na věnci: A FVL-

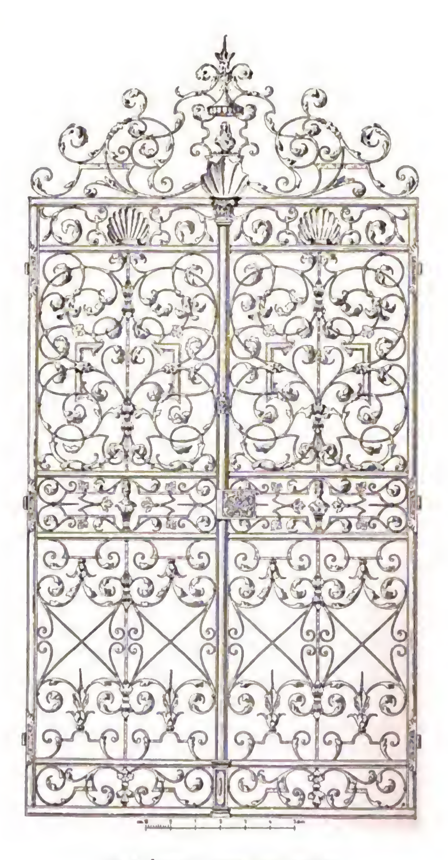

Obr. 97. Štěpánov. Půdorys zámku.

GVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE. Na dřevěné hlavě vyryto: B S
1777.

Dva cymbály nové, s nápisem: H. GRUSON BUCKAU.

V zahradě moderní skleníky, kiosk a besídky. Na terasu ke skleníkům vedou železné dvéře z polovice XVIII. stol., 2·60 *m* vys., celek 1·53 *m* šir., nástavec 0·70 *m* vys. (obr. 98.). Křídla dveřní souhlasně rozdělena na dvě pole velká a tři je dělící a ukončující pole menší; svrchní úzké pole ozdobeno tepanou muší a závity, ve středním páskové ozdoby a závity kolem mužské karyatidy, spodní s volutami a lístky; velká pole dělena v ose tyčí na dvě souhlasně řešené části s tepanými volutami, ornamenty z pásků, listů a andílčích poprsí. Zámek obdélný (na pravém křídle) s vytepávaným a prolamovaným pláštíkem, příražnice profilovaná, s mužskou maskou na středu, závěsy na koncích vytepány v listy. Nástavec nad celou šířkou dveří utvořen z volut a zavitů s vytepanými listy a vyvrcholen ženským poprsím na mušli pod lambrekinem, nad nímž na tyči mužská maska.

Obr. 98. Štěpánov. Zámek. Dvéře na terasu.

U zámku PIVOVAR (nyní obydlí úřednické) z r. 1744.

KAPLIČKA u silnice, z XVIII. stol., prejzy krytá, se čtyřmi ořímsovanými výklenky, v nich bezcenné sošky.

Pískovcový KŘÍŽ. 0·60 *m* vys. (torso), s rameny trojlistem ukončenými, s nápisem:

W TOMTO MISTIE · NESS :
TIASNIM : PADEM · GEST :
ZASIPAN : IAN · BAGROW :
SKI.

Z XVIII. stol.

Úhrov (Ouhrov).

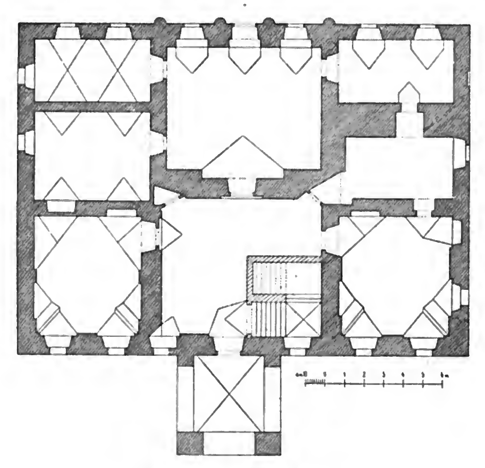
J. Schaller VI. 116. — Čechy XIII. 433.

ZÁMEK je úměrná stavba malých rozměrů z 1. polovice XVIII. století (obr. 99 a 100.). Obrácen jest průčelím do rozsáhlého dvora, obehna-

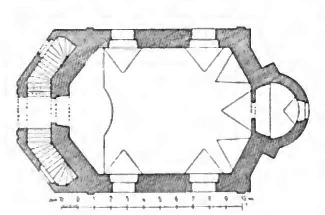
Obr. 99. Úhrov. Průčelí zámku.

ného hospodářskými budovami a zdí, prolomenou třemi branami, slohově pilastry a nástavci vyzdobenými. Za zámkem rozkládá se z a h r a d a, k branám vedou široká lipová stromořadí.

Obr. 100. Úhrov. Půdorys zámku.

V průčelí zámecké b u d o v y, jednopatrovém, o šesti osách, postavena ve středu dvojpatrová v ě ž s kaplí, na čtyřbokém základě, krytá cibulí s lucernou; přízemí věže otevřeno jsouc na tři strany oblouky polokruhovými a sklenuto hladce křížem tvoří portikus; pásy oblouků zdobeny vykrojovanými výplněmi, na rozích bosáž. Nad přízemím zdivo ustupuje a nároží olemována pilastry, oběma patry vystupujícími, jež nesou okapní římsu nad středy stran polokruhem vypjatou.

Obr. 101. Úhrov. Kaple sv. Antonína. Půdorys.

Průčelí samo střízlivé, hladkých stěn, kolem oken ploché rámy; prostě orámovaný vchod v přízemí věže. Postranní façady hladké. Zahradní průčelí členěno tříosým risalitem; mezi okny nástěnné polosloupy s vrubovanými hlavicemi nesou římsu a nízký, trojboký štítek; stěny hladké. Šindelová mansarda.

Na levo přiléhají k zámečku dvě obdélné jednopatrové budovy, ustupující za sebou z líce hlavního průčelí: kratší má nároží skulacena, stěny ozdobeny pilastry a prolomeny dvěma okny, v přízemí průjezd

Obr. 102. Úhrov. Kaple sv. Antonína. Pohled na záp. průčelí.

do zahrady vedoucí, sklenutý hladce křížem; delší, ještě prostší, slouží za obydlí služebnictva.

Vnitřek zámku sklenut valeně v přízemí a schodišti. Zařízení moderní.

Oběma patry věže vystupuje zámecká kaple sv. Kříže, zachovaná mimo některé pozdější opravy v původním stavu. Sklenuta jest křížově bez žeber, s výseči, ve třech stěnách polokruhová okna nad sebou.

Mezi okny a v koutech pilastry, s úseky bohatého kládí a na vysokých soklech, nesou pásy klenbové. Na dveřích původní závěsy, zámek nový.

Oltář, nepolychromovaná barokní architektura, tvaru tabernaklu, z polovice XVIII. století, tvořena soustavou pilastrů na vysokých piedestalech, řezbou ozdobených, nesoucích kládí, podporované konsolami s ozdobou akanthů a mušlí; mezi pilastry výklenek se sousoším Kalvarie, zadní plocha přepásána na příč kladenými lištnami; nad kládím nad obloukem socha Boha Otce a hlavy andílčí. Mensa ozdobena reliefem trpícího Joba v kartuši, na dvířkách tabernaklu sv. Joachym a Anna s Marií, nad tabernaklem kříž, u jehož paty klečí Maří Magdalena.

Obrazy: Kristus nese kříž, malba XVIII. stol. na dubovém prkně (0·95 × 0·76 *m*), přemalovaná; připisována jest *P. Brandlovi* bez důkazů. Sv. Alois, na plátně, z konce XVIII. stol. Madonna a Král klaní se Ježíši, oba z XVIII. stol.

Dyhovaná skřínka barokní, porušená. Dva reliquiáře v akanthových rámech, čtyři jiné zasklené. XVIII. stol. Čtyři barokní svícny cínové.

Ve vížce věžní zvonek. Ucha hladká, u koruny nápis: ☛ GOSS MICH IGNATIVS DRACK IN K : G 1790. Pod tím ovocné guirlandy. Na plášti relief krucifixu a sv. Barbory. Hrubá práce.

Na pravo od hlavní budovy vystavěn letohrádek přízemní, vyzdobený po vkusu polovice XIX. století, ale vystavěný asi koncem století XVIII. Střecha mansardová, klenby plackovité a ploché stropy. V průčelí do dvora terasa.

Stojací hodiny signované: *Petter Sockh regin London.* XIX. století počátek. Portrait dámy na plátně, z konce XVIII. stol.

KAPLE SV. ANTONÍNA k západu od zámečku, orientovaná, barokní budova (farou do Vilímova) z polovice XVIII. stol. V půdorysu (obr. 101.) tvoří obdélník se skosenými rohy, k němuž přistupuje na východě polokruhová sakristie. Východní průčelí opřeno na stranách opěráky, k západnímu přistavěno dvojkřídlé schodiště, pultovou střechou kryté (obr. 102.). Stěny hladké, kolem oken chambrany z pískovce, valba tašková s plechovou vížkou nad středem. Nad oknem na západě z pískovce tesaný znak v barokní kartuši.

Vnitřek obdélný, s vyplněnými kouty, sklenut valeně s výseči, jichž cípy neseny úseky kolem obíhající římsy. Čtyři okna, páté kruchtou zkrácené, mají barokně vykrojované vrcholy. Sakristie sklenuta valeně. Kruchta dřevěná s vyhnutou balustrádou.

Oltář (obr. 103.) má mensu z umělého mramoru, tabernakl typicky barokní, po stranách reliquiáře s řezanými rámci a sošky andělů; vzadu na stěně anděly nesený obraz: Sv. Antonín, v nádherně vypraveném rámu, pod ním v kartuši: ORA PRO NOBIS, v nástavci monogrammy MARIA a IHP.

Na postranních oltářích v rokokových rámech obrazy: Čeští patroni a Čtrnácte sv. pomocníků, v nástavcích erby rodiny Dobřenských.

Obrazy: Jan Nepomucký, bez ceny, z poč. XIX. stol., Zabití sv. Václava, sv. Maří Magdalena potkává Krista a sv. Barbora, z XVIII. st.

Sochy barokní, ze dřeva řezané, slušné, 0·65 *m* vys.: sv. Václav, Antonín a sv. Anna. Varhany s prostou řezbou barokní.

Obr. 103. Úhrov. Kaple sv. Antonína. Pohled do kněžiště.

Věčná lampa ze dřeva řezaná, motivy mřížkové a rocaillové a korunované znaky. Rokoko.

Monstrance, 0·57 *m* vys., mosazná, zlacená a stříbřená, z polovice XVIII. stol. Noha čtyřsegmentová s vytepávaným dekorem stuhovým a akanthovým a nasazenými nepravými drahokamy, nodus hladký, nad ním soška P. Marie v paprscích, kolem lunuly dva rámečky, větší z listů akanthových, proplétaných révou a klasy.

Z kalichu původní jen kuppa, 0·09 *m* v průměru měřící, s tepaným pláštíkem (růže, réva a klasy v rocaillových kartuších).

Ve vížce zvonky: 1. Výška 0·37 *m*, průměr 0·375 *m*. Ucha žlábkována, kolem koruny pás z rocaillů, na plášti relief sv. Jana Křtitele, na věnci nápis: ☛ ANNA KÜHNER · 1807.

2. Výška i průměr 0·30 *m*. Ucha hladká, kolem koruny reliefy květin, na plášti relief sv. Antonína, Václava a Jana Nepom., na věnci nápis: I : LISSIACK 1771.

SÝPKA za dvorem téže podoby a výzdoby jako v Nejepíně (viz str. 69.).

SOCHY: 1. Jana Nepom., na hrázi za zámkem, na třídílném podstavci, na němž vytesán erb Dobřenských a ovocné festony. Pískovec. Na zadní straně podstavce nápis:

SanCto IoannI nepoMVCeno
pIetas Vera.
obtVLIt DobrzenskIana

ANNO 1770 DIE 18 OCTOBRIS.

2. Sv. Antonína, u zámku v poli, na zděném podstavci, z pískovce, bezcenný barokní výrobek.

3. Jana Nepom., ve vsi, na zděném hranolu s erbem, z XVIII. stol. Bez ceny umělecké.

Nová Ves (Chotěbořská, Neuesdorf).

Schaller l. c. VI. 120. — Sommer l. c. XI. 266. — Čechy XIII. 432. — Na faře: Liber memorabilium od r. 1815. Gedenkbuch od r. 1836. (Matriky od r. 1819.)

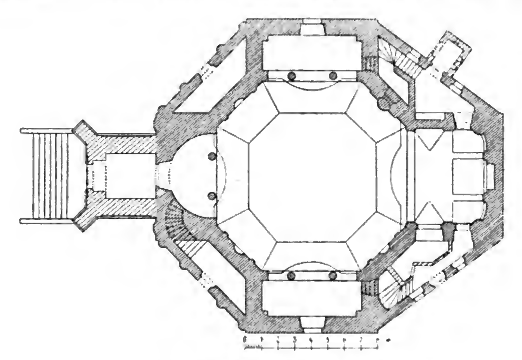
KOSTEL JANA NEPOMUCKÉHO (farní) vystavěn roku 1819. Věž k němu přistavěna r. 1868 od mistra *Jana Rothause*. Před tím tři zvonky byly v sanktusové vížce, nad středem vztýčené.

Bezslohová budova orientovaná, s věží, zajímavého půdorysu (obr. 104.) podoby kříže s vyplněnými kouty ramen. K budově přistupují nižší přístavky: sakristie s předsíní a oratoře mezi rameny, takže celek tvoří osmiúhelník. Kryt šindelový. Stěny hladké, kolem oken chambrany, na přístavcích u západního vchodu toskánské polosloupy nástěnné. Věž čtyřboká, užší, moderně gotická, s opěráky v rozích, krytá plechovým stanem. V přízemí věže plackou sklenutá předsíň před západním vchodem.

Vnitřek tvoří centrální, osmibokou loď, krytou prkenným stropem (osmiboký komolý jehlan), v průměru 13·60 *m* měřící, osvětlenou ve čtyřech nárožích okny tvaru čočkovitého. K lodi na jihu a severu přiléhají v příčných ramenech valeně sklenuté výklenky, do nichž vstaveny balkonovité empory, s plnou balustrádou, segmentem vypjatou,

nesené páry toskánských sloupů; empory osvětleny polokruhem sklenutými okny. V koncích podélných ramen vystavěna na západě kruchta souhlasně s emporami a na východě sklenuto kněžiště, 5·8 *m* dl. a 6·90 *m* šir., o dvou polích: přední sklenuto valeně s lunettami nad dvěma okny, druhé, bez oken, se zakulacenými kouty, pokryto poloplackami, pásy dělenými; pásy neseny jsou osmi pilastry s římsovitými hlavicemi. Z kněžiště vedou vchody po obou stranách na oratoře (schody k nim v síle zdiva a v přístavcích), do sakristie a na kazatelnu, vše těsné a nepravidelné prostory.

Hlavní oltář nový. V skosených rozích lodi výklenky, pilastry orámované; v nich: oltář P. Marie (kolem nového obrazu barokní,

Obr. 104. Nová Ves. Kostel Jana Nep. Půdorys.

akanthový rám), kazatelna zděná se čtvrtkruhovou poprsnicí na polosloupu, nevkusná, nová soška, otvor s reliquiářem, orámovaný pilastry a před ním zděná mensa, zpovědnice. Křížová cesta, bez ceny. Varhany současné, bez ceny.

Rokokový kalich a pacifikál, běžná díla hrubé práce.

Zvony: 1. a 2. Ulil *Jos. Hilzer* z Jihlavy r. 1867.

3. Výška 0·30 *m*, průměr 0·315 *m*. Ucha hladká, u koruny andílčí okřídlené hlavy, na plášti reliefy sv. Floriána a Jana Nepom. Na věnci nápis: ☛ L. LISSIACK 1772.

4. Výška 0·21 *m*, průměr 0·25 *m*. Kolem koruny rocaillový ornament, na plášti relief sv. Jana a Bonifáce (?), kolem věnce nápis: ☛ I : G : K : 1767. *(Johann Georg Kühner.)*

ZÁMEK, moderní budova, postavená 1879—80. Roku 1882 zbourán starý zámek a okna a dvéře prodány do Běstviny.

SEZNAM MÍST.

SEZNAM UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.*)

---

*) V závorce uvedeny letopočty, jež se při jednotlivých jménech v knize vyskytují, po případě rok narození nebo úmrtí.

zachovaly, určiti — pokud možno — jich vznik a původ, odhadnouti uměleckou a historickou jich cenu a konečně označiti ony památky, na jejichž zachování obzvláště záleží. Vytčen tu programm úmorné drobné práce pro celá takřka pokolení pracovníků, práce však nevyhnutelné, aby se mohlo na jisto postaviti, jak umění výtvarné v království Českém se vyvíjelo, odkud první motivy přicházely, jak se vytvářely, jakou měrou umělci cizí zde spolupůsobili, a co přímo z ciziny k nám bylo přivezeno; neboť jen podrobnou znalostí všech památek umění může se dojíti k ocenění vývoje tohoto umění neboli ku správným jeho dějinám. Mimo tento theoretický, velice žádoucí výsledek možno však i očekávati, že podrobné poznání, jak se umění u nás vyvíjelo, nezůstane bez účinku na umělce výtvarné, jakož i na správu zemskou a veřejnost naši, aby zachovány byly ony památky, jež pro vývoj umění domácího jsou zvláště charakteristické a naprosto zasluhují, aby byly ušetřeny a zachovány.

Archaeologická kommisse sestoupila se poprvé 8. května 1893, podala velesl. výboru zemskému dobré zdání o zachování památek domácího umění výtvarného a starožitností domácích vůbec, sjednala svá organisační pravidla a rozdělila se v odbory: praehistorický, historický a lidový. Jakožto přední úlohu vytkla si zdělati *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém*, snesla se na příslušných pravidlech a vyslala své delegáty do jednotlivých okresů. Dosud vyšly dvacetdva díly soupisu. Zvláštní pořadí tvoří *Soupis král. hlav. města Prahy*, jehož část, obsahující Soupis chrámu sv. Víta, pokladu Svatovítského a knihovny kapitulní, podána již veřejnosti.

Přední zásluhu o rychlé uskutečnění podniku tak vážného má zemské zastupitelstvo království Českého, které nejen poskytlo nezbytné podpory hmotné, ale i zvláštními oběžníky praesidiálními doporučilo podnik ten úřadům samosprávným v příslušných okresech; také veledůstojné konsistoře vřelým doporučením podporovaly práce, jež ostatně i širší obecenstvo provázelo zájmem, porozuměním i všestrannou podporou.

S obzvláštním uznáním sluší podotknouti, že i peněžitá pomoc z okresů zkoumaných na důstojné vydání soupisu se dostavila. Soupis památek Pražských umožňuje značná subvence, kterou k tomu účelu poskytuje král. město Praha.

Do soupisu jsou pojaty:

1. památky praehistorické krátkým označením;

2. památky umění stavitelského, sochařského, malířského od románské doby do počátku XIX. století; předměty uměleckého průmyslu, pokud nejsou v majetku soukromém; stavby historicky důležité, jako hrady, opevnění, mosty a j.

Soupis vydáván jest jazykem českým i v překladě německém pro každý politický okres zvlášť. Ke skupinám okresů podle starodávných krajů přidána bude úvodní stať o památkách lidového umění, a zároveň uvede se příslušná literatura. Při popisování ustanoveno šetřiti největší stručnosti.

———

Publikace archaeologické kommisse při České Akademii.

Soupis památek historických a uměleckých v království Českém.

Svazek I. Politický okres kolínský. Napsal *Karel B. Mádl.* Cena na papíře obyčejném K 3·—, na papíře velínovém . . . . . K 4·50
» II. Politický okres lounský. Napsal Dr. *Bohumil Matějka.* Cena na papíře obyčejném K 2·40, na papíře velínovém . . . » 3·60
» III. Politický okres sedlčanský. Napsali Dr. *A. Podlaha* a *Ed. Šittler.* Cena . . . . . » 4·80
» IV. Politický okres roudnický. Napsal Dr. *Bohumil Matějka.* Cena . » 7·40
» V. Politický okres milevský. Napsali Dr. *A. Podlaha* a *Ed. Šittler.* Cena . . . . . » 6·80
» VI. Politický okres mělnický. Napsal Dr. *A. Podlaha.* Cena . . » 9·—
» VII. Politický okres klatovský. Napsali *Ferdinand Vaněk* a Dr. *Karel Hostaš*: Soudní okresy klatovský a nýrský. *F. A. Borovský*: Soudní okres plánický. Cena . . . . . » 6·—
» VIII. Politický okres českobudějovický. Sestavil *Josef Braniš.* Cena » 3·60
» IX. Politický okres rokycanský. Napsal Dr. *Antonín Podlaha.* Cena » 6·—
» X. Politický okres třeboňský. Provedli *Frant. Mareš* a *Jan Sedláček.* Cena . . . . . » 3·50
» XI. Politický okres chrudimský. Napsal Dr. *Karel Chytil.* Cena . » 6·50
» XII. Politický okres sušický. Napsali Dr. *Karel Hostaš* a *Ferdinand Vaněk.* Cena . . . . . » 6·50
» XIII. Politický okres příbramský. Napsal Dr. *Antonín Podlaha.* Cena » 7·20
» XIV. Politický okres jindřichohradecký. Napsal Dr. *Josef Nevole.* Cena » 11·50
» XV. Politický okres karlínský. Napsali Dr. *A. Podlaha* a *Ed. Šittler.* Cena . . . . . » 10·—
» XVI. Politický okres vysokomýtský. Napsal *Zdeněk Wirth.* Cena . » 8·—
» XVII. Politický okres domažlický. Napsali *Ferdinand Vaněk* a Dr. *Karel Hostaš.* Cena . . . . . » 2·80
» XVIII. Politický okres pelhřimovský. Napsal prof. *Josef Soukup.* Cena » 11·50
» XIX. Politický okres králo-hradecký. Napsal *Antonín Cechner.* Cena » 7·80
Soupis král. hlav. města Prahy. Hradčany. Poklad svatovítský. Napsali *Ed. Šittler* a *Dr. Ant. Podlaha.* Cena . . . . » 9·—
Soupis král. hlav. města Prahy. Hradčany. Knihovna kapitulní. Napsal *Dr. Antonín Podlaha.* Cena . . . . . » 13·50
» XX. Politický okres slanský. Napsal *Ferdinand Vele.* Cena . » 14·70
» XXI. Politický okres mladoboleslavský. Napsal *Frant. Bareš.* Cena . » 15·—
» XXII. Politický okres poličský. Napsal *Zdeněk Wirth.* Cena . . » 6·40

Soupis lidových památek v království Českém.

» I. Lid na Hlinecku. Podává Dr. *Karel V. Adámek.* Cena . . . » 6·—

Topographie der histor. u. Kunst-Denkmale im Königreiche Böhmen.

Band I. Politischer Bezirk Kolin. Verfasst von *K. B. Mádl.* Preis . . K 4·50
» II. Politischer Bezirk Laun. Verfasst von Dr. *Bohumil Matějka.* Preis » 3·60
» III. Politischer Bezirk Selčan. Verfasst von Dr. *A. Podlaha* und *Ed. Šittler.* Preis . . . . . » 4·80
» IV. Politischer Bezirk Raudnitz. Verfasst von Dr. *Boh. Matějka.* Preis » 7·40
» V. Politischer Bezirk Mühlhausen. Verfasst von Dr. *Anton Podlaha* und *Ed. Šittler.* Preis . . . . . » 6·80
» VI. Politischer Bezirk Melnik. Verfasst von Dr. *Anton Podlaha.* Preis » 9·00
» VII. Politischer Bezirk Klattau. Verfasst von *Ferdinand Vaněk* u. Dr. *K. Hostaš*: Gerichtsbezirke Klattau und Neuern, *F. A. Borovský*: Gerichtsbezirk Planitz. Preis . . . . . » 6·—
» IX. Politischer Bezirk Rokytzan. Verfasst von Dr. *A. Podlaha.* Preis . » 6·00
» X. Politischer Bezirk Wittingau. Verfasst von *Franz Mareš* und *Johann Sedláček.* Preis . . . . . » 3·50
» XIII. Politischer Bezirk Příbram. Verfasst von Dr. *A. Podlaha.* Preis » 7·20
» XV. Politischer Bezirk Karolinenthal. Verfasst von Dr. *A. Podlaha.* Preis . . . . . » 10·—
Die königl. Hauptstadt Prag. Hradschin. Der Domschatz. Verfasst von Dr. *Anton Podlaha* und *Ed. Šittler.* Preis . . . . » [illegible]·—
Die königl. Hauptstadt Prag. Hradschin. Die Bibliothek des Metropolitankapitels. Verfasst von Dr. *Anton Podlaha.* Preis » 13·00

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze. Knihtiskárna České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

